

HELSINGIN KAUPUNKI
Tarkastusvirasto

ARVIINTIMUISTIO

Huumekuolemien ehkäiseminen päihdepalveluissa

2023

johtava tuloksellisuustarkastaja Aija Kaartinen ja
kaupunkitarkastaja Kirsi-Marie Kaito

Sisällys

1	Arvioinnin taustatiedot.....	4
1.1	Arvioinnin tavoite ja laajuus.....	4
1.2	Arvioinnin kohde ja taustatiedot	4
1.2.1	Huumekuolemiin liittyvät kaupungin linjaukset.....	4
1.2.2	Huumekuolemien ehkäisyyn liittyvät kansalliset linjaukset	5
1.2.3	Huumekuolemien ehkäisemiseen liittyvät palvelut.....	6
1.3	Arviointikysymykset ja -kriteerit	8
1.4	Arvioinnin aineistot ja menetelmät.....	8
1.5	Huumekuolemat ja huumeiden käyttö Suomessa ja Helsingissä	9
1.6	Päihde- ja riippuvuushoitoa ja päihdetyötä koskeva lainsäädäntö	14
2	Havainnot.....	16
2.1	Asiakkaaksi tulo päihdepalveluihin.....	16
2.1.1	Päihdepalveluissa on kehitetty hoitoon pääsyä	16
2.1.2	Aikuiset hakeutuvat yleensä päihdepalveluihin ilman ajanvarausta.....	17
2.1.3	Vastaanottoaikoja ilman ajanvarausta on pidentetty.....	19
2.1.4	Kehittämistyö on jatkuvaa.....	21
2.2	Symppis	22
2.2.1	Symppis on matalan kynnyksen päiväkeskus.....	22
2.2.2	Symppisten terveydenhuoltokontaktit ovat lisääntyneet	23
2.2.3	Suuri osa asiakkaista on arvion mukaan korvaushoitopotilaita.....	25
2.2.4	Symppis ohjaa haitattomampaan päihteidenkäyttöön.....	27
2.2.5	Puute toimitiloista vaikeuttaa päiväkeskuspalvelun kehittämistä	30
2.2.6	Liikkuvaa toimintaa on kehitetty	34
2.2.7	Symppiksistä on vaikea saada asiakkaita psykiatristen palvelujen piiriin	35
2.2.8	Henkilöresurssit ovat niukat.....	36
2.3	Nuorisoasema ja nuorten päihdepalvelu Pysäkki.....	37
2.3.1	Nuorisopalvelu Pysäkki tavoittelee päihdenuoria.....	37
2.3.2	Päihdenuorille tarjotaan myös yhteisöllisiä palveluita	40
2.3.3	Pysäkiltä saa nopeasti lähetteen vieroitukseen	43
2.3.4	Pysäkillä voidaan auttaa myös mielenterveysongelmissa	44
2.3.5	Pysäkin väliaikainen sijainti ja toimitilat eivät ole ihanteellisia.....	45

2.4	Opioidikorvaushoito.....	47
2.4.1	Opioidikorvaushoito ehkäisee huumekuolemia.....	47
2.4.2	Korvaushoidon arviointiprosessia on sujuvoitettu	48
2.4.3	Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka arvioi hoidon edellytysten täyttymistä	49
2.4.4	Opioidikorvaushoidon asiakasmäärä on kasvanut.....	52
2.5	Auroran vieroitushoito-osasto.....	55
2.5.1	Vaativimmat huumevieroitukset toteutetaan laitospaivona	55
2.5.2	Nuorten osuus vieroitushoito-osaston asiakkaista on kasvanut.....	58
2.5.3	Laitospaivon pääsy on nopeutunut.....	59
2.6	Lastensuojelun asiakkaana olevat päihdeongelmaiset alaikäiset.....	61
2.7	Päihdepalvelujen asiakaspalaute ja asiakasosallisuus	64
2.7.1	Sosiaali- ja potilasasiavastaaville tulee korvaushoitoa koskevia yhteydenottoja 64	
2.7.2	Sympipikset ja vieroitusosasto ovat saaneet positiivista palautetta	65
3	Johtopäätökset.....	68
	Lähteet	72
	Liitteet.....	76

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

1 ARVIINNIN TAUSTATIEDOT

1.1 Arvioinnin tavoite ja laajuus

Tavoitteena oli arvioida kaupungin päihdepalveluiden toimenpiteitä huumekuolemien ehkäisemiseksi. Arviointi rajautui huumeiden käyttäjien päihdehoitoon, opioidikorvaushoitoon ja terveysneuvontaan liittyviin palveluihin.

1.2 Arvioinnin kohde ja taustatiedot

1.2.1 Huumekuolemiin liittyvät kaupungin linjaukset

Kaupunkistrategian 2021–2025 teemassa ”Helsinkiäisten hyvinvointi ja terveys paranevat” linjataan, että kaupunki valmisteleekin toimenpidekokonaisuuden, joka puuttuu kasvavaan päihteiden käyttöön inhimillisesti ja laaja-alaisesti sekä vähentää päihteiden aiheuttamia haittoja ja huumekuolemia. Lisäksi päihdepalveluja vahvistetaan niin, että huumeriippuvuudesta kärsiville on tarjolla riittävästi, helposti ja nopeasti saavutettavia palveluita. Erityisesti nuorten on saatava apua välittömästi.¹

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan vuoden 2023 toimintasuunnitelman keskeisiä päihdepalveluihin liittyviä linjauksia ovat esimerkiksi, että toimiala

- panostaa matalan kynnyksen ja varhaisen vaiheen päihde- ja mielenterveyspalveluihin,
- vahvistaa päihdepalveluja niin, että huumeriippuvuudesta kärsiville on tarjolla riittävästi, helposti ja nopeasti saavutettavia palveluita,
- jatkaa lasten, nuorten ja aikuisten perustason mielenterveys- ja päihdepalveluketjujen kehittämistä ja selkeyttää ja kehittää palveluketjuihin kuuluvien eri toimijoiden välistä työnjakoa,
- edistää hoitoonohjauksen sujuvoittamista,
- perustaa päihteitä käyttäville nuorille oman nuorisoaseman ja
- vahvistaa nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten mielenterveys- ja päihdehoidon menetelmäosaamista.²

Kaupungin päihdepalveluille esitetään tavoitteita myös päihdepalvelujen tulostulokortissa vuodelle 2023. Sen mukaan tavoitteena on helpottaa korvaushoitoon ja päihdehoitoon pääsyä. Tulostulokortin mukaan korvaushoidon arviointiprosessiin pääsyä ja korvaushoitoprosessia tehostetaan ja päihdehoitoon pääsyn asiakkaaksi tulon prosessia uudistetaan. Tavoitteiden mittareina ovat, että korvaushoidon aloittavien määrä lisääntyy vuodesta 2022 ja päihdepoliklinikoiden vastaanotto ilman ajanvarausta on

¹ Kasvun paikka. Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025, 41.

² Toimintasuunnitelma 2023. Sosiaali-, terveys ja pelastustoimiala, Helsinki, 20.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

auki saumattomasti siihen asti, kunnes yhteispäivystyksen päivystysaika alkaa eli käytännössä arkipäivisin virka-aikaan.³

Kaupungin sosiaali- terveys- ja pelastustoimialan talouden ja toiminnan suunnittelua sekä johtamista ohjaa myös lakisääteinen⁴ Sosiaali- ja terveys- ja pelastustoimialan palvelustrategia 2023–2025. Palvelustrategiassa päätetään kaupungin järjestämisvastuulle kuuluvan sosiaali- ja terveydenhuollon pitkän aikavälin tavoitteet sekä tavoitteet palvelujen toteuttamiselle. Palvelustrategian tavoitteet ovat yhteisiä koko toimialalle, joten niissä ei ole suoraan huumekuolemien ehkäisyyn liittyviä tavoitteita. Palvelustrategian tavoitteisiin kuuluvat esimerkiksi erikoissairaanhoidon ja kumppanuuden vahvistaminen ja peruspalvelujen saatavuuden parantaminen.⁵

1.2.2 Huumekuolemien ehkäisyyn liittyvät kansalliset linjaukset

Keskeisin päihde- ja riippuvuushoitoa ja päihdetyötä koskeva lainsäädäntö esitellään luvussa 1.6. Lisäksi eri palveluihin liittyvää lainsäädäntöä käsitellään tarpeen mukaan kyseisten palvelujen yhteydessä.

Päihdepalvelujen järjestämistä ohjaavat lainsäädännön ohella useat kansalliset linjaukset: Käypä hoito -suositukset, päihde- ja riippuvuusstrategia, mielenterveysstrategia, sosiaali- ja terveysministeriön päihdepalveluja koskevat laatusuositukset, Terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston suositukset sekä THL:n suositukset.⁶ Näistä suorimmin huumekuolemien ehkäisyyn liittyvät THL:n vuonna 2022 julkaisemat suositukset. Niiden mukaan:

- Kaikki opioideja ongelmallisesti käyttävät tulisi saada nopeasti korvaushoidon piiriin ja tukea heidän hoidossa pysymistään.
- Suomeen tulisi säätää määräaikainen erillislaki, joka mahdollistaisi valvottujen huumeidenkäyttötilojen kokeilun.
- Terveysneuvontapalveluihin pääsy tulisi tehdä mahdollisimman helpoksi ja palveluita tulisi olla kattavasti ja joustavasti saatavilla.
- Opioidien yliannostuksen vastaläkettä Naloksonia tulisi olla helposti saatavilla sekä opioidien käyttäjille että huumeiden käyttäjiä kohtaaville sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille.
- Päihteitä käyttäville tulisi tiedottaa, että hätänumeroon soittamalla saa aina välittömästi apua.
- Pitäisi lisätä sellaista viestintää, joka edistäisi turvallisempaa ja haitattomampaa huumeiden käyttöä.

³ Päihdepalvelujen jory 20.3.2023, liite 1. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Psykiatria- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut. Luettu 11.4.2023; Päihdepalvelujen päällikön, projektiasiantuntijan ja kehittämiskoordinaattorin haastattelu 25.5.2023.

⁴ Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021 § 11.

⁵ Kaupunginvaltuusto 16.11.2023 § 276 ja liite Helsingin kaupungin sosiaali- terveys- ja pelastustoimen palvelustrategia 2023–2025.

⁶ Kaupunginvaltuusto 15.2.2023 § 48.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

- Päihteiden käyttäjille palveluja tarjoavien tahojen tulisi kehittää yhteistyötä poliisin kanssa siten, että poliisi tietäisi, mistä päihteitä käyttävä henkilö voi saada itselleen sopivan avun.⁷

Sosiaali- ja terveyslautakunnan kaupunginhallitukselle 8.11.2022 antaman huume-kuolemien ja muiden päihdehaittojen vähentämisstrategiaa koskevan lausunnon mukaan Helsinki kehittää päihdepalvelujen vaikuttavuutta edellä mainittujen THL:n suositusten mukaisesti.⁸

Tässä arvioinnissa THL:n suosituksista keskeisimpiä ovat opioidikorvaushoitoa ja huumeita käyttävien ihmisten terveysneuvontaa koskevat suositukset. Kaupungin päihdepalveluille on vuodelle 2023 asetettu sosiaali- terveys- ja pelastustoimialan toimintasuunnitelmassa ja päihdepalvelujen tuloskortissa omia näihin suosituksiin liittyviä tavoitteita, jotka on kuvattu tarkemmin edellä. Tämän arvioinnin asetelma on laadittu sillä perusteella, että kaupungin päihdepalvelut voivat omaa toimintaansa kehittämällä vaikuttaa näiden suositusten toteutumiseen ja sitä kautta parhaiten edistää kaupunkistrategian 2021–2025 huume-kuolemien vähentämistä koskevan linjauksen toteutumista.

Tutkimusten mukaan opioidikorvaushoito vähentää huomattavasti opioideja käyttävien ihmisten yliannostuskuolleisuuden riskiä. Terveysneuvontatyö on haittoja vähentävää työtä, jonka avulla voidaan muun muassa ehkäistä huumeiden käytöstä aiheutuvia haittoja ja kuolleisuutta ja madaltaa huumeita käyttävien ihmisten hoitoon hakeutumisen kynnystä, parantaa heidän elämänlaatuaan ja lisää heidän terveystietouttaan.⁹

1.2.3 Huume-kuolemien ehkäisemiseen liittyvät palvelut

Huume-kuolemia tulisi THL:n huume-kuolemien ehkäisyn asiantuntijaryhmän, kaupungin päihdepalvelujen päällikön ja muidenkin arvioinnissa haastateltujen päihdepalvelujen asiantuntijoiden mukaan ehkäistä jo paljon varhaisemmassa vaiheessa kuin päihdepalveluissa, esimerkiksi kotona, kouluissa ja kulttuuripalveluissa.¹⁰ Tässä arvioinnissa rajaudutaan kuitenkin kaupungin sosiaali- terveys ja pelastustoimialan terveys- ja päihdepalvelujen palvelukokonaisuuden päihdepalveluihin.

Päihdepalvelut kuuluivat aiemmin kaupunkiorganisaatiossa samaan palvelukokonaisuuteen psykiatriapalvelujen kanssa. Syyskuun 2023 alussa palvelukokonaisuus jaettiin kahtia siten, että päihdepalvelut kuuluvat asumis-, kriisi- ja päihdepalveluihin ja

⁷ <https://www.sttinfo.fi/tiedote/thl-julkaisi-seitseman-suositusta-huume-kuolemien-ehkaisemiseksi-huume-kuolemien-maara-on-kasvanut-suomessa-koko-2000-luvun?publisherId=69817778&releaseId=69930912>.

Luettu 11.4.2023; Kailanto & Viskari (toim) 2022.

⁸ Sosiaali- ja terveyslautakunta 8.11.2023 § 234.

⁹ Kailanto & Viskari 2023, 14, 29.

¹⁰ Kailanto & Viskari (toim.) 2023, 104; Päihdepalvelujen päällikön, projektiasiantuntijan ja kehittämiskoordinaattorin haastattelu 25.5.2023; Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023; Sympin päivätöiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024; Aurooran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

psykiatria muodostaa oman palvelukokonaisuutensa. Yksikkötasolla päihdepalveluissa uudistus on vaikuttanut eniten nuorisoasemaan, joka on jaettu mielenterveyspalveluja tarjoavaksi Nuorisoasemaksi ja vakavista päihde- ja riippuvuusongelmista kärsiville nuorille tarkoitetuksi matalan kynnyksen Pysäkki-yksiköksi.¹¹

Arviointi rajautuu seuraaviin kaupungin päihdepalveluihin:

- Symppis-päiväkeskukset
- Nuorisoaseman päihdehoito/Nuorten päihdepalvelu Pysäkki 1.9.2023 alkaen
- Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka
- Päihdepoliklinikat: Laakso, Malmi, Kalasatama, Vuosaari, (vain asiakkaaksi tulon kehittämisen ja opioidikorvaushoidon osalta)
- Auroran vieroitushoito-osasto (Laakson vieroitushoito rajataan pois, koska se on tarkoitettu alkoholiriippuvaisille)

Symppis on matalan kynnyksen päiväkeskus, joka tarjoaa terveys- ja sosiaali-neuvontaa päihdeasiakkaille.¹² Nuorisoasema palveli vuoden 2023 elokuuhun saakka keskivaikeista mielenterveysongelmista ja vakavista päihdeongelmista kärsiviä 13–23-vuotiaita.¹³ Syyskuusta 2023 alkaen vakavista päihdeongelmista kärsiviä nuoria on palveltu uudessa yksikössä, nuorten päihdepalvelu Pysäkissä.¹⁴ Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka toteuttaa opioidikorvaushoidon tarpeen arviot, organisoi hoidon aloitukset, huolehtii hoidon koordinoinnista sekä kehittää ja valvoo ostopalveluina tuotettua korvaushoitoa.¹⁵ Päihdepoliklinikat ovat riippuvuusongelmiin erikoistuneita avohoitopaikkoja. Päihdepoliklinikoilla toteutetaan myös opioidikorvaushoitoa.¹⁶ Auroran vieroitushoito-osasto toteuttaa huume- ja lääkevieroituksia, opioidikorvaushoidon aloituksia, lopetuksia ja korvaushoitolääkkeiden vaihtoja sekä vastaa vieroitushoitojen koordinoinnista.¹⁷

¹¹ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Sotepen uutiset, Psykiatria- ja päihdepalvelujen organisaatio muuttuu. Luettu 6.9.2023.

¹² Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Psykiatria ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Kontulan ja Itiksen Symppis; <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/symppis>. Luettu 13.2.2024.

¹³ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Psykiatria ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Nuorisoasema. Luettu 4.5.2023.

¹⁴ Helsingin Uutiset 1.9.2023. Uusi Pysäkki auttaa 13–23-vuotiaita päihteiden käyttäjiä Helsingissä – lähetettä ei tarvita. <https://www.helsingin uutiset.fi/paikalliset/6181096>. Luettu 13.2.2024.

¹⁵ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Psykiatria ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka. Luettu 1.12.2023; Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka muuttuu. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Asumis-, kriisi-, ja -päihdepalvelut, Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka. Luettu 1.12.2023; Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

¹⁶ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Päihdepoliklinikat ja korvaushoito. Luettu 13.2.2024.

¹⁷ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Asumis- kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Auroran vieroitus- hoito-osasto. Luettu 13.2.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Arvioinnin kohteena olevat palvelut kuvaillaan tarkemmin kyseisiä palveluita käsittelevissä luvuissa. Lastensuojelun palveluja sekä mielenterveyspalveluja käsitellään arvioinnissa vain selvitettävien kysymysten osalta.

1.3 Arviointikysymykset ja -kriteerit

Pääkysymys:

Onko kaupunki vahvistanut huumekuolemia ehkäiseviä palveluja?

Osakysymykset:

1. Onko kaupunki helpottanut huumeriippuvuudesta kärsivien hoitoon pääsyä?
2. Onko kaupunki helpottanut huumeriippuvuudesta kärsivien pääsyä opioidikorvaushoitoon?
3. Onko kaupunki kehittänyt huumekuolemien estämiseen liittyvää terveys- ja palveluneuvontaa?

Arviointikriteerinä on, että kaupunki on toteuttanut vuosien 2021–2025 kaupunkistrategian ja vuoden 2023 sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan toimintasuunnitelman ja päihdepalvelujen tulokortin mukaisia huumeriippuvuudesta kärsivien palveluja vahvistavia toimenpiteitä.

Lisäksi arvioinnissa on selvitetty, miten päihdepalvelujen asiakkaat pääsevät kaupungin mielenterveyspalveluihin.

Arvioinnissa on myös selvitetty myös, kuinka monen lastensuojeluilmoituksen syynä on ollut lapsen oma päihteidenkäyttö sekä paljonko lapsia on sijoitettuna päihdekatekaisuun ja -pysäytykseen¹⁸ erikoistuneisiin lastensuojelulaitoksiin.

1.4 Arvioinnin aineistot ja menetelmät

Arviointiaineistona käytettiin haastatteluita, sähköpostitiedusteluja ja puheluita kaupungin huumeiden käyttäjien palveluista ja lastensuojelun palveluista vastaaville asiantuntijoille sekä tilastoja palvelujen käytöstä ja asiakkaista. Lisäksi käytettiin 2. toimikunnan arviointikäynnillä opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikalle saatuja tietoja, sekä asiakirja-aineistoa ja palvelujen käyttäjiltä saatua asiakaspalautetta.

Vaikka arviointi keskittyi pääosin päihdepalvelujen toimintaan vuonna 2023, arvioinnissa käytettiin mahdollisuuksien mukaan aikaisempien vuosien tietoja vertailuaineistona. Pidemmän aikavälin tilastoverailuja vaikeutti se, että sosiaali- ja terveys-toimiala vaihtoi potilastietojärjestelmä Effican asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotiin 24.4.2021. Effican tilastoraporteissa eri palvelujen kontakti- ja asiakasmäärät esitetään eri tavalla kuin Apotin tilastoraporteissa. Apotin tilastoraporteissa asiakasmäärät esitetään kustakin toimipisteestä erikseen, ja lisäksi jaettuna sosiaalihuollon ja

¹⁸ Pysäytys on lastensuojelussa käytössä oleva vieroitusmenetelmä. <https://nuortenvayla.fi/sijaishuolto-2/>. Luettu 22.2.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

terveydenhuollon kirjausten perusteella laskettuihin asiakkaisiin. Koska sama asiakas saattaa asioida eri päihdepoliklinikoilla tai kirjautua asiakastietojärjestelmään sekä sosiaali- että terveydenhuollon suoritteiden perusteella, esimerkiksi päihdepoliklinikoiden (Kalasatama, Laakso, Malmi; Vuosaari) yhteenlaskettua asiakasmäärää ei voinut laskea arviointia varten.

1.5 Huumekuolemat ja huumeiden käyttö Suomessa ja Helsingissä

Huumausainekuolemat voidaan määritellä monella tavalla. Tilastokeskuksen kuolemansyytilastoissa käytetään EU:n Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskuksen (EMCDDA) määritelmää.¹⁹ Määritelmässä huumekuolemiksi luokitellaan huumeiden aiheuttamat tapaturmaiset myrkytykset, huumeilla tehdyt itsemurhat, tahallisuudeltaan epäselvät huumeiden aiheuttamat myrkytykset ja huumeiden pitkäaikaiseen käyttöön tai huumeriippuvuuteen liittyvät kuolemat.²⁰

Suomessa valtaosa huumausainekuolemista on tapaturmaisia myrkytyskuolemia. Tyypillisessä suomalaisessa huumekuolemassa mieshenkilö²¹ menehtyy synteettisten lääkeopioidien²², alkoholin ja rauhoittavien lääkkeiden aiheuttamaan moniaimyrkytykseen. Kuolema katsotaan huumemyrkytyskuolemaksi silloin, kun huumeen osuus myrkytyksessä on merkittävä. Tällaisissa tapauksissa aineiden yhdistelmä lamaannuttaa keskushermoston viiveellä ja myrkytyksen uhri yleensä kuolee yksin kotona nukkuessaan. Avun tarvetta on hankala tunnistaa myrkytysoireiden viiveen vuoksi. Lisäksi laittomien päihteiden käyttäjät eivät välttämättä uskalla kutsua paikalle apua, koska pelkäävät viranomaisia. Huumeisiin kuolleet henkilöt ovat yleensä käyttäneet päihteitä pitkään, ja heillä on usein mielen terveysongelmia sekä heikko sosioekonominen asema.²³

Huumekuolleisuutta tarkastellessa on hyvä ottaa huomioon, että kuolemien ikäryhmittäiset lukumäärät ovat pieniä, ja muutokset suuntaan tai toiseen voivat tästä

¹⁹ Lisätietoja EU:n Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskuksen huumekuoleman määritelmästä (EMCDDA:n Selection B -luokitus) https://www.emcdda.europa.eu/data/stats2022/methods/drd_en ja <https://www.stat.fi/tilasto/ksyyt>. Luettu 13.2.2024.

²⁰ Tilastokeskus 2023; Mäki 2023.

²¹ Vuosina 2006–2022 huumeisiin kuolleista noin kolme neljäsosaa on miehiä. Huumeisiin kuolleet (B-luokitus) 2006–2022. Tilastokeskus, kuolemansyyt. Vuoden 2023 kuolemansyytilastot julkaistaan 28.11.2024, joten ne eivät olleet saatavana tätä arviointia laatiessa.

²² Opioidit ovat voimakkaita, kipua poistavia aineita, joista osa on oopiumunikon johdannaisia, kuten morfiini ja heroini, osa synteettisiä, kuten lääkeaineet buprenorfiini, oksikodoni, metadoni, kodeiini ja fentanyyli. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/opioidit>; <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/opiaatit-morfiini-ja-heroini>. Luettu 11.5.2023.

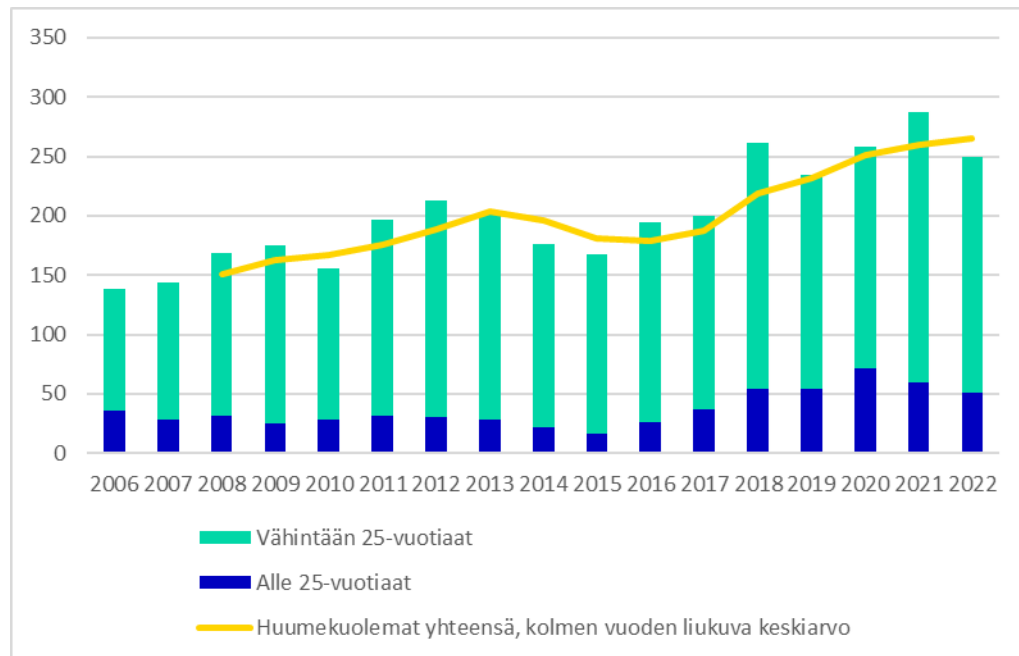
²³ <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/huumekuolemat-suomessa>. Luettu 11.5.2023; <https://yle.fi/a/74-20000918> Yle 9.10.2022: ”Perisuomalainen huumekuolema”; <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/huumeet/huumekuolemien-ehkaisyn-asiantuntijaryhma>. Luettu 12.2.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

syystä olla suuria ja nopeita.²⁴ Koska huumekuolleisuus voi vaihdella rajusti vuosittain, tämän arvioinnin kuvioissa esitetään myös huumekuolemien kolmen vuoden liukuvia keskiarvoja²⁵, jotta kuolleisuuden kehityssuunta tulisi selvemmin näkyviin.

Suomessa huumeisiin liittyvät kuolemat ovat olleet kasvussa koko 2000-luvun ajan (Kuvio 1). Vuonna 2021 huumeisiin kuolleita oli enemmän kuin koko mittaushistorian 2006–2021 aikana. Suomessa oli vuonna 2021 yhteensä 287 huumeisiin kuollutta, joista 60 (21 %) oli alle 25-vuotiasta. Vuonna 2022 huumausainekuolemien kasvu pysähtyi. Huumausaineisiin kuoli 250 henkilöä, mikä on 37 henkilöä vähemmän kuin edellisenä vuonna. Erityisesti 25–35-vuotiaiden huumekuolemat vähenivät vuoteen 2021 ja 2020 verrattuna. Vaikka nuorten huumekuolemat vähenivät edellisvuodesta, huumeet olivat edelleen Tilastokeskuksen mukaan yleinen nuorten kuolemansyy: vuonna 2022 lähes joka viides 15–24-vuotiaana menehtynyt kuoli huumeisiin.²⁶

Kuvio 1. Huumeisiin kuolleet Suomessa iän mukaan 2006–2022 ja kolmen vuoden liukuva keskiarvo huumekuolemista yhteensä²⁷

Onnettomuustutkintakeskuksen tutkinnanjohtajan mukaan alle 25-vuotiaiden nuorten tapaturmaisten huumekuolemien määrä vuonna 2023 on alustavien tietojen perus-

²⁴ Mäki 2023.

²⁵ Liukuva keskiarvo on aikasarja-analyysin perusmenetelmiä, joilla tasoitetaan aikasarjan satunnaisvaihtelua. Lisätietoja https://www.stat.fi/meta/kas/liukuva_keskiar.html. Luettu 15.2.2024.

²⁶ Kailanto & Viskari (toim) 2022, 2; Huumeisiin kuolleet (B-luokitus) 2006–2022. Tilastokeskus, kuolemansyyt. Vuoden 2023 kuolemansyytilastot julkaistaan 28.11.2024, joten ne eivät olleet saatavana tätä arviointia laatiessa; Tilastokeskus 2023.

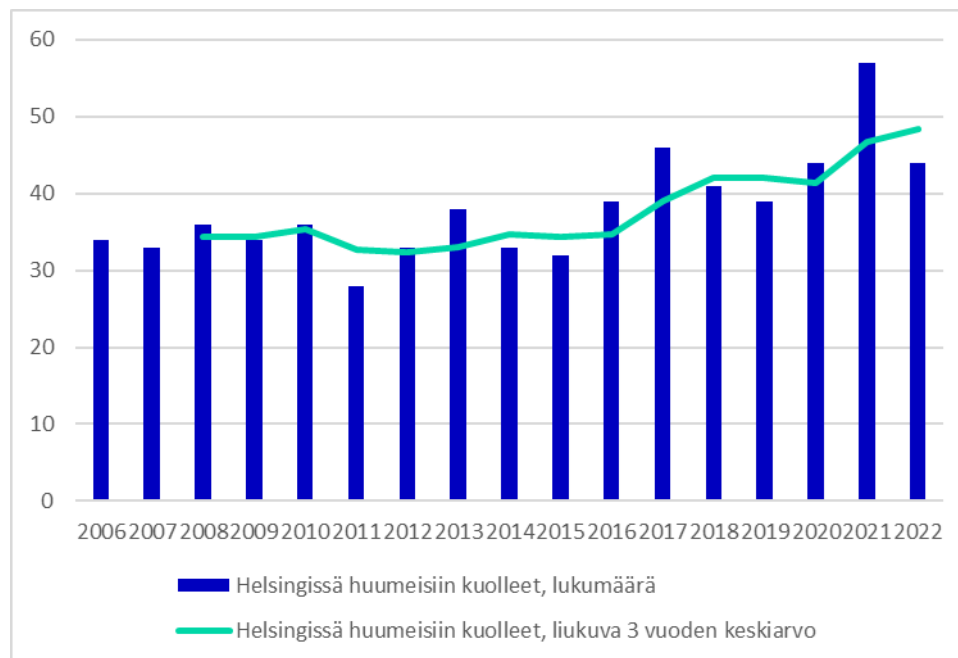
²⁷ Huumeisiin kuolleet (B-luokitus) 2006–2022. Tilastokeskus, kuolemansyyt. Kolmen vuoden liukuva keskiarvo on laskettu kuvioon helpottamaan kehityssuunnan havaitsemista. Huumekuolleiden määrään liittyy voimakasta, todennäköisesti osin satunnaista vuosittaista vaihtelua.

ARVIONTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

teella noin 70 henkilöä. Lopulliset kuolemansyytiedot varmistuvat vuoden 2024 aikana. Onnettomuustutkintakeskus tutkii alle 25-vuotiaiden nuorten huumekuolemia vuonna 2023. Tutkimuksen arvioidaan valmistuvan kesällä 2024.²⁸ Tilastokeskus julkaisee tiedot vuoden 2023 kuolemansyistä vasta 28.11.2024²⁹, joten ne eivät olleet saatavana tätä arviointia laatiessa.

Myös Helsingissä huumekuolemat ovat olleet kasvussa viime vuosina (Kuvio 2). Ajanjaksolla 2006–2022 suurin Helsingissä huumeisiin kuolleiden määrä oli vuonna 2021, yhteensä 57 henkilöä. Kuten Suomessa yleensäkin, myös Helsingissä huumeisiin kuolleita oli vuonna 2022 selvästi vähemmän kuin edellisenä vuonna. Helsingiläisten osuus kaikista huumeisiin menehtyneistä suomalaisista on ollut vuosittain 14–25 prosenttia.³⁰ Helsingissä asuu 12 prosenttia suomalaisista³¹, joten Helsingin huumekuolemien osuus on varsin korkea, pahimmillaan kaksinkertainen väestöosuuteen verrattuna.

Kuvio 2. Huumeisiin kuolleet Helsingissä 2006–2022, lukumäärä ja liukuva kolmen vuoden keskiarvo³²

²⁸ Onnettomuustutkintakeskuksen tiedote 16.1.2024. Nuorten tapaturmaisissa huumekuolemista vuonna 2023 korostuvat suuret asutuskeskukset ja huumeiden sekakäyttö. Saatavilla <https://www.turvallisuustutkinta.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2024/nuorentapaturmaisissahuumekuolemmissavuonna2023korostuvatsuuretasutuskeskuksetjahuumeidensekakaytto.html#>. Luettu 13.2.2024.

²⁹ <https://www.stat.fi/tilasto/ksyyt>. Luettu 13.2.2024.

³⁰ Huumeisiin kuolleet (B-luokitus) 2006–2021. Tilastokeskus, kuolemansyyt. Helsinkiä koskevat tilastot on saatu sähköpostitse Tilastokeskuksen yliaktuaarilta 4.5.2023 ja 15.2.2024.

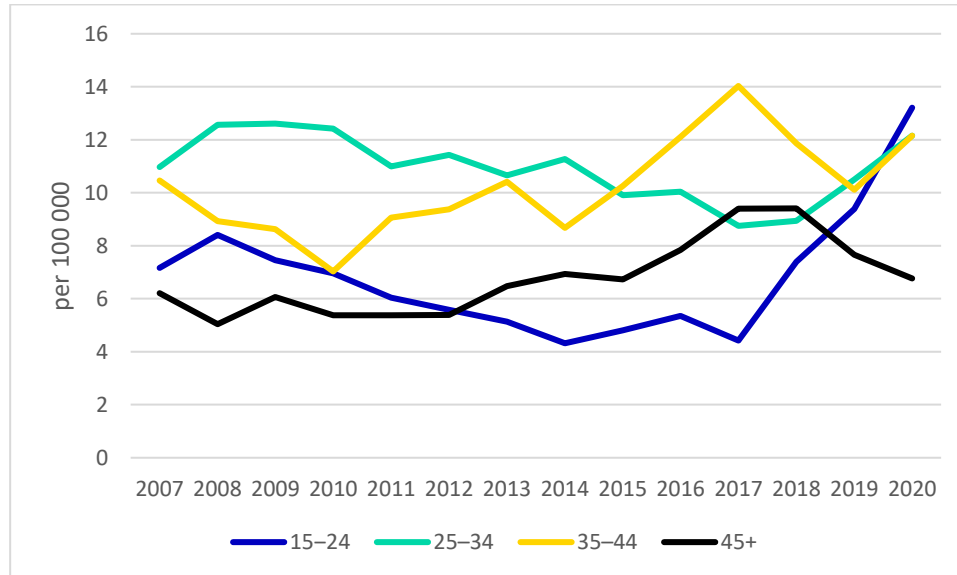
³¹ Helsingin väestöosuus 31.12.2022. Tilastokeskus. Tilasto noudettu 13.3.2023.

³² Huumeisiin kuolleet (B-luokitus) 2006–2022. Tilastokeskus, kuolemansyyt. Helsinkiä koskevat tilastot on saatu sähköpostitse Tilastokeskuksen yliaktuaarilta 4.5.2023 ja 15.2.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Kun Helsingin huumekuolleisuutta tarkastellaan koko ajanjaksolla 2006–2021, kuolleisuus on ollut suurinta 25–34- ja 35–44-vuotiaiden ikäryhmissä: noin 11 kuollutta keskiväkiluvun 100 000 henkeä kohti (Kuvio 3). Ikäryhmässä 15–24-vuotiaat huumekuolleisuus on kasvanut vuodesta 2014 ja erityisen voimakkaasti vuoden 2017 jälkeen. Muissa ikäryhmissä ei ole tapahtunut tilastollisesti merkitseviä muutoksia.³³

Kuvio 3. Huumeisiin kuolleet Helsingissä 2006–2021, kolmen vuoden liukuva keskiarvo 100 000 ikäryhmän henkilöä kohti³⁴

Huumekuolemien yleistyminen on yhteydessä huumeiden käytön yleistymiseen väestötasolla.³⁵ On vaikea tutkia tarkasti, kuinka yleistä huumeiden käyttö on, koska huumeiden käyttäminen ja myynti on laitonta. Lisäksi tutkimista vaikeuttaa esimerkiksi se, että väestökyselyillä ei yleensä tavoiteta esimerkiksi vankiloissa tai muissa laitoksissa asuvia tai asunnottomia henkilöitä, joilla huumeiden käyttö saattaa olla muita väestöryhmiä yleisempää.³⁶

Keskeisimmät lähteet huumeiden käytön yleisyydestä Suomessa väestötasolla ovat Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yhteistyössä Tilastokeskuksen ja Nuorisotutkimusverkoston toteuttama neljän vuoden välein tehtävä väestökysely Päihdetutkimus, sekä THL:n toteuttama jätevesitutkimus.³⁷

Päihdetutkimuksen tiedot koskevat koko Suomen väestöä, eikä niistä ei saa erillään tietoja huumeiden käytöstä Helsingissä. Päihdetutkimusten mukaan suomalaisten

³³ Mäki 2023. Mäen käyttämä lähdeaineisto on Tilastokeskukselta.

³⁴ Mäki 2023. Mäen käyttämä lähdeaineisto on Tilastokeskukselta.

³⁵ <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/kuolleisuus-huumeaineisiin-on-kasvanut-helsingissa-ja-koko-maassa>. Luettu 3.10.2023.

³⁶ Karjalainen ym. 2023, 3–4.

³⁷ <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/kuolleisuus-huumeaineisiin-on-kasvanut-helsingissa-ja-koko-maassa>; <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/paihdetutkimus/paihdetutkimuksen-toteutus>; <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/jatevesitutkimus>. Luettu 3.10.2023.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

huumeiden kokeilu ja käyttö ovat jatkuvasti yleistyneet 1990-luvulta lähtien. Yleisimmin käytetty huume on kannabis.³⁸ Vuoden 2022 päihdetutkimuksen mukaan suomalaista noin 29 prosenttia oli joskus elämänsä aikana kokeillut kannabista. Stimulanteista eli piristeistä amfetamiinia³⁹ oli kokeillut seitsemän prosenttia, ekstaasia eli MDMA:ta⁴⁰ kuusi prosenttia ja kokaiinia⁴¹ viisi prosenttia väestöstä. Rauhoittavia unitai kipulääkkeitä muussa kuin lääkekäytössä oli kokeillut 7,7 prosenttia väestöstä. Opioideista buprenorfiinia oli kokeillut 1,8 prosenttia väestöstä, metadonia 0,4 prosenttia sekä muita opioideja 3,3 prosenttia. Huumeiden kokeilu ja käyttö on yleisintä 25–34-vuotiailla nuorilla aikuisilla. Miehillä käyttökokemukset ovat naisia yleisempiä.⁴²

THL on seurannut huumeiden käyttöä vuodesta 2012 alkaen suurimpien kaupunkien puhdistamattomista jätevesistä löytyneiden huumejäämien perusteella. Mittauksia on tehty pääsääntöisesti parillisina vuosina. Jätevesitutkimusten mukaan huumeiden käytön kasvu Suomessa ja pääkaupunkiseudulla on ollut jatkuvaa. Sekä pääkaupunkiseudulla että muualla Suomessa käytetyin huume on amfetamiini. Pääkaupunkiseudun jätevedestä on kuitenkin vuosien 2022–2023 aikana mitattu yhtä paljon tai jopa enemmän kokaiinia kuin amfetamiinia. Huumeikäytön ohella opioidikorvaushoito- ja kipulääkkeenä käytetyn synteettisen opioidin metadonin⁴³ määrä on pysynyt jätevesitutkimusten perusteella hyvin samanlaisena koko seurantajakson ajan.⁴⁴

Jätevesitutkimuksista on havaittu, että muuntohuumeiden⁴⁵ käytön ajalliset ja alueelliset vaihtelut ovat suurempia kuin perinteisemmällä huumeilla. Niiden käyttömäärät ovat esimerkiksi amfetamiiniin verrattuna matalalla tasolla, mutta esimerkiksi alfa-PVP-muuntohuumeen⁴⁶ suosio oli kasvanut pääkaupunkiseudulla vuosina 2022–2023. Jätevesitutkimuksen pääkaupunkiseutua koskevat tiedot perustuvat huumejäämiin Helsingin Viikin vedenpuhdistamolla, jossa käsitellään noin 860 000 asukkaan jätevedet. Helsingin asukkaiden jätevesien lisäksi Viikissä käsitellään myös Vantaan, Keravan, Tuusulan ja Järvenpään asukkaiden jätevesiä, joten nämäkään tiedot eivät kerro suoraan huumeiden käytön yleisyydestä Helsingissä.⁴⁷

³⁸ Lisätietoa kannabiksesta <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/kannabis>. Luettu 3.10.2023.

³⁹ Lisätietoa amfetamiinista <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/amfetamiini>. Luettu 3.10.2023.

⁴⁰ Lisätietoa ekstaasista <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/ekstaasi>. Luettu 3.10.2023.

⁴¹ Lisätietoa kokaiinista <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/kokaiini>. Luettu 3.10.2023.

⁴² Karjalainen ym. 2023; Karjalainen ym. 2019; Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Hyvinvointivaikuttajatosaston Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yksikön erikoistutkija, sähköposti 3.10.2023.

⁴³ Tiedot metadonista <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/laakkeet/metadoni>. Luettu 3.10.2023.

⁴⁴ <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/jatevesitutkimus>; <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/kuolleisuus-huumausaineisiin-on-kasvanut-helsingissa-ja-koko-maassa>. Luettu 3.10.2023.

⁴⁵ Muuntohuumeet ovat aineita, joita ei ole luokiteltu huumausaineiksi huumausainelaisissa, mutta jotka muistuttavat vaikutuksiltaan tai kemialliselta rakenteeltaan huumausaineiksi luokiteltuja aineita. Yleensä muuntohuumeet ovat uusia aineita tai niillä on vastikään havaittu olevan päihtymiskäyttöä. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/muuntohuumeet>. Luettu 3.10.2023.

⁴⁶ Lisätietoa alfa-PVP-muuntohuumeesta <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/alfa-pvp>. Luettu 3.10.2023.

⁴⁷ <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/jatevesitutkimus>; <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/kuolleisuus-huumausaineisiin-on-kasvanut-helsingissa-ja-koko-maassa>. Luettu 3.10.2023.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Helsingin päihdepalvelujen päällikön arvion mukaan Helsingissä on noin 4 000 suomensisäisten huumeiden käyttäjää. Näistä noin 1 200 on päihdepalvelujen asiakkaina.⁴⁸

1.6 Päihde- ja riippuvuushoitoa ja päihdetyötä koskeva lainsäädäntö

Päihde- ja riippuvuushoidosta on 1.1.2023 alkaen säädetty ensisijaisesti terveydenhuoltolaissa (1326/2010) ja sosiaalihuollon päihdetyöstä sosiaalihuoltolaissa (1301/2014). Aiemmin sosiaalihuollon päihdepalveluista säädettiin erillisessä päihdehuoltolaissa (41/1986).⁴⁹

Terveydenhuoltolain 13 §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä alueensa asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä sairauksien ehkäisyä tukevaa terveysneuvontaa. Terveysneuvonta on sisällytettävä kaikkiin terveydenhuollon palveluihin eli myös päihde- ja riippuvuushoitoihin.⁵⁰ Terveysneuvonnasta säädetään myös valtioneuvoston asetuksessa tartuntataudeista (2017/146). Asetuksen kuudennen pykälän mukaan tartuntatautien torjunnasta vastaavan hyvinvointialueen toimielimen ja hyvinvointialueen virkasuhteisen tartuntataudeista vastaavan lääkärin on huolehdittava tartuntatautien ehkäisyyn liittyvästä terveysneuvonnasta ja huolehdittava suomensisäisesti huumeita käyttävien käyttövälineiden vaihtamisesta tartuntatautien torjunnan edellyttämän tarpeen mukaan.⁵¹

Terveydenhuoltolain 28 §:ssä säädetään, että jokaisen hyvinvointialueen on järjestettävä alueensa asukkaiden päihde- ja riippuvuushoito. Päihde- ja riippuvuushoitoon kuuluu terveydenhuollon palveluihin sisältyvä päihteitä ja riippuvuuksia koskeva ohjaus ja neuvonta ja päihdehäiriöiden ja muiden riippuvuushäiriöiden ehkäiseminen, tutkimus, hoito ja kuntoutus monimuotoisina palveluina.⁵²

Terveydenhuoltolain 28 §:n mukaan päihde- ja riippuvuushoitoa on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä tuen, hoidon- ja kuntoutustarpeen perusteella. Päihde- ja riippuvuushoitoa saavalle potilaalle on turvattava hänen tarvitsemansa terveyden- ja sairaanhoidon kokonaisuus. Päihde- ja riippuvuushoitoa on toteutettava myös perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyönä. Potilaan siirtyessä hoitoa antavasta yksiköstä toiseen tai sosiaalihuollon laitos- tai asu- mispalveluihin on turvattava tarpeenmukaisen hoidon jatkuvuus. Päihde- ja riippuvuushoito on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän ehkäisevän päihdetyön kanssa.⁵³

⁴⁸ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

⁴⁹ <https://stm.fi/mielenterveys-ja-paihdelainsaadannon-uudistus>. Luettu 7.2.2024.

⁵⁰ Terveydenhuoltolaki 1326/2010 § 13.

⁵¹ Valtioneuvoston asetus tartuntataudeista 2017/146 § 6.

⁵² Terveydenhuoltolaki 1326/2010 § 28.

⁵³ Terveydenhuoltolaki 1326/2010 § 28.

ARVIointIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta säädetään terveydenhuoltolailla ja lisäksi maaliskuussa 2023 voimaan tulleella sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta opioidilääkkeillä. Asetuksen mukaan korvaushoito voidaan toteuttaa sellaiselle opioidiriippuvaiselle potilaalle, joka ei ole vieroittunut tai jolla ei riippuvuuden keston ja kokonaistilanteensa vuoksi arvioida olevan edellytyksiä vieroittua opioideista. Lääkehoito voidaan asetuksen mukaan toteuttaa ja lääke saadaan luovuttaa potilaalle otettavaksi vain hoitoa antavan toimintayksikön valvonnassa.⁵⁴

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä myös sosiaalipalveluita päihteiden ongelmakäytöstä ja muusta riippuvuuskäyttäytymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Tällaisia palveluja ovat päihde- ja riippuvuustyö, päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut sekä päiväkeskuspalvelu. Päihde- ja riippuvuustyöllä tarkoitetaan hyvinvointialueen toteuttamia sosiaalipalveluja ja muuta yksilön ja yhteisöihin kohdentuvaa toimintaa, jolla vähennetään ja poistetaan päihteisiin ja riippuvuuskäyttäytymiseen liittyviä, hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä, vastataan päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen sekä tuetaan päihteettömyyttä ja riippuvuuskäyttäytymisestä irrottautumista. Päihde- ja riippuvuustyön erityisillä palveluilla tarkoitetaan päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen kohdennettuja palveluja. Sellaisina on järjestettävä ainakin sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalista kuntoutusta ja asumispalveluja.⁵⁵

Heinäkuussa 2023 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä päihteitä ongelmallisesti käyttäville henkilöille päiväkeskuspalvelua, jossa perustarpeisiin vastaamisen lisäksi tarjotaan sosiaaliohjausta.⁵⁶

⁵⁴ Terveydenhuoltolaki 1326/2010 § 28 a; Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta opioidilääkkeillä 642/2023 § 3–4.

⁵⁵ Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, § 11 mom. 8, § 14, § 24, § 24 a.

⁵⁶ Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, § 24 b.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

2 HAVAINNOT

2.1 Asiakkaaksi tulo päihdepalveluihin

2.1.1 Päihdepalveluissa on kehitetty hoitoon pääsyä

Päihdepalvelujen asiakkaaksi tulon helpottaminen sisältyy useisiin kaupungin päihdepalveluiden linjauksiin, kuten vuosien 2021–2025 kaupunkistrategiaan⁵⁷ ja sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan vuoden 2023 toimintasuunnitelmaan⁵⁸. Päihdehoitoon pääsyn helpottaminen on myös päihdepalvelujen tulokorttitavoitteena vuodelle 2023.⁵⁹ THL:n huumekuolemien ehkäisyn asiantuntijaryhmän mukaan huumekuolemia voidaan ehkäistä turvaamalla huumeita ongelmallisesti käyttäville henkilöille matalan kynnyksen palveluita sekä nopea ja vaivaton hoitoon pääsy.⁶⁰ Päihdepalveluissa asiointikynnystä voidaan käytännössä madaltaa esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

- asiointimahdollisuudella ilman ajanvarausta tai lähetettä
- mahdollisimman pitkällä, asiakkaille sopivilla aukioloajoilla
- asiakkaille sopivalla sijainnilla
- maksuttomuudella
- mahdollisuudella asioida anonyymisti,
- sallimalla asiointi myös päihtyneenä
- vähentämällä palvelujen byrokratiaa.⁶¹

Päihdepalveluiden hoitoon pääsyn ongelma on päihdepalvelujen päällikön ja haastateltujen asiantuntijoiden mukaan hyvin erilainen kuin muissa terveysterveystoimissa, esimerkiksi mielenterveyspalveluissa. Yleensä ongelmana ei varsinaisesti ole se, että asiakkaat eivät pääsisi palveluihin pitkien jonojen vuoksi, vaan hoitoa tarvitsevia asiakkaita on vaikea tavoittaa palveluiden piiriin. Päihdepalveluissa pyritään motivoimaan asiakkaita tulemaan esimerkiksi vieroitushoitoon ja pysymään hoidossa, sekä jatkamaan kuntoutukseen. Tyypillistä myös on, että sama asiakas tarvitsee useita vieroitushoito- ja kuntoutusjaksoja, jotta hän vieroittuu lopullisesti päihdeistä. Myös korvaushoitoasiakkaita joudutaan tukemaan, jotta he pysyisivät korvaushoidon piirissä.⁶²

⁵⁷ Kasvun paikka. Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025, 41.

⁵⁸ Toimintasuunnitelma 2023. Sosiaali-, terveys ja pelastustoimiala, Helsinki, 20.

⁵⁹ Päihdepalvelujen jory 20.3.2023, liite 1. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Psykiatria- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut. Luettu 11.4.2023.

⁶⁰ Kailanto & Viskari (toim.) 2023, 104.

⁶¹ Leemann, L. & Hämäläinen, R.-M. (2015). Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla www.thl.fi/sokra, 1, 4.

⁶² Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Päihdepalvelut ovat vuosina 2017–2023 kehittäneet hoitoon pääsyä, vuodesta 2022 osana Tulevaisuuden sote -hanketta. Useita kehitystyön tuloksena syntyneitä toimintatapoja tai uudistuksia, kuten pidemmät ilman ajanvarausta toimivien vastaanottojen ja korvaushoidon arviointiprosessin uudistus toteutettiin vuoden 2023 aikana.⁶³ Uudistuksista kerrotaan tarkemmin tämän arviointimuistion myöhemmissä luvuissa. Uudistusten toimeenpano on ajoittunut vuodelle 2023, koska koronapandemian pahimpina vuosina 2020–2021 järjestelmällinen palvelujen kehittämistyö oli vaikeaa. Koronapandemiaan liittyvät tehtävät sitoivat päihdepalvelujen resursseja, ja kehittämistyötä tekevä henkilöstö ei ajoittain voinut tavata toisiaan kasvokkain.⁶⁴

Koska vuonna 2023 tehtyjen uudistusten käyttöönotosta oli tätä arviointia laatiessa hyvin vähän aikaa, niiden vaikutuksista ei vielä juurikaan ole ehditty saada tietoa. Päihdepalveluissa seurataan edelleen toimenpiteiden vaikutuksia esimerkiksi asiakkaiden jatkopolkuihin, ja hoito- ja palveluprosessin kehittämistä jatketaan edelleen.⁶⁵

Kun asiakkaaksi tuloa on helpotettu, jatkossa päihdepalveluissa voi tulla pulaa resursseista, erityisesti henkilökunnasta. Päihdepalvelujen resurssit eivät yksinään riitä kaikkien Helsingin päihteillä oireilevien henkilöiden auttamiseen, vaan lisäksi tarvitaan peruspalveluita, esimerkiksi terveysasemia ja niillä toimivia mielenterveys- ja päihdetyön sairaanhoitajia, sekä aikuissosiaalityötä. Päihdepalveluissa on asetettu uudistuksissa etusijalle palveluihin pääsy, mikä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi henkilökuntaa on saatettu joutua siirtämään muista päihdepalveluista kuin alkuvaiheen palveluista.⁶⁶ Tämä voi näkyä myöhemmän vaiheen palvelujen heikentymisenä.

2.1.2 Aikuiset hakeutuvat yleensä päihdepalveluihin ilman ajanvarausta

Asiakkaat hakeutuvat päihdepalveluihin yleensä joko itsenäisesti tai jonkin liikkuvan palvelun sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijän saattamana. Palveluihin hakeudutaan paljon myös matalan kynnyksen päihdepalvelujen, erityisesti Sympis-päiväkeskusten kautta. Myös päihdepalvelujen liikkuva palvelu Jelppi voi ohjata ja tarvittaessa saattaa asiakkaita muihin päihdepalveluihin. Asiakas voi myös arkisin virka-aikaan soittaa keskitettyyn päihdepalvelujen vastaanottoon ilman ajanvarausta tai Nuorten päihdepalvelu Pysäkkiin, joiden kautta pääsee hoitoon ilman lähetettä. Huumeiden käyttäjät kuitenkin useimmiten hakeutuvat paikan päälle.⁶⁷

⁶³ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

⁶⁴ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

⁶⁵ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

⁶⁶ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

⁶⁷ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023; <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/paihdepoliklinikka> ja <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/nuorten-paihdepalvelu-pysakki>. Luettu 19.2.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Päihdepoliiklinikat ovat riippuvuusongelmiin erikoistuneita avohoitopaikkoja. Helsingissä on neljä aikuisille eli yli 18-vuotiaille tarkoitettua päihdepoliiklinikkaa: Kalasatamassa, Laaksossa, Malmilla ja Vuosaarella. Nuorille tarkoitetuista päihdepalveluista kerrotaan tarkemmin luvussa 2.3. Asiakas voi itse valita, millä päihdepoliiklinikalla hän asioi. Päihdepalveluissa kuitenkin toivotaan, että asiakas asioi valitsemallaan klinikalla koko hoitosuhteen ajan, koska tämä auttaa hoidon onnistumisessa.⁶⁸

Aikuisten päihdepalvelujen asiakkaaksi tulo alkaa yleensä päihdepalvelujen vastaanotolta ilman ajanvarausta tai kerran viikossa järjestettävästä Startti-infosta. Startti-infossa asiakas saa tietoa päihdepalveluista ja riippuvuudesta sekä tukea toipumiseen ja päihdehoidon aloittamiseen. Startissa on mukana myös kokemusasiantuntija. Asiakas voi osallistua Starttiin anonyymisti ja ilman ennakoilmoittautumista. Asiakas ohjataan Startti-infosta asiakkaan tarpeiden ja toiveiden mukaan joko kokemusasiantuntijan vastaanotolle, hoidon tarpeen arviointiin tai palvelutarpeen arviointiin. Usein asiakkaat kuitenkin osallistuvat Startti-infoon vasta hoidon tarpeen arvioinnin jälkeen.⁶⁹

Päihdepoliiklinikat saavat joskus asiakkaita myös terveys- ja hyvinvointikeskusten muiden palvelujen kautta. Käytännössä asiakkaille sopivia palveluita pohditaan erilaisten yhteistyömallien yhteydessä, esimerkiksi paljon palvelua tarvitsevien asiakkaiden konsultaatiotapaamisissa. Asiakas voi päästä esimerkiksi opioidikorvaushoitoon tai vieroitukseen myös vankiterveydenhuollon kautta tai suoraan sairaalaosastolta. Selviämishoitoasemalta voi päästä suoraan vieroitushoitoon.⁷⁰ Pasilassa sijaitseva selviämishoitoasema hoitaa sellaisia päihtyneitä henkilöitä, joiden terveydentila vaatii seurantaa. Seurannan jälkeen potilas lähetetään kotiin tai jatkohoitoon. Selviämisaseman hoitoon ei voi tulla itse, vaan poliisi, ensihoito tai päivystyspoliiklinikka varaa paikan.⁷¹

Kun uusi asiakas saapuu vastaanotolle ilman ajanvarausta, hänelle tehdään välittömästi hoidon tarpeen arviointi. Sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi käynnistetään tarvittaessa.⁷² Hoidon tarpeen arvioinnissa pohditaan hoidon kiireellisyyttä ja sitä, millaisesta hoidosta asiakas hyötyisi ja missä palvelussa hänelle tällaista hoitoa voitaisiin tarjota. Hoito tai palvelu voidaan aloittaa jo ensimmäisellä vastaanottokäynnillä. Myös mahdollinen alkoholiavovieroitukseen kuuluva lääkehoito voidaan aloittaa

⁶⁸ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Päihdepoliiklinikat ja korvaushoito. Luettu 19.2.2024.

⁶⁹ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023; <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/paihdepoliiklinikka>; <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/paihdepalvelujen-vastaanotto-ilman-ajanvarausta> ja <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/paihdepoliiklinikka/paihdepalvelujen-startti-infot>. Luettu 19.2.2023; Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistioloonnokseen 6.3.2024.

⁷⁰ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023; Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistioloonnokseen 6.3.2024.

⁷¹ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/selviamishoitoasema>. Luettu 19.2.2024

⁷² Psykososiaalisen työn päällikön ja projektiasiantuntijan kommentit muistioloonnokseen 8.3.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

heti. Sekä aikuisten päihdepalvelujen että nuorten päihdepalvelu Pysäkin vastaanotolla ilman ajanvarausta on mahdollisuus päästä lääkärin vastaanotolle hoitajan arvion perusteella.⁷³

Vastaanotoilta ilman ajanvarausta voi saada välittömästi ajan jatkohoitoon esimerkiksi päihdepoliklinikalle tai korvaushoidon tarpeen arviointiin. Ilman ajanvarausta voi saada myös lähetteen vieroitushoitoon. Lähetteen voi kirjoittaa myös sairaanhoitaja tai lähihoitaja lääkärin sijaan. Vieroitushoitolähetteitä voi saada ilman ajanvarausta myös päihteidenkäyttäjien päiväkeskuksesta Symppiksestä. Lähetekäytäntöjen uudistus ajoittuu edelliselle strategiakaudelle (2017–2021), ja mahdollisuus suoraan ajanvaraukseen on meneillään olevalla strategiakaudella (vuoden 2021 jälkeen) tehty uudistus.⁷⁴

2.1.3 Vastaanottoaikoja ilman ajanvarausta on pidennetty

Päihdepalveluiden asiakkaaksi tulon helpottamiseen liittyvän vuodelle 2023 asetetun tavoitteen mittarina oli, että päihdepalvelujen vastaanotto ilman ajanvarausta olisi auki koko päivän ajan arkipäivisin virka-aikaan.⁷⁵ Mittari ja samalla tulostavoite ovat toteutuneet, sillä syyskuun 2023 alusta asti päihdepalvelujen vastaanotto ilman ajanvarausta Kalasatamassa ja puhelinpalvelu ovat palvelleet asiakkaita arkisin kello 8:30–15:30. Aiemmin vastaanotot ilman ajanvarausta toimivat arkipäivisin kolmella päihdepoliklinikalla kahden tunnin ajan ja yhdellä päihdepoliklinikalla 3,5 tunnin ajan.⁷⁶ Akuutissa tilanteessa päihdeongelmainen voi virka-ajan jälkeen hakeutua yhteispäivystykseen, vastaavasti kuin muissakin äkillisissä sairastapauksissa.⁷⁷

Jotta ilman ajanvarausta toimivien vastaanottojen aukioloaika pystyttiin pidentämään, ne piti keskittää johonkin päihdepalvelujen käytössä olevista tiloista. Uusien tilojen etsimiseen ei ollut aikaa, koska tavoitteena oli toteuttaa aukioloaikojen pidentäminen nopealla aikataululla. Sopivaa sijaintia pohdittiin päihdepalveluissa yhdessä henkilöstön kanssa. Myös asiakkaille tehtiin kysely siitä, mikä käytössä olevista toimipisteistä olisi heille mieluisin. Kalasataman toimipiste oli sekä henkilöstön että asiakkaiden suosikki vaihtoehtoista. Kalasataman toimipisteen sijainti on asiakkaille hyvin saavutettava, koska se on metron varrella. Lisäksi Kalasataman toimipisteen vastaanottotila on esteetön. Toimipiste on terveystyö- ja hyvinvointikeskuksen yhteydessä

⁷³ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023; Tarkastusviraston arviointimuistio 2020. Päihteiden käyttäjien palvelut, 19.

⁷⁴ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023; Tarkastusviraston arviointimuistio 2020. Päihteiden käyttäjien palvelut, 19; Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistioluonnokseen 6.3.2024.

⁷⁵ Päihdepalvelujen jory 20.3.2023, liite 1. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Psykiatria- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut. Luettu 11.4.2023.

⁷⁶ <https://www.hel.fi/fi/uutiset/paihdepalvelujen-vastaanotto-ilman-ajanvarausta-kalasatamaan>. Luettu 6.9.2023; Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistioluonnokseen 6.3.2024.

⁷⁷ <https://www.hus.fi/potilaalle/sairaalat-ja-toimipisteet/meilahden-yhteispaivystys>. Luettu 19.2.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

muiden sosiaali- ja terveystalvelujen lähellä. Myös tarvittava vartijaresurssi oli valmiiksi saatavilla, koska terveys- ja hyvinvointikeskuksella oli sellainen.⁷⁸

Päihdepalveluissa lokakuussa 2023 haastatellut pitivät kaikkien ilman ajanvarausta tarjolla olevien vastaanottoaikojen siirtämistä yhteen toimipisteeseen Kalasatamaan onnistuneena uudistuksena. Tiedotus ilman ajanvarausta toimivien vastaanottojen keskittämisestä Kalasatamaan on tavoittanut päihdepalvelujen asiakaskunnan yllättävän hyvin, koska muille päihdepoliklinikoille ei ole juuri hakeutunut ilman ajanvarausta asioimaan pyrkiviä asiakkaita uudistuksen jälkeen. Päihdepalvelujen asiakkaat ovat haastava ryhmä tiedotukselle, koska osa heistä ei käytä tavanomaisia tiedotuskanavia, esimerkiksi verkkosivuja tai sosiaalista mediaa. Uudistuksen jälkeen vastaanotoille on hakeutunut entistä enemmän uusia asiakkaita. Vastaanotto todennäköisesti houkuttelee asiakkaita paitsi entistä laajemmilla aukioloajoilla, myös paremmilla palveluilla, esimerkiksi lääkäripalveluiden saatavuudella.⁷⁹

Samalla kun syyskuussa 2023 päihdepalvelujen vastaanotot ilman ajanvarausta siirrettiin eri päihdepoliklinikoilta Kalasatamaan, avattiin päihdepalvelujen yhteinen keskitetty puhelinalvelu uusille asiakkaille. Puhelimitse päihdepalveluihin hakeutuminen oli mahdollista myös ennen syyskuun 2023 alussa tehtyä uudistusta, mutta jokaisella päihdepoliklinikalla oli tätä varten eri numero, johon vastattiin päivittäin vain tunnin ajan. Päihdepalvelujen tavoitteena on ollut, että puhelinalvelu toimii väljänä hakeutua hoito- ja kuntoutuspalveluihin kiireettömässä asioissa. Puhelinalvelussa tehdään hoidon tarpeen arviointi ja varataan aika sen perusteella esimerkiksi päihdepoliklinikan ensikäynnille tai -vastaanotolle. Fyysiset vastaanotot ilman ajanvarausta on suunnattu ensisijaisesti niille, jotka tarvitsevat kiireellistä hoidon tarpeen arviota, hakeutuvat korvaushoitoon tai jotka eivät esimerkiksi puhelimen puuttumisen vuoksi pysty asioimaan puhelinalvelussa. Päihdepalveluissa on ollut tarkoituksena siirtää sellaisten asiakkaiden asiointia puhelinalveluun, joilla on vielä jonkin verran elämänhallintaa ja jotka pystyvät tulemaan varatulle ajalle päihdepoliklinikalle. Kokopäiväinen päihdepalvelujen puhelinalvelu on päihdepalvelujen kehittämistyötä tehneen projektiasiantuntijan mukaan osaltaan madaltanut kynnyistä päihdepalvelujen asiakkaaksi tuloon.⁸⁰

Päihdepalveluiden johdon ja palveluita kehittäneiden asiantuntijoiden mukaan ilman ajanvarausta päihdepalvelujen piiriin tulleille asiakkaille on myös pystytty luomaan jatkopolut. Vuonna 2023 päihdepalveluissa on ollut aiempaa enemmän annettavissa ensikäyntiaikoja alueellisille päihdepoliklinikoille. Myös hoito pääsee alkamaan aiempaa nopeammin ensiarvion jälkeen. Lisäksi lähetemäärä Auroran vieroitushoito-

⁷⁸ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

⁷⁹ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

⁸⁰ Päihdepalvelujen projektiasiantuntija, sähköposti 13.3.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

osastolle on kasvanut päihdepalvelujen vastaanottojen ilman ajanvarausta uudistuksen jälkeen, mikä päihdepalvelujen päällikön mukaan viittaa siihen, että pääsy huumevieroitusosastolle on helpottunut.⁸¹

Koska päihdepalvelujen vastaanottojen ilman ajanvarausta uudistus ajoittui syyskuulle 2023 ja tämän arvioinnin tiedonhankinta päättyi alkukevällä 2024, uudistuksen vaikutuksista ehdittiin saada liian vähän tietoa, jotta niitä voitaisiin arvioida. Lisäksi vastaanotoista ilman ajanvarauksia saaduissa tilastotiedoissa oli niiden kirjauksiin liittyviä ongelmia ja virheitä. Asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotista saaduista raporteista ei pystytty tähän arviointiin käytettävässä ajassa tuottamaan vertailukelpoista ja luotettavaa tietoa päihdepalveluiden vastaanottojen ilman ajanvarausta asiakasmääristä tai käyntimääristä ennen ja jälkeen syyskuun 2023 alussa tehtyjen uudistusten.

2.1.4 Kehittämistyö on jatkuvaa

Päihdepalveluissa haastatellun palveluiden johdon ja asiantuntijoiden mukaan vuosina 2017–2023 tehdyt uudistukset ovat parantaneet asiakkaiden pääsyä palveluihin esimerkiksi siten, että arvio vieroitushoidon tarpeesta ja sen tarkoituksenmukaisesta toteuttamistavasta (avo- tai laitospäihdevieroitus) tehdään heti asiakkaan ensimmäisellä käynnillä vastaanotolla ilman ajanvarausta, kun aiemmin arvion saamiseksi tarvittiin erillinen käynti varatulla vastaanottoajalla päihdepoliklinikalla. Jokainen asiakas saa myös heti tiedon varatusta jatkohoitoajasta tai pääsystä laitospäihdevieroituksen jonoon.⁸²

Jonotusaika huumeidenkäyttäjille tarkoitettuun laitospäihdevieroitukseen Auroran vieroitusosastolla oli lokakuussa 2023 kiireellisissä tapauksissa enintään neljä päivää ja kiireettömissä keskimäärin 15 päivää. Päihdepalveluissa on vuonna 2023 myös aloitettu pienimuotoisena kokeiluna toimintatapa, jossa sosiaaliohjaajat tapaavat laitospäihdevieroitukseen jonottavaa asiakasta jonotusaikana. Tapaamisten tarkoituksena on kannatella asiakasta ja pitää yllä hänen motivaatiotaan hoitoon ja lisäksi poistaa yhdessä asiakkaan kanssa mahdolliset asiakkaan elämäntilanteeseen liittyvät käytännön esteet laitospäihdevieroitukseen saapumiselle. On yleistä, että laitospäihdevieroitushoitoon jonottava asiakas ei otakaan paikka vastaan siinä vaiheessa, kun hoidon olisi määrä alkaa.⁸³

Jatkossa päihdepalveluja kehitetään vakiinnuttamalla syyskuussa 2023 alkaneet uudet toimintatavat. Toimintatapojen vaikutuksia pyritään myös seuraamaan ja arvioimaan, ja tätä varten suunnitellaan tiedonkeruuta. Lisäksi sovitaan tarkemmin yhteistyöstä eri palveluiden välillä. Koska palveluihin on tehty paljon uudistuksia vuonna

⁸¹ Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistioloonnokseen 6.3.2024.

⁸² Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

⁸³ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

2023, päihdepalveluissa toivottaisiin työrauhaa, jotta nähtäisiin, miten uudistukset vaikuttavat.⁸⁴

Päihdepalvelut on kehittänyt yhteistyötään asumisen tuen kanssa siten, että ”asunto ensin” mallin mukaisesta asumispalvelusta laitospaivokseen tuleva asiakas pääsee laitospaivokseen suoraan paivokeshoito-osastolta. Asiakkaita rohkaistaan laitospaivokseen jälkeen hakeutumaan paivokeshoitoon asumisyksikköön. Jos paivokeshoitoon asumisyksikössä asuva asiakas tämän jälkeen aloittaa paivokeshoitoon uudestaan, on sovittu, että hän pääsee jonon ohi johonkin ”asunto ensin” -mallin mukaiseen palveluun, jossa paivokeshoito on sallittu. Näiden käytäntöjen tarkoituksena on luoda toipumiselle otolliset paivokeshoito rakenteet ja rohkaista ”asunto ensin” -yksiköstä tulevia henkilöitä kokeilemaan paivokeshoitoa palveluja ilman vaaraa asunnottomaksi jäämisestä.⁸⁵

Helsingin päihdepalveluissa oltaisiin halukkaita myös perustamaan huumeiden käyttöhuoneita, mikäli lainsäädäntö sallisi sellaisia. Käytännössä käyttöhuoneiden perustamista voisivat kuitenkin hankaloittaa tilakysymykset, kuten muissakin päihdepalveluissa. Käyttöhuoneille olisi vaikea löytää tilaa, koska kaupunkilaiset todennäköisesti vastustaisivat niiden perustamista omille lähialueilleen.⁸⁶

2.2 Sympis

2.2.1 Sympis on matalan kynnyksen päiväkeskus

Sosiaalihuoltolain heinäkuussa 2023 voimaan tulleen pykälän 24 b mukaan: ”Hyvinvointialueen on järjestettävä paivokeshoitoa ongelmallisesti käyttäville henkilöille päiväkeskuspäiväkeskusta, jossa perustarpeisiin vastaamisen lisäksi tarjotaan sosiaaliohjausta. Päiväkeskusta tulee järjestää myös paivokeshoitoon ja siinä on oikeus asioida nimettömänä.”⁸⁷ Helsingin kaupunki on jo pitkään ennen lain voimaantuloa tarjonnut laissa esitetyn kaltaista päiväkeskuspäiväkeskusta Sympis-päiväkeskuksen eri toimipisteissä ja liikkuvana palveluna.⁸⁸ Sympisten ohella kaupunki tarjoaa matalan kynnyksen päiväkeskuspäiväkeskusta asunnottomille Hietaniemenkadun palvelukeskuksessa ja HIV-tartunnan saaneille huumeiden käyttäjille Auroran päiväkeskuksessa. Lisäksi Helsingissä

⁸⁴ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

⁸⁵ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023; Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistion luonnokseen 6.3.2024.

⁸⁶ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

⁸⁷ Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 § 24 b (29.12.2022/1280).

⁸⁸ Itäkeskuksen Sympis on ollut päihdepalvelujen päälliköltä saadun tiedon mukaan toiminnassa vuodesta 2012. Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023. Sörnäisen Sympis on avattu vuonna 2021. Tarkastusviraston arviointim�istio 2020, 10.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

toimii kaupungin eri palveluiden ja järjestöjen muodostama liikkuvan kenttätyön verkosto, joka palvelee päihdeasiakkaita.⁸⁹

Symppis on matalan kynnyksen päiväkeskus, joka tarjoaa terveys- ja sosiaalineuvontaa päihkeitä käyttäville asiakkaille. Keskuksessa voi asioida anonyymisti ja päihdyneenä. Vuonna 2023 palvelupaikkoina olivat Kontula, Sörnäinen (toimipisteen nimi ”Sörkka”) ja Itäkeskus (”Itis”). Sörnäisen Symppis on toimipisteistä uusin: se on avattu vuoden 2021 alussa.⁹⁰ Itäkeskuksen toimipiste oli suljettuna vuoden 2024 alussa, koska toimintaa ei voitu jatkaa aikaisemmissa toimitiloissa.⁹¹ Itiksen toimipisteen kiinnion aikana Itäkeskuksen alueella on järjestetty korvaavana palveluna liikkuvaa terveysneuvontaa päihdeongelmista kärsiville.⁹²

Kontulan ja Sörnäisten Symppikset olivat helmikuussa 2024 avoinna arkipäivisin kello 10–15:30.⁹³ Vuoden 2020 elokuussa Symppikset olivat auki kello 9–14, joten päivittäisiä aukioloaikoja on pidennetty puolella tunnilla vuodesta 2020.⁹⁴

2.2.2 Symppisten terveydenhuoltokontaktit ovat lisääntyneet

Symppiksiin tehtiin vuosina 2018–2019 noin 100 000 käyntiä vuodessa (Kuvio 4). Koronapandemiavuonna 2020 käyntimäärä jäi noin 80 000 käyntiin.

⁸⁹ Sosiaali- terveys- ja pelastuslautakunta 19.9.2023 § 185; Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Asumis- kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Hietaniemenkadun palvelukeskus; Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Asumis- kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Auroran päiväkeskus.

⁹⁰ Tarkastusviraston arviointimuistio 2020, 10.

⁹¹ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Psykiatria ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Kontulan ja Itiksen Symppis; <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/symppis>. Luettu 17.11.2023;

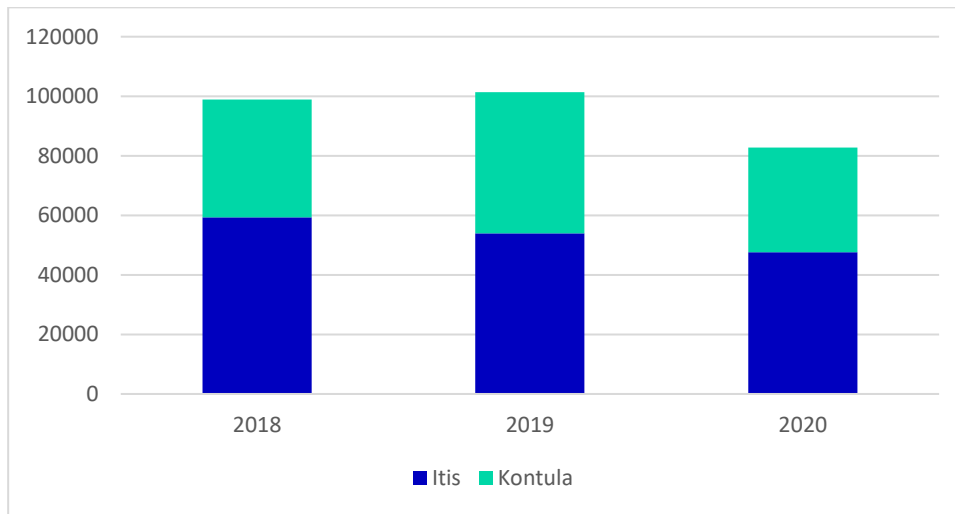
⁹² Helsingin Uutiset 3.1.2024. Kiistelty neulanvaihtopiste suljettiin Itäkeskuksessa – näin käy palveluiden. <https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/6458307>. Luettu 5.2.2024.

⁹³ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/symppis/kontulan-symppis>;

⁹⁴ Symppikset. Helsingin kaupungin vanha verkkosivu, päivitetty 1.6.2020, luettu 20.8.2020. Tarkastusviraston hallussa pdf-kopiona, Tarkastuslautakunnan arvioinnin Päihdeiden käyttäjien palvelut 2020 aineisto.

ARVIONTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Kuvio 4. Symppis-päiväkeskusten käynnit toimipisteittäin 2018–2020⁹⁵

Otantana toteutettuun asiakaslaskentaan perustuvan arvion mukaan Symppiksissä oli yhteensä noin 120 000 käyntiä vuonna 2023.⁹⁶ Päiväkeskuskäyntejä oli Symppisten osastonhoitajan mukaan vuonna 2023 eniten Itäkeskuksessa sitten Kontulassa ja viimeisenä Sörkan toimipisteessä. Tähän arviointiin ei ole saatu tarkempia tietoja Symppisten käyntimääristä vuosina 2021–2022, joten ei ole mahdollista arvioida, ovatko käynnit lisääntyneet vuonna 2023 verrattuna kahteen edelliseen vuoteen. Terveysneuvontakäyntejä oli Symppisten osastonhoitajan mukaan eniten Sörkassa, seuraavaksi eniten Itäkeskuksessa ja vähiten Kontulassa.⁹⁷ Vuoden 2024 alussa Itäkeskuksen toimipisteen sulkeminen aiheutti Kontulan toimipisteessä Symppiksen osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan mukaan merkittävän asiakasmäärien kasvun ja ruuhkautti toimipistettä.⁹⁸ Symppiksen liikkuvassa terveysneuvonnassa on Symppiksen osastonhoitajan mukaan ollut vuosina 2021–2023 vuosittain noin 1 550 käyntiä. Symppisten osastonhoitajan mukaan terveysneuvontakäynnit muodostavat noin 35–40 prosenttia päiväkeskuskäynneistä.⁹⁹

Symppliksen asiakkaista tehdään kirjaus asiakas- ja potilastietojärjestelmään vain tiettyjen terveydenhoitoon liittyvien toimenpiteiden yhteydessä sekä sellaisesta sosiaaliohjauksesta, jossa kuuluu kirjata asiakkaan henkilötiedot. Asiakas- ja potilastie-

⁹⁵ Symppisten käynnit ja identifioidut käynnit sisältöjen mukaan 2018–2021. Saatu tietohallintopalvelut-yksikön suunnittelijalta 24.11.2023.

⁹⁶ Symppisten asiakaslaskenta eli niin sanottu ”klikkeriseuranta” on toteutettu siten, että tietyin aikavälein ja tietyin ajanjakson ajan (vuonna 2023 kerran kuukaudessa viikon ajan) on laskettu jokainen päiväkeskuskävijä, ja sen perusteella on arvioitu koko vuoden kävijämäärä. Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan kommentit muistiolounnokseen 26.2.2024.

⁹⁷ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan kommentit muistiolounnokseen 26. ja 28.2.2024.

⁹⁸ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024; Helsingin kaupungin tiedote 2.2.2024. Itiksen Symppis muuttaa uusiin tiloihin huhtikuussa. <https://www.hel.fi/fi/uutiset/itiksen-symppis-muuttaa-uusiin-tiloihin-huhtikuussa>; HS 2.2.2024.

⁹⁹ Symppiksen osastonhoitajan kommentit muistiolounnokseen 26.2.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

tojärjestelmään kirjataan esimerkiksi pistovälineiden vaihto, lääkärikäynnit, osa hoitajakäynneistä sekä osa sosiaaliohjaajan käynneistä.¹⁰⁰ Vuonna 2022 Sympiksistä kirjattiin asiakas- ja potilastietojärjestelmään noin 33 000 terveydenhuollon suoritekontaktia. Suoritekontaktit ovat asiakas- ja potilastietojärjestelmään kirjattuja hoito- tai palvelutapahtumia. Vuonna 2023 marraskuuhun mennessä suoritekontaktien määrä oli noin 38 000, eli terveydenhuollon suoritekontaktien määrä oli selvässä kasvussa edelliseen vuoteen verrattuna. Suurin osa (63 %) vuonna 2023 marraskuuhun mennessä asiakas- ja potilastietojärjestelmään kirjatuihin terveydenhuollon suoritekontakteista oli pistovälineiden vaihtoa. Muut suoritekontaktit olivat esimerkiksi lääkärin määräyksiä (noin 800 kpl), vastaanottokäyntejä (noin 400 kpl), tai konsultaatioita (noin 300 kpl). Muita suoritekontakteja, esimerkiksi rokotuksia ja hoidon tarpeen arviointeja oli joitakin kymmeniä.¹⁰¹

2.2.3 Suuri osa asiakkaista on arvion mukaan korvaushoitopotilaita

Pääosa Sympiksien tammi-marraskuussa 2023 asiakas- ja potilastietojärjestelmään kirjatuihin terveydenhuollon suoritekontakteista kirjattiin 25–44-vuotiaille asiakkaille.¹⁰² Sörkan toimipisteen asiakaskunta painottuu suoritekontaktitietojen perusteella hieman nuorempiin asiakkaisiin kuin Itiksen ja Kontulan asiakaskunta. Toimipisteissä on kirjattu pieni määrä suoritekontakteja myös alaikäisille asiakkaille. Yli 55-vuotiaille kirjattiin vähän suoritekontakteja.¹⁰³

¹⁰⁰ Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistiolounnokseen 6.3.2024.

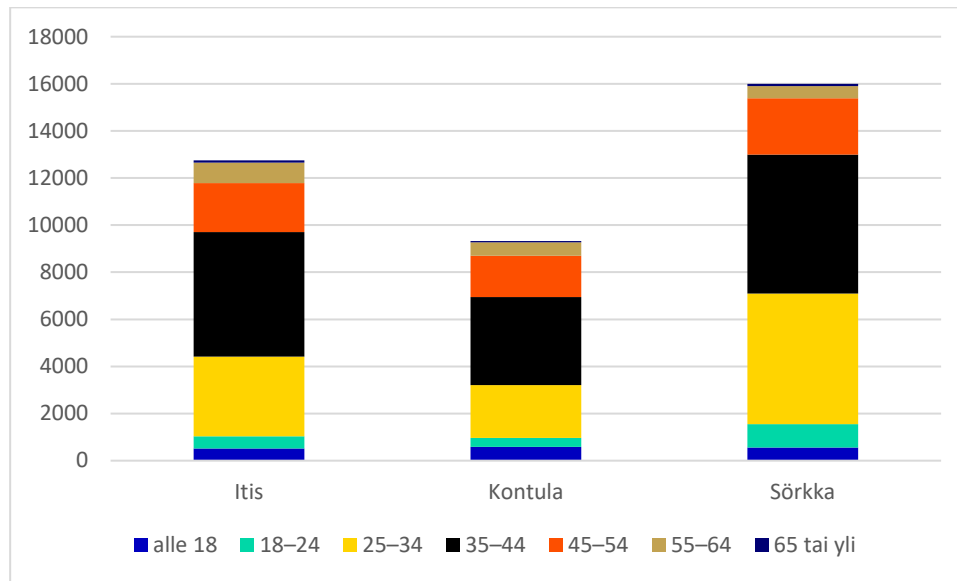
¹⁰¹ Päihdehuollon päivätoiminnan kontaktit vuonna 2022 ja tammi-marraskuu 2023. Saatu tietohallintopalvelut-yksikön suunnittelijalta 14.12.2023; Sympiksien päivätoiminnan osastonhoitajan kommentit muistiolounnokseen 26.2.2024.

¹⁰² Sympiksien johtavan sosiaaliohjaajan kommentit muistiolounnokseen 26.2.2024.

¹⁰³ Päihdehuollon päivätoiminnan kontaktit tammi-marraskuu 2023. Saatu tietohallintopalvelut-yksikön suunnittelijalta 14.12.2023. HUOM. sama asiakas on saattanut saman vuoden aikana asioida eri toimipisteissä ja kuulua eri ikäluokkiin.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Kuvio 5. Sympiksien toimipisteiden terveydenhuollon suoritekontaktit asiakkaan iän mukaan.¹⁰⁴

Koska Sympiksissä voi asioida anonyymisti, eikä kaikkien kävijöiden tietoja kirjata, koko asiakaskunnasta ei ole saatavissa tarkkoja tietoja. Sympiksien osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan arvion mukaan asiakaskunta koostuu pääsääntöisesti aktiivisesti päihteitä käyttävistä miehistä. Asiakkaista noin neljännes on naisia. Asiakaskunnan tyypillinen päihteidenkäyttötapa on useiden päihdyttävien aineiden sekäkäyttö, johon kuuluu suonensisäisten huumeiden käyttöä. Sympiksien osastonhoitajalta ja johtavalta sosiaaliohjaajalta saadut arviot koko asiakaskunnan ikäjakaumasta vastaavat kuviossa 5 esitettyä asiakas- ja potilastietojärjestelmän suoritekontaktien perusteella tehtyä ikäjakaumaa.¹⁰⁵

Suuri osa Sympiksien asiakkaista on Sympiksien osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan arvion mukaan jo asiakkaana jossakin muussa palvelussa, kuten esimerkiksi kaupungin omassa tai ostopalveluna tuotetussa korvaushoidossa, asumis- palvelussa tai päihdepoliklinikalla. Vaikka heillä olisi kontakti muualla, niin he jatkavat asioimista Sympiksissä, koska ovat kiinnittyneet päiväkeskuksen palveluihin sosiaalisista syistä. Sympiksien osastonhoitajan mukaan Sympiksissä huolehditaan suurelta osin korvaushoidon asiakkaiden terveys- ja sosiaalipalveluista, vaikka periaatteessa heidän tulisi saada kyseiset palvelut omasta korvaushoitopaikastaan. Jos korvaushoitoasiakkaat saisivat kyseiset palvelut omasta hoitopaikastaan, se voisi vapauttaa Sympiksiin resurssia palveluiden ulkopuolella olevien asiakkaiden kohtaamiseen.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Päihdehuollon päivätoiminnan kontaktit tammi-marraskuu 2023. Saatu tietohallintopalvelut-yksikön suunnittelijalta 14.12.2023. HUOM. sama asiakas on saattanut saman vuoden aikana asioida eri toimipisteissä ja kuulua eri ikäluokkiin.

¹⁰⁵ Sympiksien päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹⁰⁶ Sympiksien päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Symppiksen palvelut on tarkoitettu täysi-ikäisille. Alaikäisiltä näyttäviin asiakkaisiin pyritään saamaan jokin kontakti ja selvittämään heidän ikänsä. Selvästi alaikäisistä asiakkaista tehdään lastensuojeluilmoitus ja heitä pyritään tarvittaessa ohjaamaan muihin palveluihin, esimerkiksi nuorten päihdepalvelu Pysäkillä. Koska Helsingissä ei ole alaikäisille neulanvaihtopalvelua, niin Symppiksissä on kuitenkin vaihdettu pistovälineitä myös alaikäiseltä näyttäville asiakkaille.¹⁰⁷

2.2.4 Symppis ohjaa haitattomampaan päihteidenkäyttöön

Symppis tarjoaa seuraavia palveluja:

- terveys- ja sosiaalineuvontaa
- lääkärin palveluja (paikalla viikoittain)
- käyttövälineiden vaihtoa ja turvallisen pistämisen ohjeistusta
- HIV-, hepatiitti C¹⁰⁸ (HCV) -pikatestejä, seksitauti- ja raskaustestejä, tu- lehdusarvojen mittausta
- rokotuksia
- työllistämis-, vertais- ja vapaaehtoistoimintaa
- tietokoneen asiakaskäyttöön
- ruokaa
- erilaista ohjelmaa asiakkaille.¹⁰⁹

Symppiksen verkkosivujen mukaan Symppis tarjoaa myös asiakkailleen levähdysmahdollisuuden, mutta Symppiksen johtavan sosiaaliohjaajan mukaan käytännössä asiakkaille ei ole tarjolla muuta lepopaikkoja kuin tuoleja.¹¹⁰

Symppiksistä ohjataan tarvittaessa asiakkaita muihin terveys- tai sosiaalipalveluihin. Jos asiakas haluaa päästä hoitoon, hän voi saada suoraan Symppiksistä lähetteen vieroitushoitoon tai hoidon tarpeen arvioinnin ja ajanvarauspyynnön opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikalle.¹¹¹ Ennen vuotta 2020 Symppiksen asiakkaat joutuivat hakemaan lähetteet päihdepoliklinikoilta¹¹² eli hoitoon pääsy on helpottunut.¹¹³

¹⁰⁷ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹⁰⁸ Hepatiitti C on yleinen infektio suonensisäisten huumeiden, erityisesti opioidien, käyttäjillä. Lisätietoa esim. Simojoki 2018.

¹⁰⁹ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Psykiatria ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Kontulan ja Itiksen Symppis; <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/symppis>. Luettu 17.11.2023; Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹¹⁰ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Psykiatria ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Kontulan ja Itiksen Symppis; <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/symppis>. Luettu 29.2.2024; Symppiksen johtavan sosiaaliohjaajan kommentit muistioluonnokseen 26.2.2024.

¹¹¹ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024; Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistioluonnokseen 6.3.2024.

¹¹² Tarkastuslautakunnan arviointikertomus 2020, 43.

¹¹³ Päihdehuollon päivätoiminnan kontaktit tammi-marraskuu 2023. Saatu tietohallintopalvelut-yksikön suunnittelijalta 14.12.2023.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Symppiksistä saa myös tarvittaessa saattajan muihin päihdepalveluihin. Heinäkuusta 2023 lähtien Symppiksissä on ollut vakituksessa työsuhteessa verkostosairaanhoidaja, joka voi tarvittaessa saattaa mistä tahansa Symppiksestä asiakkaan mihin tahansa palveluun. Verkostosairaanhoidajan tehtävänä on myös luoda Symppiksistä kontakteja päihdepoliklinikoille ja muihin terveyspalveluihin, esimerkiksi terveysasemille, koska asiakkaat kokevat, että ilman tukea heidän on vaikea saada palveluita. Lisäksi asiakkaiden saattamisessa muihin palveluihin voidaan sovitusti hyödyntää etsivää ja jalkautuvaa päihdetyötä tekevää Diakonissalaitoksen Tukialusta.¹¹⁴ Myös Symppiksessä kuntouttavaan työtoimintaan¹¹⁵ osallistuvat henkilöt voivat toimia asiakkaiden saattajina.¹¹⁶

Symppisten huumeiden käyttöön liittyvä terveysneuvonta on käytännössä sitä, että asiakkaille kerrotaan, miten huumeita voi käyttää mahdollisimman haitattomasti. Symppiksessä tarjotaan asiakkaille puhtaat neulat ja ruiskut ja ohjeistetaan pistämään mahdollisimman hyvää hygieniää noudattaen. Symppiksissä koetaan, että neulat ja ruiskut ovat ikään kuin Symppisten ”sisäänheittotuote”, jolla asiakkaat saadaan houkuteltua palvelun piiriin.¹¹⁷

Symppiksissä keskustellaan huumeidenkäyttäjien kanssa turvallisista annoksista. Esimerkiksi ennestään tuntematonta ainetta on hyvä kokeilla ensin pienellä määrällä. Symppiksissä ei voida tarjota asiakkaille huumeiden tunnistuspalvelua, koska lainsäädäntö ei mahdollista tätä. Mutta Symppiksen kautta asiakkaat voivat lähettää A-klinikkasäätiön Kadulta labraan -tutkimukseen esimerkiksi huumeiden säilyttämiseen käytettyjä pusseja. Näistä saadut huumenäytteet analysoidaan kerran kuukaudessa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen oikeuskemiyksikön laboratoriossa. Näytteen lähettänyt asiakas saa analyysituloksen joko Symppiksessä tai puhelimitse A-klinikkasäätiöltä. Samalla kun asiakkaalle kerrotaan tulos, hänen kanssaan myös keskustellaan löydetyistä aineista ja sen käytöstä. Näytteitä kerätään vuoden 2024 huhtikuun loppuun asti.¹¹⁸

Symppikset kuuluvat monenlaisiin verkostoihin, joista saadaan nopeasti tietoa esimerkiksi siitä, jos liikkeellä on jokin erityisen vaarallinen tai epäpuhdas huumausaine. Jos tällaisesta saadaan tietoa, asiakkaita varoitetaan Symppiksen toimipisteissä, liikuvan palvelun tai sosiaalisen median kautta. Tiedotus on jatkuvaa. Käytössä olevia sosiaalisen median kanavia ovat Facebook ja Instagram, joista jälkimmäinen on suosituimpi asiakkaiden keskuudessa. Pohdinnassa on myös muiden kanavien, esimerkiksi Telegramin käyttöönotto.¹¹⁹

¹¹⁴ Lisätietoja Tukialuksen toiminnasta <https://www.hdl.fi/tukialus/>. Luettu 6.2.2024.

¹¹⁵ Lisätietoja kuntouttavasta työtoiminnasta <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>. Luettu 6.2.2024.

¹¹⁶ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹¹⁷ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹¹⁸ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024; <https://www.vinkki.info/kadultalabraan2>. Luettu 6.2.2024.

¹¹⁹ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024; <https://www.vinkki.info/kadultalabraan2>. Luettu 6.2.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Arviointiin saadun aineiston perusteella ei voi päätellä, onko Symppis lisännyt huumekuolemien estämiseen liittyvän terveys- ja palveluneuvontaa strategiakaudella 2021–2025 verrattuna edelliseen strategiakauteen. Arviointihavaintojen perusteella ei voi myöskään verrata, onko annetun neuvonnan sisältö muuttunut edelliseen strategiakauteen verrattuna. Symppisten huumeidenkäyttäjille vuonna 2023 tarjoamat palvelut näyttävät pääosin samansisältöisiltä kuin tarkastuslautakunnan edellisessä Symppistä koskeneessa arvioinnissa vuonna 2020 havaitut palvelut.¹²⁰

Symppisten johtavan sosiaaliohjaajan ja osastonhoitajan mukaan Symppiksissä on ollut keskimäärin viikoittain sellaisia tilanteita, että asiakas on ollut tajuton ja on pitänyt kutsua ensihoito paikalle. Tällaisia tapauksia on ollut erityisesti Sörnäisten toimipisteessä. Koska tyypillinen suomalainen päihteidenkäyttötapa on sekakäyttö, kysymys ei yleensä ole ollut äkillisestä, elvyttämistä vaativasta yliannostustilanteesta, vaan ”sammumisesta”, joka voisi ajan kuluessa johtaa kuolemaan. Symppisten johtavan sosiaaliohjaajan ja osastonhoitajan mukaan se, että yliannostustilanteet eivät ole yleensä äkillisiä, tekee huumekuolemien ehkäisystä Suomessa vaikeampaa kuin niissä maissa, joissa huumeiden käyttötapanä ei ole useiden aineiden sekakäyttö. Symppiksissä ei ole käytettävissä opioidimyrkytysten hoidossa käytettävää Naloksonia. Naloksonista ei kuitenkaan olisi Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan mukaan useimmissa tapauksissa hyötyä, koska se auttaa vain akuuteissa opioidimyrkytyksissä.¹²¹ Tyypillisissä huumemyrkytystapauksissa on yleensä mukana myös muita päihteitä. Joitakin henkiä Naloksoni voisi ehkä kuitenkin pelastaa.¹²² Naloksonia saa Suomessa vain reseptillä, eli sitä voidaan määrätä vain potilaan nimellä. Ensihoitoyksiköillä (ambulanssi) on kuitenkin naloksonia lääkevarastossaan.¹²³

Suoraan huumeidenkäyttöön liittyvän terveysneuvonnan lisäksi Symppiksissä on muunlaista terveysneuvontaa, jonka tarkoituksena on Symppisten osastonhoitajan mukaan osaltaan ehkäistä huumeidenkäyttäjien kuolemia. Symppiksissä jaetaan asiakkaille tietoa esimerkiksi C-hepatiitin, HI-viruksen, seksitautien ja erilaisten muiden tautien tai infektioiden tarttumisesta ja ehkäisemisestä. Symppiksissä voidaan myös tarjota hoitoa C-hepatiittiin sellaisille asiakkaille, jotka eivät pysty sitoutumaan hoidon läpiviemiseen missään muussa palvelussa.¹²⁴

Symppisten johtavan sosiaaliohjaajan ja osastonhoitajan mukaan käyttöhuoneilla voitaisiin ehkäistä huumekuolemia, mikäli lainsäädäntö sallisi ne. Käyttöhuoneet mahdollistaisivat huumeiden käytön turvallisissa tiloissa ja terveydenhuollon ammatillaisen valvonnassa sellaisille henkilöille, jotka joka tapauksessa käyttävät huumeita. Lisäksi ne olisivat tärkeitä huumeiden käyttäjien ihmisarvon kannalta.¹²⁵ Helsingin

¹²⁰ Tarkastusviraston arviointikertomus 2020. Päihteiden käyttäjien palvelut, 9–13.

¹²¹ Sama tieto saatiin päihdepalvelujen vs. ylilääkäriltä. Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikalle 1.12.2024.

¹²² Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024; Naloksonin käytöstä myrkytysten hoidossa; Huumeongelmat. Käypä hoito -suositus 2022.

¹²³ Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistiolounnokseen 6.3.2024.

¹²⁴ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹²⁵ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

kaupunginhallitus on tehnyt vuonna 2019 valtioneuvostolle aloitteen huumeiden käyttöhuoneen kokeilun oikeuttavan erillislain säätämisestä.¹²⁶ Jos huumeiden käyttöhuoneet sallittaisiin, päihdepalveluissa haluttaisiin kokeilla käyttöhuoneita. Käytännössä käyttöhuoneen perustaminen voi kuitenkin olla vaikeaa, koska sopiva tilaa olisi vaikea löytää naapuruston vastustuksen vuoksi.¹²⁷

2.2.5 Puute toimitiloista vaikeuttaa päiväkeskuspalvelun kehittämistä

Helsingissä päiväkeskuspalveluiden verkosto muodostuu asiakkaiden näkökulmasta sekä kaupungin että kolmannen sektorin järjestämistä päiväkeskuspalveluista. Helsingissä olevia päiväkeskuksia käyttävät jonkin verran myös naapurikaupunkien Espoon ja Vantaan asukkaat.¹²⁸ Koska heinäkuun 2023 alusta päiväkeskuspalveluiden järjestäminen on sosiaalihuoltolain muutoksen myötä tullut hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle, tämä muuttaa aikaisempaa palvelukattausta ja kaupungin ja kolmannen sektorin päiväkeskuspalvelujen työnjakoa. Hyvinvointialueet ja Helsingin alueen sosiaali- ja terveystyöjärjestävä Helsingin kaupunki eivät voi enää myöntää avustuksia päiväkeskustoimintaan, josta on nyt tullut lakisääteistä. Koska kolmannen sektorin toimijat eivät enää saa rahoitusta lakisääteiseksi muuttuneeseen toimintaan, ne karsivat toimintaansa siltä osin. Päiväkeskuksia koskevassa sosiaalihuoltolain 24 b pykälässä ei määritellä tarkemmin sitä, mitä ”perustarpeisiin vastaavia” palveluja päiväkeskuspalvelun tulisi sisältää, eikä esimerkiksi palvelun alueellista kattavuutta tai sen toiminta-aikoja. Tämä mahdollistaa hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille hyvin väljiä tulkintoja. Sininauhaliiton toimijoiden mukaan lain voimaantulo saattaa heikentää päiväkeskuspalveluja Helsingissä, jossa on aiemmin ollut suhteellisen hyvin toimiva päiväkeskuspalveluverkosto.¹²⁹

Symppisten johtavan sosiaaliohjaajan ja osastonhoitajan mukaan Helsingin kaupungin järjestämiin päiväkeskuksiin on todennäköisesti tullut lisää asiakkaita siksi, että Mäkelänkadulla toiminut asunnottomille ja päihteidenkäyttäjille suunnattu Sininauhasäätiön Illusia-päiväkeskus muutti toimintaansa vuoden 2024 alusta. Illusia oli muutoksen vuoksi suljettuna tammikuussa 2024. Illusiasta poistuivat asiakkaiden käytössä olleet suihku, pyykinpesumahdollisuus ja lepohuone. Lisäksi aukioloaikoja supistettiin siten, että palvelu on helmikuun 2024 alusta asti auki vain arkipäivisin kello 9–12, kun aiemmin se oli auki seitsemänä päivänä viikossa kello 9–15.¹³⁰

Sininauhasäätiön verkkosivuilla olleen tiedon mukaan Illusiasta tehdään vuoden 2024 aikana vahvaa asiakasohjausta Helsingin kaupungin järjestämiin lakisääteisiin päiväkeskuspalveluihin, jotta asunnottomuutta kokevat ja päihteitä käyttävät ihmiset

¹²⁶ Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistiolounnokseen 6.3.2024.

¹²⁷ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylläpidon ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

¹²⁸ Sympiksien päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹²⁹ HS 10.1.2024. Päiväkeskusten palvelut eivät saa heikentyä (Sininauhaliiton matalan kynnyksen päällikön ja projektipäällikön mielipidekirjoitus. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010105027.html>. Luettu 7.2.2024.

¹³⁰ Sympiksien päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024; <https://sininauhasaatio.fi/helsingin-illusian-toiminta-muuttuu/>. Luettu 7.2.2024; Sininauhasäätiön Facebook-päivitys 10.1.2024. <https://www.facebook.com/share/p/E57R8P8uzKUQeZ3f/>. Luettu 7.2.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

eivät jäisi ilman heidän hyvinvointinsa kannalta tärkeitä perustarpeisiin vastaavia palveluita.¹³¹ Helsingin Symppiksistä ei vuoden 2024 alussa kuitenkaan saanut hygieniapalveluita. Symppiksistä annetaan kuitenkin uimahallilippuja sellaisille asiakkaille, jotka pystyvät asioimaan uimahallissa.¹³² Ainoa Helsingin kaupungin päiväkeskus, jossa oli vuoden 2024 alussa tarjolla suihku ja peseytymismahdollisuus, oli Hietaniemenkadun asunnottomien palvelukeskus. Symppiksen osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan mukaan Hietaniemenkadun palvelukeskuksen palveluita eivät saa käyttää ketkä tahansa, vaan vain ne henkilöt, joilla on yösiija palvelukeskuksessa. Sekä Symppiksissä että Sininauhaliitossa pidetään peseytymis- ja pyykinpesumahdollisuutta sosiaalihuoltolain 24 b § mukaista päiväkeskustoiminnan ”perustarpeisiin vastaamisena”.¹³³

Symppis joutui luopumaan Itäkeskuksen tiloistaan vuoden 2023 lopussa, koska tilojen vuokranantajalta puuttui kokoontumistilalupa ja lisäksi Itäkeskuksen bussitermiinali aiottiin siirtää väliaikaisesti Turunlinnantielle.¹³⁴ Itiksen Symppikselle saatiin uudet väliaikaiset tilat entisistä Helsingin kielilukion tiloista osoitteessa Kajaaninlinnantie 10. Tilat ovat Symppiksen käytössä noin kaksi vuotta, jonka kuluessa toimipisteelle etsitään pysyvät tilat. Symppiksen on tarkoitus aloittaa toimintansa uusissa tiloissa huhtikuussa 2024. Itäkeskuksen Symppiksen sulkeminen vuoden 2024 alussa heikensi Symppisten johtavan sosiaaliohjaajan ja osastonhoitajan mukaan selvästi päiväkeskuspalveluiden saatavuutta Helsingissä.¹³⁵

Ennen Symppiksen uuden Itäkeskuksen toimitilan avaamista sekä tilat että pihapiiri edellyttävät muutostöitä. Rakennuksen vieressä toimii päiväkotiki ja lähellä on myös peruskoulu. Turvallisuutta pyritään varmistamaan esimerkiksi sijoittamalla Symppiksen sisäänkäynti eri puolelle pihaa päiväkodin sisäänkäynnin kanssa, sekä erottamalla Symppiksen ja päiväkodin pihat toisistaan aidalla. Lisäksi koko toimipisteen aukioloajan paikalla on vartija. Alueen turvallisuutta ja siisteyttä varmistetaan myös niin sanotulla naapurustotyöllä. Naapurustotyö tarkoittaa, että päihdepalvelu ja sen toimipisteen lähinaapurusto sekä viranomaiset tekevät yhteistyötä toimipisteen toiminnasta lähialueelle aiheutuvien haittojen vähentämiseksi. Käytännössä naapurustotyöhön voi kuulua esimerkiksi toimipisteen ympäristön siivoamista ja keskusteluja

¹³¹ <https://sininauhasaatio.fi/helsingin-illusian-toiminta-muuttuu/>. Luettu 7.2.2024.

¹³² Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistiolounnokseen 6.3.2024.

¹³³ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024; <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-ja-taloudellinen-tuki/asunnottomien-palvelut/hietaniemenkadun-palvelukeskus>. Luettu 7.2.2024; <https://www.sininauhaliitonjasenet.fi/paivakeskus/mita-sosiaalihuoltolain-uudistus-tarκοittaa-paivakeskusten-osalta/>. Luettu 21.11.2023.

¹³⁴ Symppis – tilannekatsaus. Terveys- ja päihdepalvelujen henkilöstötoimikunta 1.11.2023. Saatu Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Terveys- ja päihdepalvelut. Luettu 20.11.2023; Symppiksen osastonhoitajan kommentit muistiolounnokseen 26.2.2024.

¹³⁵ Helsingin kaupungin tiedote 2.2.2024. Itiksen Symppis muuttaa uusiin tiloihin huhtikuussa. <https://www.hel.fi/fi/uutiset/itiksen-symppis-muuttaa-uusiin-tiloihin-huhtikuussa>; HS 2.2.2024. Päihteidenkäyttäjien palvelu-keskus muuttaa päivä-kodin viereen Helsingissä. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000010200937.html>. Luettu 5.2.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

alueen asukkaiden ja toimijoiden kanssa.¹³⁶ Vuonna 2024 avautuvaan Symppiksen väliaikaiseen Itäkeskuksen toimitilaan ei ole tulossa peseytymis- tai pyykinpesumahdollisuutta asiakkaille.¹³⁷

Uusien sopivien tilojen löytäminen suljetun Itäkeskuksen toimipisteen tilalle oli vaikeaa. Päihdepalvelujen johdon mukaan sopivien tilojen löytämisen hankaluus on yksi merkittävimmistä Symppiusten ja muidenkin päihdepalvelujen kehittämistä vaikeuttavista tekijöistä. Päihdepalvelujen johdon mukaan tiloja on vaikea löytää siksi, koska päihdepalvelujen toimintaan ja päihteitä käyttäviin asiakkaisiin suhtaudutaan kielteisesti.¹³⁸ Päihdepalvelujen toiminta voi aiheuttaa haittaa lähiympäristön asukkaille. Tällaisia haittoja voivat esimerkiksi olla roskaaminen, aggressiivinen käytös, väkivalta, meteli tai varkaudet. Osa asukkaista vastustaa päihdepalvelujen toimitilojen perustamista asuinalueelleen siksi, koska pelkää näiden aiheuttavan turvattu-
muutta.¹³⁹

Naapuruston ja rakennuksen muiden vuokralaisten vastustus estää usein tilojen vuokraamisen päihdepalveluille yksityisiltä vuokranantajilta, koska pelätään turvattu-
muuden kasvamista, rakennuksen vetovoiman alenemista ja sen tilojen vuokraamisen vaikeutumista. Symppiukset ovat pyrkineet lieventämään naapuruston vastustusta tiedottamisella ja naapurustotyöllä, mutta se on usein aikaa vievää. Esimerkiksi Itäkeskuksen toimipisteelle ei saatu vuokrattua uutta tilaa vapailta markkinoilta syksyllä 2023, vaikka neuvottelut olivat jo pitkällä.¹⁴⁰ Toisaalta kaupungin omistuksessaan ei ole riittävästi päiväkeskuksiksi soveltuvia tiloja.¹⁴¹

Symppiusten tilat eivät Symppiksen osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan ole riittävät palvelujen tarpeeseen nähden. Esimerkiksi Sörnäisten noin 50 neliömetrin

¹³⁶ Helsingin kaupungin tiedote 2.2.2024. Itäkeskuksen Symppiis muuttaa uusiin tiloihin huhtikuussa.

<https://www.hel.fi/ uutiset/itikeskuksen-symppiis-muuttaa-uusiin-tiloihin-huhtikuussa>; HS 2.2.2024. Päihteidenkäyttäjien palvelu-keskus muuttaa päivä-kodin viereen Helsingissä. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000010200937.html>. Luettu 5.2.2024. Lisätiedot ympäristötyön käsitteestä Markkula ym. (toimi.) 2022, 15.

¹³⁷ Symppiksen osastonhoitajan kommentit muistiolounnokseen 26.2.2024.

¹³⁸ Sosiaali- terveys- ja pelastuslautakunta 19.9.2023 § 185; HS 25.10.2023. Symppiusten palvelut turvataan. (Helsingin päihdepalvelujen päällikön mielipidekirjoitus). <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009943623.html>. Luettu 25.10.2023; Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

¹³⁹ Ks. esim. <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihde-tyo/naapurustotyö>. Luettu 5.2.2024; Helsingin uutiset 14.5.2023. Karaokebaarin yrittäjä Ari Lahikainen, 68, käy loputonta taistelua naapuriaan vastaan – "Eihän tänne kukaan uskalla tulla". <https://helsingin uutiset.fi/paikalliset/5927034>. Luettu 5.2.2024.

¹⁴⁰ Helsingin Uutiset 18.10.2023. Päihdeongelmaisten uudetkin tilat lähtivät alta Itäkeskuksessa – vuokranantajalta erikoinen vaatimus: "Emme voineet hyväksyä". <https://www.helsingin uutiset.fi/paikalliset/6287745>. Luettu 5.2.2024.

¹⁴¹ Sosiaali- terveys- ja pelastuslautakunta 19.9.2023 § 185; HS 25.10.2023. Symppiusten palvelut turvataan. (Helsingin päihdepalvelujen päällikön mielipidekirjoitus). <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009943623.html>. Luettu 25.10.2023; Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023; Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024; Myös Sininauhaliiton näkemyksen mukaan peseytymismahdollisuus kuuluu sosiaalihuoltolain 24 b § mukaisiin palveluihin, ks. <https://www.sininauhaliitonjasenet.fi/paivakeskus/mita-sosiaalihuoltolain-uudistus-tarhoittaa-paivakeskusten-osalta/>. Luettu 21.11.2023.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

kokoisessa toimipisteessä asioi päivittäin noin 200 asiakasta, joista 30–50 henkilöä saattaa olla tiloissa yhtä aikaa. Tilat ovat sokkeloiset, epäkäytännölliset ja liian pienet asiakasmääriin nähden. Tiloihin ei ole mahdollista järjestää asianmukaisia hygieenisii tiloja hoitotoimenpiteitä varten eikä tietoturvallisia tiloja sosiaaliohjausta varten. Ahtaissa tiloissa myös väkivalta leimahtaa helpommin, koska niissä ei ole mahdollista pitää keskenään riidoissa olevia asiakkaita toisistaan erossa.¹⁴²

Kontulan toimipisteen tila sopii paremmin Symppiksen toimintaan kuin Sörnäisten toimipisteen tila. Kummassakaan toimipisteessä ei kuitenkaan ole asiakkaille peseytymis- tai pyykinpesumahdollisuutta. Symppiksen päiväkeskustoiminnan osastonhoitajan ja sosiaaliohjaajan mukaan on myös syytä ottaa huomioon, että peseytymispalvelun tarjoamiseen ei riitä pelkkä suihkutila, vaan palvelun valvontaan tarvitaan myös henkilökunnan työaika.¹⁴³

Kaupunginhallituksen vuonna 2020 hyväksymän toimitilastrategian mukaan kaupunki omistaa erityisesti sellaiset lakisääteisten palveluiden tuottamiseen tarvittavat rakennukset, jotka muodostavat palveluverkon pitkäaikaisen rungon. Toimitilastrategian mukaan kaupunki puolestaan luopuu sellaisista tiloista, joita se ei tarvitse omassa käytössään, jos tilojen omistamiseen ei liity muita strategisia syitä tai pitkän tähtäimen palvelutilatarpeita.¹⁴⁴ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan mukaan kaupunki on toimitilastrategian myötä luovuttanut liikaakin omistamia tiloja päihdepalveluiden näkökulmasta.¹⁴⁵

Symppiksellä on vuosina 2018–2023 ollut palveluita vain Sörnäisissä ja itäisessä Helsingissä, lukuun ottamatta joitakin liikkuvan palvelun pysäkkejä muilla alueilla vuonna 2023. Lisää päiväkeskuspalveluja eri alueille ovat toivoneet esimerkiksi palvelujen asiakkaat, osa kaupunginvaltuutetuista ja Symppiksen osastonhoitaja ja johtava sosiaaliohjaaja.¹⁴⁶

Päihdepalvelujen johdossa tiedostetaan, että useat pienet, kattavammin Helsingin eri alueita palvelevat päiväkeskukset voisivat olla toimivampi ratkaisu kuin muutama suuri Itä-Helsinkiin sijoittuva toimipiste. Päihdepalvelujen järjestettäväksi on kuitenkin vuoden 2023 lakimuutosten seurauksena tullut aiempaa enemmän palveluita. Esimerkiksi päihdehoidon psykososiaalinen hoito siirtyi terveydenhuoltolain piiriin, mikä tarkoittaa sitä, että myös psykososiaalinen hoito tulee järjestää terveydenhuoltolain aikarajojen (hoitotakuun) puitteissa.¹⁴⁷ Psykososiaalisilla hoidoilla tarkoitetaan sellaisia hoitomuotoja, jotka pyrkivät vahvistamaan yksilön, perheen tai ryhmän mielen hyvinvointia edistäviä tekijöitä sekä kykyä vähentää ja hallita esimerkiksi päihteiden käyttöön liittyviä riskitekijöitä ja oireita.¹⁴⁸ Kasvanut lakisääteisten palvelujen määrä

¹⁴² Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹⁴³ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹⁴⁴ Helsingin kaupungin toimitilatstrategia. Kaupunginhallitus 22.6.2020 § 400, liite 1.

¹⁴⁵ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹⁴⁶ Mielenterveyspalvelut. Etsivän lähityön, yhteistyökumppaneiden ja asiakkaiden näkemyksiä mielenterveyspalveluiden saavutettavuudesta 2023, 10; Talousarvioaloite Symppiksen laajentamisesta Malmille 24.5.2023; Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹⁴⁷ Päihdepalvelujen päällikön, projektiasiantuntijan ja kehittämiskoordinaattorin haastattelu 25.5.2023.

¹⁴⁸ THL (päiväämätön). Psykososiaalisten hoitojen kirjaaminen terveydenhuollossa.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

pitää saada järjestettyä päihdepalveluihin budjetoidulla rahalla, jolloin useiden uusien päiväkeskusten avaaminen tuskin onnistuu. Pikemminkin jatkossa on vaarana, että sellaisia päihdepalveluita joudutaan karsimaan, jotka voidaan katsoa lainsäädännön vaatimukset ylittäviksi.¹⁴⁹

2.2.6 Liikkuvaa toimintaa on kehitetty

Liikkuva terveys- ja sosiaalineuvontapalvelu aloitti päihdepalveluissa vuonna 2021.¹⁵⁰ Liikkuvalla palvelulla tarjottiin esimerkiksi pistovälineiden vaihtoa tietyille päiväkeskuspalveluiden katvealueille.¹⁵¹ Vuoden 2023 aikana päihdepalvelut kehittivät liikkuvaa toimintaa päiväkeskuspalveluiden tilapulan vuoksi ja palvelun nimeksi tuli Liikkuva Symppis.¹⁵² Päihdepalvelujen päällikön mukaan liikkuva terveysneuvonta on parantanut huumeidenkäyttäjien terveysneuvonnan saatavuutta ja saavutettavuutta.¹⁵³

Marraskuussa 2023 kaupungin verkkosivuilta saadun tiedon mukaan Symppiksen liikkuva palvelu pysähtyi seuraavissa kaupunginosissa:

- Etelä-Haaga
- Herttoniemi
- Kannelmäki
- Malmi
- Pasila
- Pihlajamäki
- Puistola
- Sörnäinen
- Vuosaari¹⁵⁴

Verkkosivuilta tammikuussa 2024 saadun tiedon mukaan liikkuvalla Symppiksellä oli ilmoitettuja pysäkkejä 15.1.2024 alkaen ainoastaan Itäkeskuksessa, Hakaniemessä ja Malmilla.¹⁵⁵ Pysäkkien muutos liittyi osin siihen, että Itäkeskuksen toimipiste on suljettuna.¹⁵⁶

Symppiksen osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan mukaan Liikkuva Symppis on aloittanut vuoden 2024 toimintansa vajailla resursseilla. Toiminnan on tarkoitus

¹⁴⁹ Päihdepalvelujen päällikön, projektiasiantuntijan ja kehittämiskoordinaattorin haastattelu 25.5.2023.

¹⁵⁰ Tarkastusviraston arviointimuistio 2020. Päihteiden käyttäjien palvelut, 5.

¹⁵¹ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024; Sosiaali-terveys- ja pelastuslautakunta 19.9.2023 § 185; HS 25.10.2023.

¹⁵² Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹⁵³ Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistiolounnokseen 6.3.2024.

¹⁵⁴ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/symppis/symppiksen-liikkuva-terveysneuvonta>. Luettu 17.11.2023.

¹⁵⁵ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/symppis/liikkuva-symppis>. Luettu 6.2.2024.

¹⁵⁶ Helsingin Uutiset 3.1.2024. Kiistelty neulanvaihtopiste suljettiin Itäkeskuksessa – näin käy palveluiden. <https://www.helsinginutiset.fi/paikalliset/6458307>. Luettu 5.2.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

keskuspalvelujen asiakkaita on tarvetta mielenterveyspalveluille. Yhteistyökumppanien mukaan olisi hyvä, jos päiväkeskuksessa toimisi psykiatrian avopalveluiden työntekijä, joka pystyisi tarvittaessa tarjoamaan asiakkaalle tapaamisaikaa tai ohjaamaan asiakkaan tarpeen mukaiseen palveluun.¹⁶²

2.2.8 Henkilöresurssit ovat niukat

Symppisten toimintaa on laajennettu viimeksi vuonna 2021, jolloin Helsingin kaupunki hankki aiemmin Diakonissalaitokselle kuuluneen Sörnäisten toimipisteen. Hankinta ei siis lisännyt helsinkiläisille tarjolla olevia päiväkeskuksia, koska samassa sijainnissa toimivan päiväkeskustoiminnan järjestäjä vain vaihtui.¹⁶³ Helsingin kaupungin tarjoama päiväkeskuspalvelu on kuitenkin sisällöltään laajempi kuin aikaisempi Diakonissalaitoksen palvelu, koska aiempi palvelu ei sisältänyt ruokailua tai hoidon tarpeen arviointia.¹⁶⁴ Symppiksen osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan mukaan Sörnäisten toimipisteessä oli jo toiminnan alkaessa liian vähän henkilöstöä, yhteensä neljä henkilöä ja lisäksi yksi henkilö puolipäiväisesti. Kun Itäkeskuksen toimipiste meni kiinni vuoden 2024 alusta, Symppisten toimipisteiden sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöstä siirrettiin kolme vakanssia liikkuvaan työhön. Jäljelle jääneellä henkilöstömäärällä on Symppiksen osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan mukaan juuri ja juuri pystynyt järjestämään toiminnan kahdessa toimipisteessä. Heidän mukaansa, jos kolmas toimipiste jälleen avataan, sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstössä on kuuden henkilön vaje. Kuusi henkilöä toimipistettä kohti riittäisi juuri ja juuri työssäjaksamisen kannalta.¹⁶⁵ Päihdepalvelujen päällikön mukaan vajeus johtuu vakansseista, joita ei ole saatu täytettyä, ei puuttuvista vakansseista.¹⁶⁶ Vuoden 2024 helmikuussa henkilöstöön kuului Sörkassa kuusi henkilöä, Kontulassa seitsemän, liikkuvassa Symppiksessä kolme vakanssia, joista yksi oli auki, naapurustotyöhön kaksi vakanssi, joista yksi auki sekä yksi verkostosairaanhoitaja.¹⁶⁷

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten lisäksi vartijat ovat tärkeitä Symppiksille. Symppiksen osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan mukaan asiakkaat käyttäytyvät joskus väkivaltaisesti, joten Symppiksen kaltaiseen toimintaan tarvittaisiin vähintään kaksi vartijaa, kuten Kontulan Symppiksessä. Asiakkaiden väkivalta kohdistuu pääsääntöisesti toisiin asiakkaisiin, ei Symppiksen henkilökuntaan.¹⁶⁸ Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten ei voida olettaa olevan järjestyksenvallvoja, vaikka koko henkilökunta pyrkiikin ennaltaehkäisemään väkivaltaisten tilanteiden syntymistä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten pitäisi voida keskittyä oman asiantuntemuksensa mukaiseen työtehtäväänsä. Symppiksissä on ollut vartijoista hyvät

¹⁶² Mielenterveyspalvelut. Etsivän lähityön, yhteistyökumppaneiden ja asiakkaiden näkemyksiä mielenterveyspalveluiden saavutettavuudesta 2023. Etsivä lähityö, Sosiaali- ja terveystoimiala, Helsingin kaupunki, 10.

¹⁶³ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹⁶⁴ Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistiolounnokseen 6.3.2024.

¹⁶⁵ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹⁶⁶ Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistiolounnokseen 6.3.2024.

¹⁶⁷ Symppiksen osastonhoitajan kommentit muistiolounnokseen 26.2.2024.

¹⁶⁸ Symppiksen johtavan sosiaaliohjaajan kommentit muistiolounnokseen 26.2.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

kokemukset: Symppiksen asiakkaat ja ammattilaiset arvostavat heidän työtään päiväkeskusten yhteisössä. He luovat rauhaa jo pelkällä läsnäolollaan.¹⁶⁹

2.3 Nuorisoasema ja nuorten päihdepalvelu Pysäkki

2.3.1 Nuorisopalvelu Pysäkki tavoittelee päihdenuoria

Vuoden 2023 alussa vakavista päihdeongelmista kärsiville 13–23-vuotiaille helsinkiläisnuorille tarjottiin palveluja Hakaniemessä sijaitsevalla nuorisoasemalla. Samassa palvelussa hoidettiin myös keskivaikeita mielenterveysongelmia.¹⁷⁰

Syyskuun 2023 alussa nuorisoasemapalvelut jaettiin kahteen yksikköön, joista toinen jatkoi keskivaikeista mielenterveysongelmista kärsivien nuorten hoitamista samassa sijainnissa kuin aikaisemmin. Toinen, keskivaikeista päihdeongelmista kärsiville alakäisille sekä vakavista päihde- ja riippuvuusongelmista kärsiville täysi-ikäisille nuorille¹⁷¹ suunnattu yksikkö avasi uuden toimenpisteen Herttoniemeen. Uuden yksikön nimeksi tuli nuorten päihdepalvelu Pysäkki.¹⁷² Sosiaali- terveys- ja pelastustoimialan vuoden 2023 toimintasuunnitelman mukainen tavoite oman nuorisoaseman perustamisesta päihteitä käyttäville nuorille on siis toteutunut. Tässä arvioinnissa katsotaan myös, että Pysäkin perustamisen ja sen toiminnan suunnittelun ja kehittämisen yhteydessä päihdepalvelut on jatkanut lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalveluketjujen kehittämistä ja selkeyttänyt ja kehittänyt palveluketjuihin kuuluvien eri toimijoiden välistä työnjakoa.¹⁷³ Tämä työ on vielä kesken, koska Pysäkin toiminta ja yhteistyö muiden palveluiden kanssa on vielä hakemassa muotoaan, mistä kerrotaan tarkemmin seuraavissa luvuissa.

Päihdeongelmista kärsivä nuori voi hakeutua nuorten päihdepalvelu Pysäkkiin arkipäivisin kello 9–15 ilman ajanvarausta, anonyymisti ja myös päihtyneenä.¹⁷⁴ Ammatillainen voi myös saattaa nuoren palveluun tai halutessaan ohjata nuoren palveluihin

¹⁶⁹ Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaali-ohjaajan haastattelu 18.1.2024.

¹⁷⁰ HS 22.7.2022. Helsingin nuoriso-asema valitsee autettavia nuoria jatkossa nykyistä tarkemmin. Luettu 12.2.2024; Nuorisoaseman kehittämisen tilanne (päihdepalvelujen päällikön diaesitys). Terveys- ja päihdepalvelujen henkilöstötoimikunta 4.10.2022. Saatu Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Terveys- ja päihdepalvelut 12.2.2024.

¹⁷¹ Riippuvuustasoiset päihdeongelmat hoidetaan erikoissairaanhoidossa ja lievät hoidetaan perustasolla (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, terveysasemat). Nuorten päihdepalvelu Pysäkin osastonhoitajan kommentit muistioluonnokseen 27.2.2024.

¹⁷² <https://www.hel.fi/fi/uutiset/nuorten-paihdepalvelu-pysakki-auttaa-syyskuusta-alkaen-nuoria-paihdeongelmassa>. Luettu 29.9.2023; <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/nuorten-paihdepalvelu-pysakki>; <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/mielenterveyspalvelut/nuorisoasema>. Luettu 12.2.2024.

¹⁷³ Toimintasuunnitelma 2023. Sosiaali-, terveys ja pelastustoimiala, Helsinki, 20.

¹⁷⁴ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/nuorten-paihdepalvelu-pysakki>. Luettu 12.2.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Apotti-järjestelmän sosiaalihuollon palvelulähetteellä.¹⁷⁵ Vuonna 2022 nuorisoaseman vastaanotot ilman ajanvarausta palvelivat vain kaksi tuntia viikossa¹⁷⁶, joten tässä suhteessa palveluun pääsyä on huomattavasti helpotettu. Pysäkin toiminnassa on siis esimerkiksi tällä tavalla edistetty kaupunkistrategian 2021–2025 tavoitetta siitä, että nuorten tulisi saada apua päihdeongelmiinsa välittömästi.¹⁷⁷ Pysäkin henkilöstö on saanut positiivista palautetta aukioloajoista muun muassa erilaisilta päihdenuorten pariin jalkautuvilta järjestötoimijoilta ja lastensuojelun jälkihuollolta, joiden on nyt helpompi ehtiä saattamaan nuoria palveluun.¹⁷⁸ Myös nuorten huoltajat ja läheiset voivat ottaa yhteyttä Pysäkkiin nuorten päihteiden käytöstä.¹⁷⁹

Täysi-ikäinen nuori (18–23-vuotias) voi valita, haluaako hän mieluummin asioida päihdepoliklinikalla vai nuorten päihdepalvelu Pysäkissä. Päihdepalveluissa on sovittu, että nuoria pyritään mahdollisuuksien mukaan ohjaamaan esimerkiksi aikuisien ilman ajanvarausta toimivalta vastaanotolta tai puhelinpalvelusta Pysäkille. Ohjausta tehdään, koska Pysäkillä on nuoriin liittyvää erikoisosaamista ja joustavampia mahdollisuuksia palvella nuoria ilman ajanvarausta. Käytännössä asiakkaat yleensä valitsevat asiointiinsa sellaisen toimipisteen, johon heidän on helppo päästä omalta asuinalueeltaan. Kuitenkin, jos nuorella on esimerkiksi psykiatrian kontakti päihdepoliklinikalla, niin hänen päihdeongelmaansa liittyvä asiointi pyritään tarjoamaan samalla päihdepoliklinikalla, jotta psykiatrian ja päihdepalvelujen yhteistyö olisi sujuvampaa. Päihteitä käyttävien nuorten siirtymisestä nuorisoasemalta tai nuorten päihdepalvelu Pysäkiltä päihdepoliklinikoiden asiakkaaksi ei ole juurikaan kokemuksia, koska päihdeasiakkaita on toistaiseksi ollut niin vähän.¹⁸⁰

Pysäkillä ammattilaiset kartoittavat nuoren elämäntilannetta ja sopivia hoitomenetelmiä. Pysäkiltä nuori voi saada myös keskusteluapua, ohjausta ja hoidon tarpeen arvon. Palveluihin kuuluvat erilaiset yksilö- ja ryhmätapaamiset sekä vertaistuki. Nuoren hoito suunnitellaan yhteistyössä nuoren ja hänen tukiverkostojensa kanssa. Hoidossa hyödynnetään näyttöön perustuvia menetelmiä ja verkostomaista työskentelytapaa. Pysäkin palvelut ovat maksuttomia, ja nuorelle voidaan järjestää tapaamisiin tarvittaessa tulkki. Pysäkiltä saa tarvittaessa myös lähetteen vieroitushoito-osastolle.¹⁸¹

¹⁷⁵ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Nuorten päihdepalvelu Pysäkki. Luettu 31.10.2023.

¹⁷⁶ Nuorisoaseman kehittämisen tilanne (päihdepalvelujen päällikön diaesitys). Terveys- ja päihdepalvelujen henkilöstötoimikunta 4.10.2022. Saatu Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Terveys- ja päihdepalvelut 12.2.2024.

¹⁷⁷ Kasvun paikka. Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025, 41.

¹⁷⁸ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

¹⁷⁹ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/nuorten-paihdepalvelu-pysakki>. Luettu 12.2.2024.

¹⁸⁰ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/nuorten-paihdepalvelu-pysakki>. Luettu 12.2.2024.

¹⁸¹ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/nuorten-paihdepalvelu-pysakki>. Luettu 12.2.2024; Nuorten päihdepalvelu Pysäkki. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Asumis- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut. Luettu 12.2.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Uuden yksikön perustamisen taustalla on muun muassa se, että nuorisoasema ei enää tavoittanut päihdeillä oireilevia nuoria. Aiemmin valtaosa nuorisoaseman asiakkaista oli ollut päihdeasiakkaita, mutta vuonna 2022 päihdepalvelun päällikön mukaan noin 80 prosenttia asiakkaista oli mielenterveysasiakkaita.¹⁸² Nuorten Päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän mukaan päihdeillä oireilevien nuorten vähäisyys nuorisoaseman asiakkaissa aiheutti myös sen, että henkilökunnan päihdeosaaminen alkoi rapautua. Suuri osa henkilöstön työajasta kului mielenterveysasiakkaiden palveluun, muun muassa koronapandemian jälkeen jonoutuneiden palvelulähetteidensä käsittelyyn.¹⁸³

Kun nuorisoasema jakautui kahdeksi eri palveluksi 1.9.2023 (nuorisoasema ja nuorten päihdepalvelu Pysäkki), myös sen henkilökunta jaettiin kahtia. Koska ennen syyskuun 2023 alkua valtaosa nuorisoaseman koko henkilöstön työajasta kului mielenterveysasiakkaisiin liittyviin töihin, Pysäkin perustaminen on kasvattanut merkittävästi nuorten päihdepalvelujen henkilöresurssia Helsingissä.¹⁸⁴ Pysäkillä on viisi sairaanhoitajan, yksi ohjaajan, neljä sosiaaliohjaajan, kaksi sosiaalityöntekijän ja kaksi sosiaaliterapeutin vakanssia.¹⁸⁵ Lisäksi Pysäkin käytössä on kaksi ostopalvelulääkärinä, jotka ovat paikalla kolmena päivänä viikossa. Osa vakansseista oli auki joulukuun 2023 alussa ja niihin oltiin rekrytoimassa henkilökuntaa. Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän mukaan Pysäkin rekrytoinneissa pohditaan, minkä verran niissä painotetaan pitkäjänteisen yksilötyön osaamista, jos Pysäkin työ jatkossa painottuukin enemmän yhteisölliseen matalan kynnyksen toimintaan.¹⁸⁶

Vuonna 2021 nuorisoasemalta sai sekä mielenterveys- että päihdepalveluja ilman lähetettä. Elokuussa 2022 palvelua rajattiin siten, että mielenterveyspalvelut suunnattiin keskivaikeista mielenterveysongelmista kärsiville, ja niihin vaadittiin lähetettä. Lievistä mielenterveyspalveluista kärsivät nuoret ohjattiin muihin palveluihin, esimerkiksi matalan kynnyksen mielenterveyspalvelu Mieppiin. Päihdepalveluihin pääsi edelleen ilman lähetettä.¹⁸⁷

Asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotista tähän arviointiin saaduista tilastoista ei saa tietoa siitä, kuinka moni nuorisoaseman asiakkaista kärsi ensisijaisesti päihdeongelmasta. Koska mahdollisesti suuri osa asiakkaista on samoja, asiakastilastoista

¹⁸² Nuorisoaseman kehittämisen tilanne (päihdepalvelujen päällikön diaesitys). Terveys- ja päihdepalvelujen henkilöstötoimikunta 4.10.2022. Saatu Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Terveys- ja päihdepalvelut 12.2.2024.

¹⁸³ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

¹⁸⁴ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

¹⁸⁵ Päihdepalvelujen psykososiaalisen työn päällikön kommentit muistiolounnokseen 10.3.2024.

¹⁸⁶ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

¹⁸⁷ HS 22.7.2022. Helsingin nuoriso-asema valitsee autettavia nuoria jatkossa nykyistä tarkemmin. Luettu 12.2.2024; Nuorisoaseman kehittämisen tilanne (päihdepalvelujen päällikön diaesitys). Terveys- ja päihdepalvelujen henkilöstötoimikunta 4.10.2022. Saatu Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Terveys- ja päihdepalvelut 12.2.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

ei pysty päättelemään, miten nuorisoaseman ja syyskuussa 2023 aloittaneen Pysäkin yhteenlaskettu asiakasmäärä vuonna 2023 vertautuu vuoden 2022 nuorisoaseman asiakasmäärään. Päihdepalvelu Pysäkiltä on vuonna 2023 tehty 405 sosiaalihuollon suoritekontaktikirjausta 631 asiakkaalle ja 494 terveydenhuollon suoritekontaktikirjausta 160 asiakkaalle. Suoritekontakteiksi kirjataan asiakastapaamiset, hoidon tarpeen arviointi, sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi, vastaanottokäynti ja videovastaanotto. Pysäkin asiakasmäärää yhteensä ei voi laskea kyseisten kirjausten perusteella, koska sosiaalihuollon ja terveydenhuollon kirjauksia voi liittyä samoihin asiakkaisiin. Myöskään käyntien määrää ei voi arvioida suoritekontaktitilastojen perusteella, koska samalla käynnillä voidaan tehdä useita suoritekontaktikirjauksia. Lisäksi kirjaukset anonyymeistä asiakkaista puuttuvat. Osa Pysäkin asiakkaista on ennen syyskuuta asioinut myös nuorisoasemalla, joten tästäkin syystä asiakasmäärien vertailu ennen ja jälkeen Pysäkin perustamisen on vaikeaa.¹⁸⁸

Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan mukaan Pysäkin palvelujen rajaaminen vain vakavasti päihteillä oireileville nuorille saattaa johtaa samaan lopputulokseen, johon nuorisoaseman palvelujen rajaaminen keskivaikeasti oireileville mielenterveysasiakkaille johti: koulu- ja oppilasterveydenhuolto joutuvat kannattelemaan haastavampia päihdeongelmaisia, kuin mihin niiden resurssit riittävät.¹⁸⁹ Kouluissa ja oppilasterveydenhuollossa ei tarjota varsinaista hoitoa päihdeongelmiin. Helsingin alueella on Pysäkillä haastateltujen asiantuntijoiden mukaan liian vähän alaikäisten päihde- ja mielenterveysongelmiin erikoistuneita palveluita suhteessa apua tarvitseviin nuoriin.¹⁹⁰

Pysäkillä haastateltujen asiantuntijoiden mukaan päihdepalveluissa voidaan ehkäistä nuorten huumekuolemia siten, että nuorille tarjotaan mahdollisimman helppo ja nopea palveluihin pääsy. Lisäksi nuorille annetaan tietoa siitä, miten yliannostustilanteita voi ehkäistä tai miten pitää toimia, jos havaitsee yliannostustilanteen. Nuoria myös rohkaistaan soittamaan apua.¹⁹¹

2.3.2 Päihdenuorille tarjotaan myös yhteisöllisiä palveluita

Nuorisoaseman palveluihin verrattuna uutena asiana nuorten päihdepalvelu Pysäkki tarjoaa nuorille yhteisöllistä tilaa. Pysäkin henkilökunta pyrkii soveltamaan myös työssään yhteisöllistä työtettä. Käytännössä yhteisöllisyyteen pyritään houkuttelemaan Pysäkin toimipisteessä olevalla viihtyisällä oleskelutilalla. Oleskelutilassa on tarjolla pientä syötävää ja juotavaa, esimerkiksi nuudeleita, keksiä, kahvia ja teetä. Tilassa voi asioida anonyymisti ja myös päihtyneenä. Ajatuksena on, että tukea ja

¹⁸⁸ Päihdepoliiklinikoiden käynnit ja asiakkaat. Saatu tietohallintopalvelut-yksikön suunnittelijalta 23.11. ja 13.12.2023 sekä 26.2.2024; Päihdepalvelujen psykososiaalisen työn päällikön kommentit muistiolounnokseen 10.3.2024.

¹⁸⁹ Ks. Tarkastuslautakunnan arviointikertomus 2022, 6, 51.

¹⁹⁰ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

¹⁹¹ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

apua tarvitseva nuori voi tulla paikan päälle, vaikka hän ei olisikaan valmis heti aloittamaan hoitotoimenpiteitä. Pysäkin ammattilaiset voivat antaa nuorelle ohjausta ja neuvontaa, ja samalla hän saa olla turvallisessa ja lämpimässä paikassa. Tämä antaa Pysäkin ammattilaisille mahdollisuuden vähitellen voittaa nuoren luottamus, jotta mahdollinen hoito voitaisiin aloittaa.¹⁹²

THL:n huumekuolemien ehkäisyyn Suomen mallin toimenpide-ehdotusten mukaan nuorille tulisi perustaa ”yhden luukun” periaatteella toimivia palveluita, joista saisi mielenterveyspalveluita, päihdepalveluita, terveysneuvontaa, asumisneuvontaa, sosiaalipalveluita, Kelan palveluita sekä lääkäripalveluita. THL:n toimenpide-ehdotusten mukaan myös alaikäisille tulisi harkita opioidikorvaushoitoa.¹⁹³ Päihdepalvelujen päällikön mukaan Helsingin kaupunki ei vastusta alaikäisten korvaushoitoa, mutta järjestämissopimuksen perusteella HUS vastaa alaikäisten helsinkiläisten lasten ja nuorten riippuvuustasoisten päihdehäiriöiden hoidosta.¹⁹⁴ Tämä voidaan tulkita siten, että mahdollinen alaikäisten korvaushoito kuuluu HUSin vastuulle, ei Helsingin kaupungille.

Pysäkillä ollaan aloittamassa huumeiden käytön haittojen vähentämiseen liittyviä palveluita, samaan tapaan kuin niitä tarjotaan aikuisille tarkoitetussa päivakeskus Sympiksessä. Nuorisoasemalla ei ole tehty haittoja vähentävää työtä¹⁹⁵, joten palvelut tulevat uusina nuorille Pysäkin perustamisen myötä. Jatkossa Pysäkillä voidaan esimerkiksi tehdä hepatiitti C¹⁹⁶ (HCV) -pikatestejä. Joulukuussa 2023 kaikki Pysäkin sairaanhoitajat olivat käyneet testeihin liittyvät koulutukset, ja palvelussa odoteltiin THL:n lupia, jotta testaaminen voitaisiin aloittaa.¹⁹⁷

Pysäkin palveluissa on tyypillinen nuorten palveluihin liittyvä ongelma, palveluja tarjotaan sekä alaikäisille että täysi-ikäisille nuorille, mutta alaikäisiä koskee erilainen lainsäädäntö kuin aikuisia. Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän mukaan yhteisöllisten tai haittoja vähentävien palvelujen (esimerkiksi pistovälineiden vaihto) tarjoamiseen alaikäisille voi liittyä juridisia ja eettisiä ongelmia.¹⁹⁸ Eettisesti arveluttavaa voi olla myös se, jos alaikäiset jätettäisiin edellä mainittujen palvelujen ulkopuolelle.¹⁹⁹ Eettisiä ja juridisia kysymyksiä koskevat huolet otetaan huomioon esimerkiksi Hel-

¹⁹² Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023. Oleskelutilan viihtyisyys on arvioinnin laatijoiden näkemys, joka perustuu havaintoihin paikan päällä Pysäkin toimitiloissa 4.12.2023.

¹⁹³ Kailanto & Viskari (toim.) 2023, 100.

¹⁹⁴ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

¹⁹⁵ Tarkastusviraston arviointimuistio 2020. Päihteiden käyttäjien palvelut, 14.

¹⁹⁶ Hepatiitti C on yleinen infektio suonensisäisten huumeiden, erityisesti opioidien, käyttäjillä. Lisätietoa esim. Simojoki 2018.

¹⁹⁷ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023. Oleskelutilan viihtyisyys on arvioinnin laatijoiden näkemys, joka perustuu havaintoihin paikan päällä Pysäkin toimitiloissa 4.12.2023.

¹⁹⁸ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023; Lastensuojelulaki 417/2007 § 40.

¹⁹⁹ Päihdepalveluiden psykososiaalisen työn päällikön kommentit muistioluonnokseen 11.3.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

singin päihdepalveluissa käytössä olevassa omavalvontasuunnitelmassa. Omavalvontasuunnitelmaan on sisällytetty potilas- ja asiakastyön riskien tunnistaminen ja käsitteleminen. Päihdepalveluiden omavalvontasuunnitelma on julkisesti nähtävänä kaupungin verkkosivuilla (www.hel.fi).²⁰⁰

Pysäkin toiminta on suunnattu vakavasti päihteillä oireileville nuorille.²⁰¹ Päihdepalvelujen johdon mukaan alaikäiset huumeidenkäyttäjät ovat lastensuojelun asiakkaita, mutta he voivat asioida tarvittaessa Pysäkillä yhteistyössä lastensuojelun kanssa.²⁰²

Pysäkillä nuoret voivat asioida myös anonyymisti. Mikäli Pysäkillä havaitaan anonyymi, mahdollisesti alaikäinen asiakas, häneen pyritään rakentamaan niin hyvä luottamussuhde, että lastensuojelulain edellyttämän lastensuojeluilmoituksen tekeminen ja muu auttaminen mahdollistuu.²⁰³ Toisaalta käytäntö, jossa alaikäisistä päihteiden käyttäjistä ilmoitetaan lastensuojelulle, voi olla esteenä alaikäisten asiakkaiden saamiselle Pysäkin palvelujen piiriin.²⁰⁴

Lisäksi Pysäkin ikähaarukka 13–23 voi olla ongelmallinen yhteisöllisessä toiminnassa, koska 13-vuotiaat ovat kehityksessään hyvin eri tasolla kuin 23-vuotiaat. Pysäkillä ei ole vielä määritelty sitä, ovatko jotkin yksikön palveluista vain täysi-ikäisille. Kun uudesta palvelusta ja asiakkaista saadaan lisää kokemusta, voidaan jatkossa tarkentaa, mitä palveluja eri asiakasryhmät tarvitsevat, ja tarvittaessa eriyttää alaikäisten ja täysi-ikäisten palveluita. Alaikäisten päihdehaittoja vähentävää työtä varten tarvittaisiin vielä linjauksia.²⁰⁵

Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän mukaan koko Pysäkin henkilöstö tekee asiakaskohtaisesti hyvin tiivistä yhteistyötä lastensuojelun palvelujen kanssa. Pysäkillä on muun muassa vierailut lastensuojelun sosiaalityötä toteuttava Toivo-tiimi²⁰⁶, jonka asiakkaina ovat rikoksilla, käytöksellä tai päihteillä oireilevat nuoret. Toivo-tiimillä on tilat Pysäkin lähellä, Herttoniemen sairaalan alueella. Myös lastensuojelun jälkihuollon kanssa on tehty yhteistyötä. Pysäkillä erityisesti toivottaisiin asiakkaita päihteillä oireilevia täysi-ikäistyneitä nuoria, jotka ovat päässeet lastensuojelulaitoksesta. Pysäkillä haastateltujen asiantuntijoiden mukaan asiakastapauksissa tehty yhteistyö lastensuojelun kanssa on ollut sujuvaa. Lastensuojelun palvelujen ohella Pysäkki te-

²⁰⁰ Päihdepalveluiden omavalvontasuunnitelma 8.5.2023. Saatavilla <https://www.hel.fi/static/sotepe/palveluiden-laadunvalvonta/omavalvontasuunnitelmat/paihdepalvelut/paihdepalvelujen-omavalvontasuunnitelma.pdf>. Luettu 13.2.2024.

²⁰¹ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023; Lastensuojelulaki 417/2007 § 40.

²⁰² Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylläpidon ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

²⁰³ Päihdepalveluiden psykososiaalisen työn päällikön kommentit muistiluonnokseen 11.3.2024.

²⁰⁴ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023; Lastensuojelulaki 417/2007 § 40.

²⁰⁵ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023; Lastensuojelulaki 417/2007 § 40.

²⁰⁶ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Toivo-sosiaalityö. Luettu 16.2.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

kee asiakastapauksissa tarvittaessa yhteistyötä myös esimerkiksi koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon kanssa. Päihdepalveluissa on vuonna 2023 kartoitettu Pysäkin ja lastensuojelun palveluiden yhteistyön haasteita ja yhteistyölle on pyritty luomaan malleja. Joulukuussa 2023 linjauksia ei kuitenkaan ollut vielä käsitelty päihdepalvelujen johtoryhmässä.²⁰⁷

Pysäkin palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään kokemusasiantuntijoita. He myös ovat mukana Pysäkin tarjoamassa yhteisössä kohtaamassa asiakkaita. Pysäkin henkilöstö on tyytyväinen kokemusasiantuntijoiden mukana oloon, koska se tuo luonnollisuutta nuorten kohtaamiseen. Kokemusasiantuntijat voivat toimia siltana päihdetyön ammattilaisten ja sellaisten nuorten välillä, jotka eivät vielä itse tiedä, millaista tukea päihdepalveluista tarvitsisivat.²⁰⁸

Tulevaisuudessa on tavoitteena, että kaikki nuorten päihdepalvelu Pysäkin työntekijät voivat tarvittaessa jalkautua nuorten pariin. Joulukuussa 2023 tämä ei vielä ollut mahdollista, koska osa uuden yksikön vakansseista oli vielä täyttämättä, jolloin henkilökuntaa oli liian vähän jalkautuvaa työtä varten. Jatkossa olisi suunnitelmana, että Pysäkin työntekijä jalkautuisi yhdessä jonkin kolmannen sektorin toimijan jalkautuvan työntekijän kanssa. Jalkautuminen voisi käytännössä olla esimerkiksi sellaista, että Pysäkin ammattilainen olisi paikalla tietyn ajan viikossa jossakin kolmannen sektorin päihdeongelmallisille nuorille järjestämässä palvelussa, esimerkiksi Sininauhasäätiön Nuoli tuki- ja kohtaamispisteessä.²⁰⁹

Koska palvelu on uusi, kovin moni nuori ei ollut vielä joulukuussa 2023 löytänyt nuorten päihdepalvelu Pysäkin yhteisöllistä toimintaa tai vastaanottoja ilman ajanvarausta. Haastattelussa saadun tiedon mukaan lokakuussa 2023 Pysäkillä oli asiointu ilman ajanvarausta vain noin 20 nuorta. Pysäkillä palveltiin joulukuussa lähinnä ajanvarausasiakkaita. Lisäksi Pysäkillä tehtiin lastensuojelusta tulneiden läheteiden perusteella alaikäisten päihdearvioita.²¹⁰

2.3.3 Pysäkiltä saa nopeasti lähetteen vieroitukseen

Nuorisoasemalta siirtyneiden nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan arvion mukaan nuorisoasemalla ei tehty asiakkaille käytännössä lainkaan hoidon tarpeen arvioita korvaushoitoon, eikä vuosittain kovinkaan

²⁰⁷ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023; Lastensuojelulaki 417/2007 § 40; Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistioloonnokseen 6.3.2024.

²⁰⁸ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

²⁰⁹ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023. Lisätietoja Sininauhasäätiön Nuoli-tuki- ja kohtaamispisteestä <https://sininauhasaatio.fi/arjen-tukea-ja-kohtaamisia/nuoli-nuorten-tuki-ja-kohtaamispiste/>. Luettu 13.2.2024.

²¹⁰ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

montaa lähetettä myöskään päihdevieroitukseen tai -kuntoutukseen.²¹¹ Nuorisoasemalla ei myöskään tehty avovieroituksia. Syyskuussa aloittaneelta Pysäkiltä oli joulukuun 2023 alkuun mennessä ehditty tehdä kaksi ajanvarausta korvaushoidon arviointiin ja lisäksi noin viisi lähetettä laitospäihdevieroitukseen. Läheteitä pystyvät tekemään lääkärin ohella myös sairaanhoitajat. Syksyllä 2024 Pysäkin henkilökuntaa on myös tarkoitettu kouluttamaan avovieroituksiin, jotta jatkossa niitä voitaisiin järjestää. Pysäkillä haastateltujen asiantuntijoiden mukaan suurimman osan Pysäkin asiakkaista päiheteiden käyttötapa on kuitenkin useiden aineiden sekakäyttöä, jolloin avovieroitus ei ole toimiva hoitomuoto.²¹²

Nuorten päihdepalvelu Pysäkki pyrkii ensisijaisesti ohjaamaan päihhteillä oireilevat nuoret läheteellä vieroitushoitoon osastolle. Käytännössä nuori pääsee Pysäkiltä vieroitukseen tai korvaushoidon arvioon suoraan vastaanotolta ilman ajanvarausta nopeasti, jo viikossa. Haastateltujen Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan mukaan hyvin nopea vieroitukseen tai kuntoutukseen pääsy suoraan vastaanotolta ilman ajanvarausta on joissakin tapauksissa johtanut siihen, että nuorelle ei vielä ole ehtinyt kehittyä riittävästi motivaatiota hoitoon ja kuntoutukseen sitoutumiseen. Tällöin nuori voi keskeyttää hoidon tai kuntoutuksen. Hoidon ja kuntoutuksen keskeytykset ovat epätodennäköisempiä, jos nuori on riittävän motivoitunut tullaan varatulle ajalle, jolla hänen tilannettaan voidaan kartoittaa perusteellisemmin.²¹³

2.3.4 Pysäkillä voidaan auttaa myös mielenterveysongelmissa

Pysäkin työntekijöillä on valmiudet käsitellä myös mielenterveysongelmia, ja tarvittaessa Pysäkki tekee yhteistyötä mielenterveystyöhön keskittyvän nuorisoaseman ja muiden mielenterveystyötä tekevien tahojen kanssa.²¹⁴ Pysäkin henkilöstöllä on mielenterveysosaamista, koska monet heistä ovat aiemmin työskennelleet mielenterveysasiakkaiden parissa esimerkiksi nuorisoasemalla. Pysäkillä oli myös vuoden 2023 lopussa vielä psykiatri käytettävissä, mutta ei enää maaliskuun 2024 alusta lähtien.²¹⁵ Joulukuussa 2023 Pysäkillä palveltiin joitakin aiemmin nuorisoasemalla asioineita mielenterveysongelmista kärsiviä asiakkaita, jotta he voisivat jatkaa asiointiaan tutun, nuorisoasemalta siirtyneen ammattilaisen kanssa. Nuorisoasemalta on myös tullut joitakin yhteydenottoja Pysäkkiin esimerkiksi tapauksissa, joissa asiakkaalla oli mielenterveysongelmien ohella ollut päiheteiden käyttöä. Tällöin yhteistyötä

²¹¹ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023; Ks. myös Tarkastusviraston arviointimuistio 2020. Päiheteiden käyttäjien palvelut, 14. Arviointihavainnon mukaan nuorisoasemalta tehtiin todella vähän läheteitä korvaushoidon tarpeen arviointeihin ja laitospäihdevieroitukseen ajalla 2018–2020.

²¹² Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

²¹³ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

²¹⁴ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/nuorten-paihdepalvelu-pysakki>. Luettu 12.2.2024.

²¹⁵ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin osastonhoitajan kommentit muistioloonnokseen 27.2.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

on toteutettu esimerkiksi siten, että Pysäkin sairaanhoitaja on osallistunut nuorisoasemalla kyseisten asiakkaiden hoitopalaveriin.²¹⁶

Pysäkki ja nuorisoasema järjestävät säännöllisiä yhteistyökokouksia. Yhteistyökäytännöistä on sovittu, että palveluiden yhteistyötä tiivistetään, ja nuorten asiat pyritään hoitamaan yhdessä palvelussa.²¹⁷ Pysäkin osastonhoitajan mukaan yhteistyöstä so- piessa keskustellaan muun muassa erilaisista rajanvedoista palvelujen välillä. Kes- kusteltaviin asioihin kuuluu esimerkiksi kysymys siitä, pystyttäisiinkö nuorisoasemalla hoitamaan lievät ja keskivaikeat mielenterveysasiakkaiden päihdeongelmat, jotta asi- akkaiden eri tarvaisi käyttää kahta eri palvelua. Nuorisoasemalla olisi ainakin peri- aatteessa osaamista myös päihdeongelmien hoitoon, koska henkilökunta on suu- reksi osaksi sama kuin ennen syyskuussa 2023 tehtyä jakoa. Samaan tapaan päih- deasiakkaiden lievät mielenterveysongelmat voitaisiin jatkossakin hoitaa Pysäkillä. Pysäkin osastonhoitajan arvion mukaan nuorisoaseman ruuhkautuminen mielenter- veyssiakkaista saattaa kuitenkin käytännössä aiheuttaa sen, että kaikki päihdeon- gelmista kärsivät ohjataan jatkossa Pysäkille.²¹⁸

Pysäkin osastonhoitajan mukaan päihteitä käyttävälle nuorelle ei voi tehdä mielen- terveystilaa liittyvää diagnoosia, jos päihteiden käyttöä ei saada loppumaan. Siksi on ymmärrettävää, että päihteitä käyttävät asiakkaat pyritään ensisijaisesti oh- jaamaan päihdepalveluihin mielenterveyspalvelujen sijaan. Toisaalta päihteillä ja mielenterveysongelmilla oireilevan nuoren auttaminen ei vaadi diagnoosia, etenkin jos ongelmat ovat lieviä ahdistus- ja masennusoireita. Nuoren psyykkisiä oireita voi- daan heti alkaa helpottaa esimerkiksi mielialalääkityksellä. Pysäkin osastonhoitajan mukaan nuorisoaseman syyskuuta 2023 edeltäneessä toiminnassa diagnoosin aset- taminen ei ole ollut keskeistä, vaan siellä on nimenomaan keskitytty oireiden helpot- tamiseen.²¹⁹

2.3.5 Pysäkin väliaikainen sijainti ja toimitilat eivät ole ihanteellisia

Nuorisoasemalle on pitkään suunniteltu toista toimipistettä Itä-Helsinkiin Hakanie- messä sijaitsevan toimipisteen lisäksi. Sijaintia Itä-Helsingissä perusteltiin sillä, että se olisi lähempänä päihteiden käyttäjiä. Tilahankkeesta oli valmis tarveselvitys jo vuonna 2020, jolloin odoteltiin tilaehdotusta kaupunkiympäristöpalvelujen tilapalve- luista. Sitä ei kuitenkaan tuolloin saatu. Tarveselvitystä täydennettiin vielä vuonna 2021 siten, että nuorisoaseman uudelle toimipisteelle etsittiin yhteisiä tiloja lasten- suojelun kanssa, jotta palvelut voisivat paremmin tehdä yhteistyötä keskenään.²²⁰

Nuorisoaseman toiselle toimipisteelle eli nykyiselle nuorten päihdepalvelu Pysäkille saatiin tilat pitkän odotuksen jälkeen Herttoniemen sairaalasta vasta vuonna 2023.

²¹⁶ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittä- miskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

²¹⁷ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin osastonhoitajan kommentit muistioloonnokseen 27.2.2024.

²¹⁸ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittä- miskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

²¹⁹ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittä- miskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

²²⁰ Tarkastusviraston arviointimuistio 2020. Päihteiden käyttäjien palvelut, 14.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Tiloissa ei käytännössä ollut valinnanvaraa, sillä päihdepalveluille esiteltiin kahden vuoden aikana vain kahta eri tilaa, joista toinen ei olisi lainkaan soveltunut päihdepalvelulle, koska se oli asuintalon vieressä. Suunniteltu yhteys lastensuojelun palveluun on toteutunut siten, että lastensuojelun Toivo-tiimi toimii Herttoniemen sairaalan alueella.²²¹

Pysäkin väliaikaiset tilat Herttoniemen sairaalassa eivät ole ihanteelliset. Tilat olivat joulukuussa paikan päällä tehtyjen havaintojen mukaan hyvin kylmät. Tilojen katossa oli ollut vesivuoto. Pysäkillä olisi toiveena, että palvelussa voitaisiin tarjota muutakin ruokaa kuin naposteltavaa, mutta nykyisissä väliaikaisissa tiloissa tämä ei ole mahdollista. Asiakkailta saadun palautteen mukaan Pysäkillä löytäneet nuoret ovat kuitenkin pitäneet tarjolla olevista tiloista.²²²

Pysäkin väliaikainen sijainti Herttoniemen sairaalassa ei myöskään ole asiakaskunnan tavoittelua ajatellen ihanteellinen, koska toimipisteeseen on noin 750 metriä matkaa ylämäkeen metroasemalta, ja toimipiste on ”piilossa” asuinkerrostalojen takana. Asiakkaiden on ollut vaikea löytää paikalle. Pysäkillä haastateltujen asiantuntijoiden mukaan olisi toivottavaa, että nuorille olisi matalan kynnyksen päihdepalvelua myös muilla Helsingin alueilla kuin idässä. Toisaalta paremmilla sijainneillakin toimivilla nuorten kolmannen sektorin järjestämällä päihdepalveluilla, esimerkiksi Kampissa sijaitsevalla Nuorten Tukikohdalla, on Pysäkillä haastateltujen asiantuntijoiden mukaan ollut vaikea tavoittaa päihteillä oireilevia nuoria.²²³

Tilat Herttoniemen sairaalassa eivät ole pysyvä ratkaisu, vaan kysymys on ”väistötiloista”. Toiminnalle on löytynyt vakituinen, yksityisen omistama vuokratila niin sanotusta Silkkikutomosta Herttoniemen metroaseman läheisyydessä vuoden 2023 loppussa, ja muutto uusiin tiloihin on suunniteltu huhtikuulle 2024.²²⁴

Nuorten päihdepalveluissa tilakysymyksiin liittyvät samat ongelmat kuin Sympypäiväkeskuspalveluissa (ks. luku 2.2.5): päihdepalvelujen päällikön mukaan kaupungin pitäisi käytännössä omistaa riittävästi päihdepalveluille soveltuvia tiloja, jotta tilakysymyksestä ei muodostuisi estettä palveluiden kehittämiseksi. Yksityisiltä tahoilta on vaikea saada tiloja päihdepalveluille, koska kaupunkilaiset ja alueella toimivat yrit-

²²¹ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023; Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistiluonnokseen 6.3.2024.

²²² Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023; Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023 ja arvioinnin laatijoiden haastattelukäynnillä tekemät havainnot.

²²³ Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023 ja arvioinnin laatijoiden haastattelukäynnillä tekemät havainnot.

²²⁴ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023; Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistiluonnokseen 6.3.2024; Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan tilapalvelupäällikön kommentit muistiluonnokseen 8.3.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

täjät yleensä vastustavat minkä tahansa päihdepalvelun sijoittamista omalle asuinalueelleen, jolloin kaupunkilaisten valitukset estävät päihdepalveluiden yritykset vuokrata tiloja yksityisiltä tahoilta.²²⁵

2.4 Opioidikorvaushoito

2.4.1 Opioidikorvaushoito ehkäisee huumekuolemia

THL:n mukaan huumekuolemien ehkäisyyn tärkeimpänä tavoitteena on opioidikorvaushoidon saatavuuden parantaminen ja nopea hoitoon pääsy.²²⁶ Opioidit aiheuttavat suurimman osan huumemyrkytyskuolemista. Opioideihin liittyy merkittävä yliannostuskuoleman riski siksi, että suuret annokset tai yhteiskäyttö muiden keskushermostoa lamaavien aineiden kanssa voi aiheuttaa hengityslamaa. Päihdekäytössä riippuvuus opioideihin kehittyy nopeasti ja aineenhimo ja siedetyt annokset kasvavat nopeasti. Säännöllisestä käytöstä vieroittumista hankaloittavat voimakkaat fyysiset vieroitusoireet. Suomessa eniten väärin käytetty opioidi on kipu- ja opioidikorvaushoitolääke buprenorfiini (esim. Subutex). Oikein käytetty buprenorfiini on turvallinen ja tehokas lääke, mutta hengenvaarallinen väärin käytettynä suonensisäisenä päihteenä tai yhdessä muiden keskushermostoa lamaavien aineiden kanssa.²²⁷

Opioidikorvaushoito on yksi tärkeimmistä, tutkituimmista ja tehokkaimmista menetelmistä opioidiriippuvuuden hoidossa.²²⁸ Opioidikorvaushoidolla tarkoitetaan opioidiriippuvuuden hoitoa, jossa käytetään apuna buprenorfiinia tai metadonia sisältäviä lääkevalmisteita. Hoidon tavoitteena on kuntoutumisen edellytysten parantaminen ja kuntoutuminen sekä joko päihteettömyys tai haittojen vähentäminen ja potilaan elämän laadun parantaminen.²²⁹

Tutkimusten mukaan opioidikorvaushoidossa olevien opioideja käyttävien ihmisten yliannostuskuolleisuuden riski on kolmannes siitä, mitä se on hoidon ulkopuolella olevilla opioidiriippuvaisilla. Suomessa valtaosa opioidien päihdekäyttöön kuolleista henkilöistä on ollut opioidikorvaushoidon ulkopuolella. Arvioiden mukaan Suomessa vain alle puolet opioidikorvaushoidon tarpeessa olevista on korvaushoidon piirissä ja tuhansia hoidon tarpeessa olevia ihmisiä on hoidon ulkopuolella. THL:n mukaan potilaat hakeutuvat opioidikorvaushoitoon liian myöhään: Suomessa opioidien käytön

²²⁵ Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

²²⁶ Kailanto & Viskari 2023, 14, 16.

²²⁷ Kailanto & Viskari 2023, 13; Kailanto & Viskari (toim) 2022, 5. Esimerkkejä buprenorfiinin käyttötavoista lääkekäytössä <https://www.terveyskirjasto.fi/far05817/subutex-depotinjektioneste-liuos-100-mg-300-mg?q=subutex>; <https://www.terveyskirjasto.fi/far05818/subutex-resoribletti-2-mg-8-mg?q=subutex>; <https://www.terveyskirjasto.fi/far05884/temgesic?q=subutex>; <https://www.terveyskirjasto.fi/far04085/buprenorphine-sandoz?q=buprenorfiini>. Luettu 28.9.2023.

²²⁸ Kailanto & Viskari 2023, 14, 16.; Esimerkkejä buprenorfiinin käyttötavoista lääkekäytössä <https://www.terveyskirjasto.fi/far05817/subutex-depotinjektioneste-liuos-100-mg-300-mg?q=subutex>; <https://www.terveyskirjasto.fi/far05818/subutex-resoribletti-2-mg-8-mg?q=subutex>; <https://www.terveyskirjasto.fi/far05884/temgesic?q=subutex>; <https://www.terveyskirjasto.fi/far04085/buprenorphine-sandoz?q=buprenorfiini>. Luettu 28.9.2023.

²²⁹ Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta opioidilääkkeillä 642/2023, § 2–3.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

vuoksi päihdehoitoon hakeutuneet potilaat ovat keskimäärin aloittaneet opioidien käytön 19-vuotiaana, mutta hakeutuneet hoitoon vasta 33-vuotiaana.²³⁰

Opioidikorvaushoitoasetuksen (642/2023) mukaan korvaushoitoa voidaan antaa sellaiselle opioidiriippuvaiselle potilaalle, joka ei ole vieroittunut tai jolla ei riippuvuuden keston ja kokonaistilanteensa vuoksi arvioida olevan edellytyksiä vieroitettua opioideista.²³¹ Korvaushoidossa käytetään buprenorfiinia, metadonia tai levometadonia sisältäviä lääkevalmisteita.²³² Hoidon tavoitteena on kuntoutumisen edellytysten parantaminen ja kuntoutuminen sekä joko päihitteettömyys tai haittojen vähentäminen ja potilaan elämän laadun parantaminen. Lisäksi korvaushoidon avulla pyritään estämään tai vähentämään muiden opioidien käyttöä, rikollisuutta, pistokäyttöön liittyviä riskejä ja yliannostuksia sekä mahdollistamaan muiden riippuvuuksien hoito ja psykososiaalinen kuntoutus.²³³

Huumeongelmien Käypä hoito -suosituksen mukaan opioidikorvaushoito on pitkäkestoista, ja se tulee pyrkiä toteuttamaan mahdollisimman lähellä potilaan asuinpaikkaa. Suosituksen mukaan opioidikorvaushoitoon tulee liittää myös yksilöllisesti suunniteltua psykososiaalista hoitoa, koska se vähentää hoidon aikana jatkuvaa päihteen oheiskäyttöä. Hoidon tulee perustua yksilölliseen hoitosuunnitelmaan, jossa määritellään hoidon tavoitteet, lääketieteellinen ja psykososiaalinen hoito, kuntoutus ja seuranta.²³⁴

2.4.2 Korvaushoidon arviointiprosessia on sujuvoitettu

Kaupungin päihdepalveluissa on kehitetty korvaushoidon arviointiprosessia vuosina 2021–2023 siten, että asiakkaat pääsevät sujuvammin ja nopeammin hoitoon.²³⁵ Päihdepalveluissa on siis edistetty kaupunkistrategian 2021–2025 ja sosiaali- terveys- ja pelastustoimialan toimintasuunnitelman 2023 tavoitteita huumeriippuvaisten korvaushoitoon pääsyn helpottamisesta. Opioidikorvaushoitoon pääsyn helpottaminen tehostamalla opioidikorvaushoidon arviointiprosessiin pääsyä ja korvaushoitoprosessia oli myös päihdepalvelujen tavoitteena vuodelle 2023.²³⁶

²³⁰ Kailanto & Viskari 2023, 14, 16.; Esimerkkejä buprenorfiinin käyttötavoista lääkekäytössä <https://www.terveyskirjasto.fi/far05817/subutex-depotinjektioneste-liuos-100-mg-300-mg?q=subutex>; <https://www.terveyskirjasto.fi/far05818/subutex-resoribletti-2-mg-8-mg?q=subutex>; <https://www.terveyskirjasto.fi/far05884/temgesic?q=subutex>; <https://www.terveyskirjasto.fi/far04085/buprenorphine-sandoz?q=buprenorfiini>. Luettu 28.9.2023.

²³¹ Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta opioidilääkkeillä 642/2023, § 4.

²³² Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta opioidilääkkeillä 642/2023, § 3; Kailanto & Viskari 2023, 14.

²³³ Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta opioidilääkkeillä 642/2023, § 3; Kailanto & Viskari 2023, 14.

²³⁴ Huumeongelmat. Käypä hoito -suositus 2022.

²³⁵ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitajien arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

²³⁶ Päihdepalvelujen jory 20.3.2023, liite 1. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Psykiatria- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut. Luettu 11.4.2023.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Joulukuussa 2023 asiakas pystyi itse hakeutumaan opioidikorvaushoitoon asioimalla päihdepalveluiden vastaanotolla ilman ajanvarausta tai päiväkeskus Sympiksessä. Asiakas kykeni myös hakeutumaan suoraan opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikalle, esimerkiksi soittamalla sinne. Asiakkaalla oli mahdollisuus myös tulla liikkuvan korvaushoidon arviointitiimin asiakkaaksi. Kaikissa palveluissa sairaanhoitaja pystyi heti asiakkaan ensimmäisellä käynnillä tekemään hoidon tarpeen arvioinnin sekä samalla kerralla myös ajanvarauksen opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikalle. Aikaisemmin asiakas tarvitsi opioidikorvaushoidon arviointiin päästäkseen arviointiprosessia edeltävän lääkärin vastaanoton ja diagnoosin. Joulukuussa 2023 lääkärin tapaaminen ajoittui osaksi arviointiprosessia. Myöskään asiakkaan sosiaalisen tilanteen kartoitusta ei vaadittu etukäteen, vaan sosiaalihuollon asiakassuunnitelma voidaan liittää jo aloitetun korvaushoidon hoitosuunnitelmaan. Sympis-päiväkeskusten kautta tulevilta asiakkailta ei edellytetty huumeetestejä ennen korvaushoidon arviointia, vaan niin sanotut huumeeseulat voidaan toteuttaa osana korvaushoidon arviointiprosessia.²³⁷

Sen lisäksi, että asiakas voi hakeutua itse hoitoon, liikkuva korvaushoidon tarpeen arviointi voi tavoittaa asiakkaan esimerkiksi asumisyksiköstä. Lisäksi asiakas voi päästä opioidikorvaushoidon arviointiin esimerkiksi vankiterveydenhuollosta tai sairaalasta. Opioidikorvaushoidon tarve voidaan myös tunnistaa osana asiakkaan hoito- tai kuntoutusprosessia muissa kaupungin päihdepalveluissa.²³⁸

2.4.3 Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka arvioi hoidon edellytysten täytymistä

Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka on syyskuusta 2023 alkaen toiminut Laakson päihdepoliklinikan yhteydessä. Aiemmin poliklinikka toimi Auroran sairaalan alueella. Poliklinikan henkilöstöön kuuluu kaksi sairaanhoitajaa, yksi osastonhoitaja, lääkäri (työaika 3 työpäivää viikossa) sekä yksi kokopäiväisesti ja 1.1.2024 alkaen yksi osa-aikaisesti (3 työpäivää viikossa) työskentelevä koordinaattori. Lisäksi liikkuvan tiimin henkilöstöön kuuluu kaksi sairaanhoitajaa.²³⁹

Opioidikorvaushoidon arviointien ohella arviointipoliklinikka toteuttaa asiakkaan hoitoon ohjaamisen arvioinnin loppuvaiheessa. Lisäksi arviointipoliklinikalla aloitetaan korvaushoidot tietyille erityisille potilasryhmille, kuten Helsinkiin muuttaneille, synnyttäneille ja vankilasta vapautuville. Poliklinikka huolehtii myös opioidikorvaushoitojen koordinoinnista ja kehittää ja valvoo ostopalveluina tuotettuja korvaushoitoja. Lisäksi

²³⁷ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

²³⁸ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

²³⁹ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023; Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Psykiatria ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka. Luettu 1.12.2023; Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka muuttaa. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Asumis-, kriisi-, ja -päihdepalvelut, Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka. Luettu 1.12.2023.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikka vastaa kaupungin somaattisissa sairaaloissa (Haartman ja Malmi) ja Auroran sairaalassa hoidossa olevien huumeista riippuvaisten potilaiden konsultaatioista.²⁴⁰

Käytännössä opioidikorvaushoidon arviointi toteutetaan siten, että arviointipoliklinikka arvioi opioidiriippuvuuden diagnostisten kriteerien täyttymistä, punnitsee eri hoitovaihtoehtoja ja valitsee kunkin potilaan tarpeisiin parhaiten vastaavan hoidon (Kuvio 6).²⁴¹

Kuvio 6. Opioidikorvaushoidon arviointiprosessi²⁴²

Korvaushoitoon sovelletaan hoitotakuun lainsäädäntöä (terveydenhuoltolain 51 §). Hoitotakuun pykälän 51 mukaan hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Päihdelääketieteen yhdistyksen laatiman opioidikorvaushoidon hoitosuosituksen mukaan opioidikorvaushoidon osalta voidaan pitää vähimmäistulkintana sitä, että potilaan yhteydenotosta korvaushoidon tarpeen arvioimiseksi ei saa kuluä yli kolmea kuukautta siihen, kun korvaushoito aloitetaan.²⁴³

Päihdepalvelujen päällikön mukaan arviointijakson pituus vaihteli vuonna 2023 yhdestä päivästä (sisältää yhden yhteydenoton korvaushoitoa toteuttavaan yhteistyökumppaniin) kuukausiin. Arviointiprosessien pitkittyminen saattaa usein johtua asiakkaasta: hän voi kadota palvelusta arvioinnin aikana. Katoaminen voi johtua runsaasta päihdeidenkäytöstä, vankilaan joutumisesta tai ulkomaille lähtemisestä. Mikäli asiakas aloittaa korvaushoidon laitospalveluissa, keskimääräinen odotusaika hoidon

²⁴⁰ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

²⁴¹ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

²⁴² Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023. Alkuperäistä kuviota on muokattu arviointia varten.

²⁴³ Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti 1326/2010, § 51; Päihdelääketieteen yhdistys 2023, 24.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

alkamiseen on 15 päivää, eli sama kuin muillakin laitospäihdehoitoon jonottavilla.²⁴⁴ Päihdepalveluissa ei ollut luotettavaa tilastotietoa siitä, millainen odotusaika korvaushoitoon pääsyyn on niillä asiakkailla, jotka aloittavat korvaushoidon muualla kuin laitospäihdehoitoksessa. Päihdepalvelun päällikön arvion mukaan näissä tapauksissa korvaushoito on yleensä alkanut viimeistään kolmen kuukauden sisällä hoidon tarpeen arvioinnista, jollei se ole viivästynyt asiakkaasta johtuvasta syystä.²⁴⁵

Opioidikorvaushoitoasetuksen mukaiset kriteerit korvaushoidon antamisesta (opioidi-riippuvuus, henkilö ei ole vieroittunut, eikä edellytyksiä vieroittumiseen ole) voivat täyttyä esimerkiksi seuraavissa tapauksissa:

- Asiakas on käyttänyt opioideja useiden vuosien ajan.
- Asiakkaalla on ollut opioidien käytön aikana keskeytyneitä tai loppuun saatettuja avo- tai laitospäihdehoitoja tai oleskelua rajoittavassa ympäristössä, esimerkiksi vankilassa.
- Asiakkaan psykiatrinen sairaus voisi merkittävästi heikentyä ilman opioidikorvaushoitoa pääsyä.
- Asiakas on syrjäytynyt, asunnoton opioidien käyttäjä.
- Asiakas on opioideja käyttävä raskaana oleva nainen tai pienten lasten isä.²⁴⁶

Opioidikorvaushoidon arvioinnin aikana sairaanhoitajan vastaanotolla kartoitetaan asiakkaan päihdehistoriaa, erityisesti opioidien osalta. Lisäksi tehdään testejä, kuten huumeeseuloja ja verikokeita. Asiakkaan terveydentila ja muut sairaudet kartoitetaan. Lääkäri tekee vastaanotollaan potilaalle diagnoosin ja keskustelee hänen kanssaan hoitovaihtoehtoista sekä tekee hoitopäätöksen.²⁴⁷

Korvaushoito voidaan toteuttaa kaupungin päihdepoliiklinikoilla tai yksityisillä klinikoilla, joilta Helsinki ostaa korvaushoitoa. Arvioinnin perusteella potilas voidaan myös ohjata HUSin riippuvuuspsykiatrian korvaushoitoa. Lisäksi kaupungin sairaalat toteuttavat huumeriippuvaisten potilaidensa korvaushoitoa.²⁴⁸

Korvaushoidon arvioinnin aikana pyritään myös lisäämään korvaushoitoon hakeutuvan henkilön tietoisuutta siitä, miten korvaushoito käytännössä toteutetaan ja millaisia lääkkeitä siinä käytetään. Lisäksi käydään keskustelua potilaan omista tavoit-

²⁴⁴ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023; Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Psykiatria ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka. Luettu 1.12.2023; Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka muuttaa. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Asumis-, kriisi-, ja -päihdepalvelut, Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka. Luettu 1.12.2023.

²⁴⁵ Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistiolounnokseen 6.3.2024.

²⁴⁶ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

²⁴⁷ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

²⁴⁸ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/opioidikorvaushoidon-arviointipoliklinikka>. Luettu 21.2.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

teista ja muista hänen elämässään ajankohtaisista asioista. Päihdepalveluissa asiakkaan hoidon ja tuen tarvetta arvioidaan hänen päihdehäiriönsä vaikeusasteen, toipumisen vaiheen ja toipumispääoman perusteella. Toipumispääomaa ovat esimerkiksi asuinolosuhteet, toimeentulo ja varallisuus, fyysinen terveys, psyykinen terveys ja asiakkaan luottamus omiin kykyihinsä eli niin sanottu minäpystyvyys.²⁴⁹

Kuten muissakin kaupungin päihdepalveluissa, korvaushoidon arvioinnissa autetaan potilasta hakeutumaan muihin hänelle tarpeellisiin sosiaali- tai terveydenhuollon palveluihin. Paljon palveluja tarvitseva asiakas voidaan ohjata esimerkiksi hammashoitoon, ehkäisyneuvolaan, asumisen tuen palveluihin tai aikuissosiaalityöhön. Päihdepalveluissa on omaa aikuissosiaalityötä, joka on suunnattu ensisijaisesti korvaushoidon asiakkaille.²⁵⁰

Päihdepalveluissa voidaan tehdä opioidikorvaushoidon tarpeen arviointeja myös sellaisille asiakkaille, joilla on aktiivinen hoitokontakti psykiatrian palveluihin. Jos asiakkaalla on vakava psykiatrinen sairaus, mutta ei siihen liittyvää hoitokontaktia, hänet ohjataan HUSin erikoissairaanhoidon palveluihin opioidikorvaushoidon tarpeen arviointiin. Kaksoisdiagnoosiasiakkaiden (päihderiippuvuus ja psykiatrinen sairaus) korvaushoito toteutetaan kaupungin omissa palveluissa.

2.4.4 Opioidikorvaushoidon asiakasmäärä on kasvanut

Opioideja ongelmallisesti käyttävien ihmisten määrä on kasvanut Suomessa 2000-luvulla, ja vuoden 2017 rekisteritutkimuksessa heitä arvioitiin olevan 23 500–29 500 henkilöä. Myös korvaushoidossa olevien potilaiden määrä on kasvanut valtakunnallisesti koko 2000-luvun ajan. Opioidiriippuvuuden lääkkeellisessä vieroitus- tai korvaushoidossa oli vuonna 2019 noin 5 800 potilaista. Vuonna 2021 valtakunnallisista terveydenhuollon Hilmo-rekistereistä tehdyn summatason poiminnan mukaan opioidikorvaushoidossa oli noin 7 200 potilasta.²⁵¹

Päihdepalvelujen vuoden 2023 tuloskortin opioidikorvaushoitoon pääsyn ja arviointiprosessin tehostamisen mittarina oli, että korvaushoidon aloittaneiden asiakkaiden määrä on lisääntynyt vuodesta 2022. Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynnillä saatujen tietojen mukaan opioidikorvaushoidon arvioinnin asiakasmäärä vuonna 2023 (tammi-marraskuu) oli 199 henkilöä, kun edellisenä vuonna asiakkaita oli 157. Eli tuloskorttitavoitteen mittarin voidaan katsoa toteutuneen.²⁵²

²⁴⁹ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023. Minäpystyvyyden määritelmän lähde: <https://www.taja.fi/verkkolehti/opiskelijat/opiskelijoiden-ammattiin-kasvaminen-ja-minapystyvyyys/>. Luettu 21.2.2024.

²⁵⁰ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

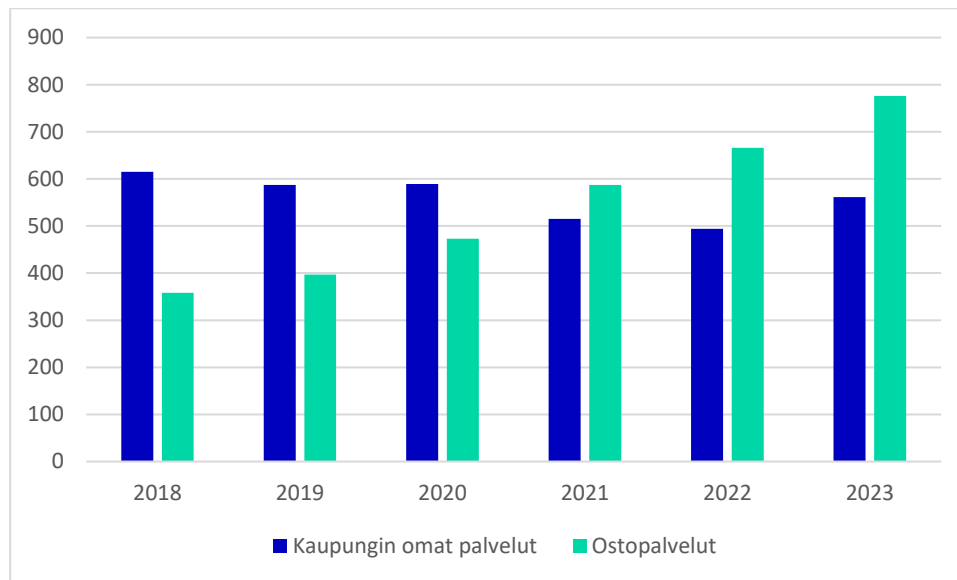
²⁵¹ Kailanto & Viskari 2023, 14.

²⁵² Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023. Asiakasmäärät perustuvat niin sanottuihin episodiraportteihin. Jokaiselle korvaushoidon tarpeen arviointiin tulevalle asiakkaalle avataan asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apottiin korvaushoidon tarpeen arvioinnin episodi. Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistiolounnokseen 6.3.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Korvaushoidon asiakasmäärä yhteensä (sisältää kaupungin omat ja ostopalvelut, mukaan lukien ”vanhat” asiakkaat) on vuonna 2023 kasvanut 170 asiakkaalla edellisestä vuodesta.²⁵³ Vuosina 2018–2023 korvaushoidon asiakasmäärä ostopalvelussa on kasvanut selvästi (Kuvio 7). Kaupungin omissa palveluissa korvaushoidon asiakasmäärä on pysynyt suunnilleen samalla tasolla vuosina 2018–2023, lukuun ottamatta pientä asiakasmäärän laskua vuosina 2021–2022.

Kuvio 7. Korvaushoidon asiakkaat 2018–2023, kaupungin omat palvelut ja ostopalvelut²⁵⁴

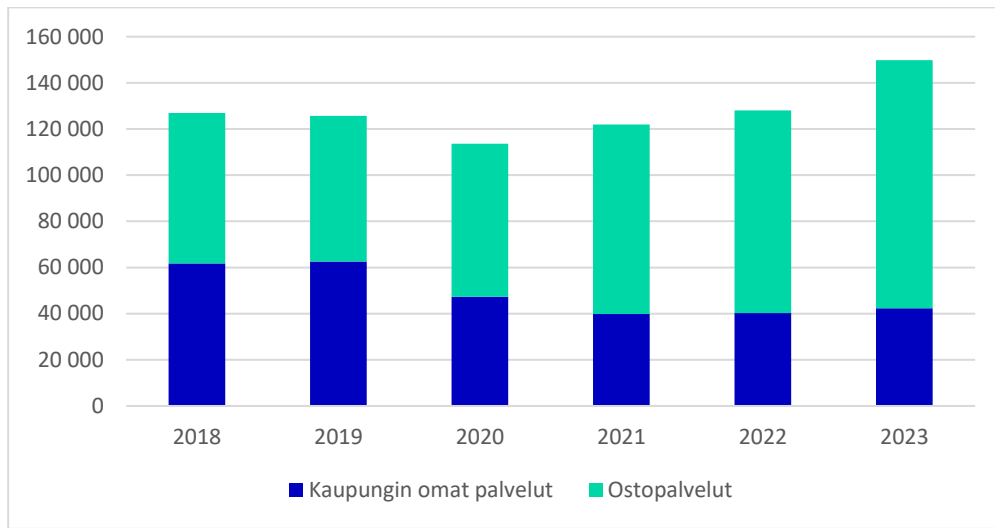
Korvaushoidon asiakaskäynnit ovat myös lisääntyneet vuonna 2023 verrattuna edelliseen vuoteen. Vuonna 2023 asiakaskäyntejä oli noin 150 000 verrattuna vuoteen 2022 (noin 130 000 asiakaskäyntiä) (Kuvio 8). Asiakaskäyntien lisääntyminen koskee pääosin ostopalveluita, vaikka kaupungin omien palvelujen asiakaskäynnit ovat myös hieman lisääntyneet vuonna 2023 verrattuna edelliseen vuoteen.

²⁵³ Korvaushoidon asiakkaat 2018–2023. Tiedot on yhdistelty useista eri tilastoista. Tilastot on saatu tietohallintopalvelut-yksikön suunnittelijalta 24.11.2023 ja 4.3.2024. Vuosien 2021–2023 tiedot eivät sisällä HIV-positiivisille pistoshuumeidenkäyttäjille tarkoitetun Auroran päiväkeskuksen asiakkaita, joita oli vuonna 2023 yhteensä 68 henkilöä. Tiedot eivät sisällä kaupungin sairaaloissa toteutettavaa korvaushoitoa. Luvut on laskeutu asiakas kertaalleen -periaatteella (ostopalveluissa ja omissa palveluissa voi olla samoja asiakkaita).

²⁵⁴ Korvaushoidon asiakkaat 2018–2023. Tiedot on yhdistelty useista eri tilastoista. Tilastot on saatu tietohallintopalvelut-yksikön suunnittelijalta 24.11.2023 ja 4.3.2024. Vuosien 2021–2023 tiedot eivät sisällä HIV-positiivisille pistoshuumeidenkäyttäjille tarkoitetun Auroran päiväkeskuksen asiakkaita, joita oli vuonna 2023 yhteensä 68 henkilöä. Tiedot eivät sisällä kaupungin sairaaloissa toteutettavaa korvaushoitoa. Luvut on laskeutu asiakas kertaalleen -periaatteella.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Kuvio 8. Korvaushoidon asiakaskäynnit 2018–2023, kaupungin omat palvelut ja ostopalvelut²⁵⁵

Korvaushoidon nimelliset kustannukset kaupungin omissa palveluissa ja ostopalveluissa ovat kasvaneet 74 prosenttia vuodesta 2018 vuoteen 2023 (Liite 1). Kustannusten noususta 24 prosenttia selittyy hintojen nousulla, sillä deflatoitujen kustannusten kasvu on ollut noin 50 prosenttia. Eniten ovat kasvaneet korvaushoidon lääkkeiden kustannukset ostopalveluissa (Taulukko 1). Päihdepalvelujen päällikön mukaan korvaushoidon lääkekustannukset ovat kasvaneet, koska apteekissa valmistettua korvaushoitolääke metadonia ei ole enää saatavilla, ja kaupallisesti valmistetun metadonin hinta on noin kymmenen kertaa kalliimpi kuin apteekissa valmistetun. Korvaushoidon yhteenlasketut kustannukset kiintein hinnoin (ilman hintojen nousun vaikutusta) ovat kasvaneet noin 1,3 miljoonaa euroa vuonna 2023 edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 2023 korvaushoidon kustannukset olivat noin 8,4 miljoonaa euroa, kun vuonna 2022 kustannukset olivat noin 7,1 miljoonaa euroa kiintein hinnoin vuoden 2023 rahassa.²⁵⁶

²⁵⁵ Korvaushoidon asiakkaat 2018–2023. Tiedot on yhdistelty useista eri tilastoista. Tilastot on saatu tietohallintopalvelut-yksikön suunnittelijalta 24.11.2023 ja 4.3.2024. Vuosien 2021–2023 tiedot eivät sisällä HIV-positiivisille pistoshuumeidenkäyttäjille tarkoitetun Auroran päiväkeskuksen asiakkaita, joita oli vuonna 2023 yhteensä 68 henkilöä. Tiedot eivät sisällä kaupungin sairaaloissa toteutettavaa korvaushoittoa.

²⁵⁶ Kustannustiedot saatu controllerilta, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan talous- ja suunnittelupalvelut, talouden ja toiminnan suunnittelu, sähköposti 9.2.2024; Arviointia varten tehdyt laskelmat korvaushoidon kustannuksista 2018–2023 kiintein hinnoin vuoden 2023 rahassa. Deflatoinnissa käytettiin Tilastokeskuksen julkisten menojen terveydenhuollon hintaindeksiä (2015=100). Indeksini noudettu 21.2.2024; Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistiolounnokseen 6.3.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Taulukko 1. Korvaushoidon deflatoidut kustannukset, kaupungin oma toiminta ja ostopalvelu 2018–2023.

Kustannus	2018	2019	2020	2021	2022	2023
korvaushoito / kaupungin oma toiminta	2 369 800	2 340 756	927 602	2 162 807	2 042 347	2 669 939
korvaushoidon lääkkeet / kaupungin oma toiminta	887 416	839 971	955 530	773 204	991 044	1 105 201
yhteensä	3 257 217	3 180 727	1 883 131	2 936 011	3 033 391	3 775 140
korvaushoito / ostopalvelu	1 929 123	1 840 876	2 224 367	2 453 184	2 541 001	2 794 756
korvaushoidon lääkkeet / ostopalvelu	471 150	461 460	747 334	1 153 043	1 529 847	1 871 198
yhteensä	2 400 273	2 302 336	2 971 701	3 606 226	4 070 848	4 665 954
korvaushoidon kustannukset yhteensä	4 298 923	4 181 632	3 151 968	4 615 990	4 583 348	5 464 695
korvaushoidon lääkkeet yhteensä	1 358 566	1 301 431	1 702 864	1 926 247	2 520 891	2 976 399
yhteensä	5 657 489	5 483 063	4 854 832	6 542 237	7 104 240	8 441 094

2.5 Auran vieroitusosasto

2.5.1 Vaativimmat huumevierotukset toteutetaan laitosisvieroituksena

Vieroitusosasto on akuuttihoitoa, jolla pyritään pysäyttämään päihteiden käyttökierto ja luomaan edellytyksiä toipumiselle. Vieroitusosastossa annetaan tukea lopettamiseen sekä psykososiaalista ja lääkkeellistä apua vieroitusoireisiin. Vieroitusoireet alkavat yleensä 1–5 päivän kuluessa käytön loputtua ja jatkuvat eriasteisina keskimäärin 1–4 viikkoa käytetyistä aineista ja määristä riippuen.²⁵⁷

Helsingin päihdepalveluissa vieroitusosastoa toteutetaan kolmella eri tavalla, avovieroituksena, päivämutoisena avovieroituksena ja laitosisvieroituksena. Avovieroitusta ja päivämutoisesta vieroituksesta voidaan käyttää, kun päihteidenkäyttö on satunnaista ja vieroitusoireita ei tarvitse lääkittää merkittävästi. Avo- ja päivämutoisessa vieroituksessa potilas asuu kotonaan ja käy sovitussa tapaamisissa terveydenhuollossa. Säännöllisessä päihteidenkäytössä sekä monipäihdekäytössä vieroitusoireet voivat olla hengenvaarallisia ja potilaat tarvitsevat useimmiten myös muita terveyden- ja sosiaalihuollon palveluita, jonka vuoksi vieroitus toteutetaan laitosisvieroituksena. Vieroitusosasto on korjaavaa hoitoa.²⁵⁸

Helsingin osasto-oloja vaativat huumevieroitusosastot hoidetaan ensisijaisesti Auran sairaalan huumevieroitusosastolla. Aurassa tehdään huumevieroituksia, lääkevieroituksia, opioidikorvaushoidon aloituksia ja lopetuksia, korvaushoitolääkkei-

²⁵⁷ Huumeongelmat. Käypä hoito -suositus 2022; THL, Päihde- ja muiden riippuvuuksien ehkäisy, hoito ja kuntoutus <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/paihdehoito/paihde-ja-muiden-riippuvuuksien-ehkaisy-hoito-ja-kuntoutus>. Luettu 8.2.2024; Päihdelääketieteen yhdistys ry 2023.

²⁵⁸ Auran vieroitusosaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

den vaihtoja sekä korvaushoidon oheiskäytön vieroituksia. Osastolla on 14 potilaspaikkaa ja se soveltuu myös liikuntarajoitteisille.²⁵⁹ Osastolla tehtävä vieroitushoito perustuu vapaaehtoisuuteen, mutta itse osastohoito on suljettua eikä osastolta voi poistua omille asioille hoitajakson aikana tai ottaa vastaan vieraita.²⁶⁰

Osastolla toteutettavalle vieroitushoidolle perusteena on esimerkiksi potilaan suuranosriippuvuus tai monipäihdekäyttö tai se, että vieroitus ei todetusti onnistu avohoidon palveluissa. Potilaalla voi myös olla alaikäisiä lapsia, eikä vieroitus tästä syystä onnistu kotona avovieroituksena. Potilaan terveydentila saattaa vaatia ympärivuorokautista seurantaa vieroituksen ajan tai potilas on raskaana. Lisäksi somaattiset sairaudet voivat olla syynä osastovieroituksen tarpeelle. Usein potilaiden elämäntilanteet ovat kriisiytyneitä ja taustalla on muun muassa asunnottomuutta, väkivaltaa, syrjäytymistä ja läheisten ihmisten menetystä.²⁶¹

Vieroitushoidossa hoidetaan potilaan vieroitusoireita lääkkeellisesti sekä varmistetaan ravitseminen ja lepo. Asiakkaat kohdataan yksilöllisesti ja hoidon aikana potilasta tuetaan normaaleissa arjen asioissa sekä tunnetilojen hallinnassa. Hoito on yhteisöllistä. Potilailla on käytössä sosiaaliohjauksen tuki sekä kokemusasiantuntijoiden taustatuki ja tuki.²⁶²

Laitosvieroitukseen tullaan läheteellä

Auroran vieroitushoitoon tullaan läheteellä. Läheteitä voivat tehdä kaikki Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan yksiköt Apotti-potilastietojärjestelmän lähete-pohjaa käyttäen.²⁶³ Auroraan tulee läheteitä myös muista, kuin kaupungin omista yksiköistä, esimerkiksi A-klinikka Oy:ltä ja Rinnekodit Breikki Helsinki päihdepalveluyksiköstä (entinen Diakonissalaitos). Auroran vieroitushoito-osaston potilaskoordinaattori käsittelee tulleet läheteet arkipäivisin ja yleensä saman päivän aikana. Läheteet käydään tarvittaessa läpi osaston moniammatillisen tiimin ja osastonhoitajan kanssa sekä konsultoidaan ylilääkäreitä, joka tekee lopullisen päätöksen lääkkeellisestä vieroituksesta ja osastohoidosta.²⁶⁴

²⁵⁹ Helsingin kaupungin intranet, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Auroran vieroitushoito-osasto. Luettu 5.5.2023.

²⁶⁰ Helsingin kaupungin intranet, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Auroran vieroitushoito-osasto. Luettu 5.5.2023 ja 14.2.2024; Auroran vieroitushoito-osasto hyvä tietää osastohoidosta, Auroran vieroitushoito-osasto hoitosopimus ja lyhyt potilasohje.

²⁶¹ Helsingin kaupungin intranet, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Auroran vieroitushoito-osasto. Luettu 5.5.2023 ja 14.2.2024; Potilaan lähettäminen Auroran vieroitushoito-osastolle; Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

²⁶² Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

²⁶³ Helsingin kaupungin intranet, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Auroran vieroitushoito-osasto. Luettu 5.5.2023 ja 14.2.2024; Potilaan lähettäminen Auroran vieroitushoito-osastolle.

²⁶⁴ Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Lähetteet luokitellaan kahteen eri kiireellisyysluokkaan, jotka ovat 1–7 vuorokautta tai 8–21 vuorokautta. Potilaan vieroitukseen lähettävä taho arvioi hoidon kiireellisyysluokan määritelyjen kriteerien mukaan. Auroran vieroitusosasto kuitenkin päättää potilaan lopullisesta asettamisesta hoitojonoon. Potilaat, joilla on pitkään jatkunutta hallitsematonta päihteidenkäyttöä, akuutisti heikentynyt psyykinen tila, vaikea somaattinen sairaus, potilas on raskaana ja/tai perheessä on alaikäisiä lapsia, potilaalla on henkeä tai terveyttä uhkaava kriisi sekä iältään 18–23-vuotiaat nuoret määritellään kuuluvaksi kiireellisyysluokkaan 1–7 vuorokautta. Korvaushoidon aloitukset, lopetukset ja lääkkeenvaihdot sekä muut korvaushoidon aikana potilaan hoitoa kompisoivat ja vaarantavat syyt luokitellaan kiireellisyysluokkaan 8–21 vuorokautta.²⁶⁵

Auroran ohjeiden mukaan potilaan tulee olla valmis ottamaan vastaan vieroitushoitoa paikka 1–2 päivän varoitusajalla lähetteen hyväksymisen jälkeen.²⁶⁶ Käytännössä potilaiden, jotka ovat ilmoittaneet mahdollisuudestaan ottaa paikka vastaan äkillisesikin, edellytetään ottavan paikan vastaan 2–3 päivän varoajalla.²⁶⁷ Vieroitushoitoon voidaan käyttää tarvittaessa myös ostopalveluita. Päätökset ostopalveluiden käytöstä tehdään Auroran vieroitushoito-osastolla ylilääkäriin toimesta.²⁶⁸

Vuonna 2023 Auroran vieroitushoito-osastolle tuli yhteensä 1 083 lähetettä, joka on keskimäärin 90 lähetettä kuukaudessa (vuonna 2022 80 lähetettä kuukaudessa). Aurorassa hoidettiin vuonna 2023 181 vieroitushoitopotilasta, 96 korvaushoidon aloitusta ja 112 korvaushoidon oheiskäytön vieroitusta, yhteensä 389 potilasta. Ostopalveluihin ohjattiin 340 potilasta. Hoidon keskeytti 133 potilasta ja hoitoon saapumatta jätti 77 potilasta. Osaston täyttöaste oli vuonna 2023 79 prosenttia (vuonna 2022 75 prosenttia).²⁶⁹ Lähetteitä palautetaan takaisin lähettävälle taholle vuosittain noin 20 lähetettä, joka on noin kaksi prosenttia kaikista tulleista lähetteistä. Yleisimpänä syynä palautukselle on, ettei potilaalla ole ollut perustetta lääkkeelliselle laitosvieroitukselle. Potilaalla on esimerkiksi ollut kertaluonteista huumeiden tai päihdyttävien lääkkeiden käyttöä viikonloppuisin ja siitä seuranneita ahdistusoireita.²⁷⁰ Arviointiin saaduista asiakastilastoista ei voida päätellä, miten asiakasmäärä on kehittynyt vuosina 2018–2023, sillä tiedot ostopalveluista puuttuvat lukuun ottamatta vuotta 2023.

²⁶⁵ Helsingin kaupungin intranet, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Auroran vieroitushoito-osasto. Luettu 5.5.2023 ja 14.2.2024; Potilaan lähettäminen Auroran vieroitushoito-osastolle.

²⁶⁶ ²⁶⁶ Helsingin kaupungin intranet, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Auroran vieroitushoito-osasto. Luettu 5.5.2023 ja 14.2.2024; Potilaan lähettäminen Auroran vieroitushoito-osastolle.

²⁶⁷ ²⁶⁷ Helsingin kaupungin intranet, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Auroran vieroitushoito-osasto. Luettu 5.5.2023 ja 14.2.2024; Potilaan lähettäminen Auroran vieroitushoito-osastolle.

²⁶⁸ Helsingin kaupungin intranet, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Auroran vieroitushoito-osasto. Luettu 5.5.2023 ja 14.2.2024; Potilaan lähettäminen Auroran vieroitushoito-osastolle.

²⁶⁹ Auroran vieroitushoito-osasto, osastonhoitaja sähköposti 19.1.2024.

²⁷⁰ ²⁷⁰ Helsingin kaupungin intranet, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Auroran vieroitushoito-osasto. Luettu 5.5.2023 ja 14.2.2024; Potilaan lähettäminen Auroran vieroitushoito-osastolle.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Vieroitushoito osastolla kestää yleensä 10–14 vuorokautta. Hoidon pituuden on katsottu olevan riittävän pitkä, jotta vieroitusoireet saadaan hallintaan. Hoitojaksoa voidaan tarvittaessa pidentää.²⁷¹ Potilaan hoitoon lähettänyt tahoo suunnittelee ja huolehtii potilaan jatkohoidosta.²⁷² Osasto tekee kuitenkin yhteistyötä lähettävän tahon kanssa jatkohoidon varmistamiseksi. Tyypillisimmät potilaiden jatkohoitopolut ovat korvaushoitoasiakkuus korvaushoidon poliklinikalla sekä hoito ja kuntoutus päihdekuntoutuslaitoksessa. Osaston mukaan potilaille, joilla on mielenterveysongelmia, on haastavaa saada psykiatrista hoitoa vieroitushoidon aikana. Psykiatrian avohuollon palveluiden kanssa yhteistyö on kuitenkin sujunut hyvin ja potilaille on saatu vieroitushoidon jälkeen sovittua jatkohoitoa. Vaikka potilaalle olisi sovittuna korvaushoitojakson jälkeen päihde- tai mielenterveyspalveluihin jatkohoitopolku tai -paikka, eivät he kuitenkaan aina mene tai kiinnity suunniteltuun hoitopolkuun, etenkin jos jatko- hoito ei ala heti vieroitushoidon jälkeen.²⁷³

2.5.2 Nuorten osuus vieroitushoito-osaston asiakkaista on kasvanut

Vieroitushoito-osaston potilaista 75 prosenttia on miehiä. Suurin osa on iältään 18–40-vuotiaita. Tyypillisintä on monipäihdekäyttö ja käyttäminen pistämällä. Potilailla on useimmiten huono fyysinen ja psyykinen terveys sekä sosiaalisia ongelmia, esimerkiksi asumiseen, talouteen, asioiden hoitoon ja vuorovaikutussuhteisiin liittyen. Auroran vieroitushoito-osaston mukaan potilaiden mielenterveysongelmat ovat selkeästi kasvussa. Hoidon problematiikkaa lisää, kun ei tiedetä, onko potilaalla ensin ollut mielenterveysongelmia, joista on aiheutunut päihdeongelmaa vai päinvastoin tai ovatko ne potilaalla erillisiä ongelmia. Myös potilaiden ikäprofiilissa on tapahtunut muutosta nuorempaan. Aurorassa on ollut ajanjaksoja, jolloin osastolla olevista potilaista puolet on ollut alle 23-vuotiaita. Vieroitushoidossa olleista potilaista noin 50 prosenttia tulee uudelleen vieroitushoitoon. Hoitoon palaajissa korostuvat ne potilaat, joilla ei ole ollut hoitojatkumoa aiemman vieroitushoidon jälkeen.²⁷⁴

Vieroitushoito-osastolla on nähtävissä nuorten eriarvoistuminen ja syrjäytyminen. Taustalla on usein ylisukupolvista köyhyyttä ja päihteidenkäyttöä. Elämänhallintataidot eivät välttämättä ole päässeet kehittymään kunnolla, jos vanhemmilla tai muilla läheisillä ei ole ollut resursseja perheen hyvinvointiin.²⁷⁵

Päihteiden hankkiminen on nykyisin helpompaa ja nopeampaa. Tämä johtuu muun muassa eri päihteiden saatavuudesta ja sosiaalisen median alustojen käytön lisää-

²⁷¹ Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

²⁷² Helsingin kaupungin intranet, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Asumis-, kriisi- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelut, Auroran vieroitushoito-osasto. Luettu 5.5.2023 ja 14.2.2024; Auroran vieroitushoito-osasto hyvä tietää osastohoidosta.

²⁷³ Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

²⁷⁴ Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

²⁷⁵ Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

tymisestä. Minkä ikäinen tahansa voi tilata päihteitä esimerkiksi kotiovelle toimitettuna. Tällöin ei välttämättä tiedetä ja ymmärretä, minkälaisista aineista on kyse, mitä ne sisältävät ja miten ne vaikuttavat. Nykyisin käyttö myös aloitetaan ”kovemmista” aineista ja päihteitä käytetään sekaisin. Lisäksi ei välttämättä ole tietoa, miten esimerkiksi suonensisäisiä huumeita käytettäessä oikeaoppisesti pistetään, jotta vältetään mahdolliset komplikaatiot ja haittavaikutukset. Nuorilla edellä mainitut seikat johtavat huomattavasti aiemmin fyysiseen ja psyykkiseen huonokuntoisuuteen.²⁷⁶

Nuorten päihteidenkäytölle altistavia ja siltä suojaavia tekijöitä ovat esimerkiksi ikä, persoonallisuuspiirteet, mielenterveys, pitkäaikaiset sairaudet, perhe sekä harrastukset ja kaveripiiri.²⁷⁷ Nuorten päihdeongelmien mahdollisimman varhainen tunnistaminen on tärkeää, jotta ongelmiin voidaan helpommin vaikuttaa.²⁷⁸

2.5.3 Laitosvieroitukseen pääsy on nopeutunut

Auroran vieroitushoito-osaston potilaspaikkamäärä on ollut useita vuosia 14 paikkaa. Potilashuoneita on seitsemän eli jokaisessa huoneessa majoittuu kaksi potilasta. Osastolla joudutaan huomioimaan hoidon ja toipumisen eri vaiheissa olevat potilaat, esimerkiksi vieroitushoidossa olevaa ja korvaushoidon aloittavaa ei tulisi sijoittaa samaan huoneeseen. Lisäksi sukupuolisensitiivisyys on otettava huomioon ja potilailla voi myös olla tarttuvia tauteja. Osastolla on ajoittain jouduttu muuttamaan toimistuhuone potilashuoneeksi, jotta saataisiin tarvittavia lisäpaikkoja. Potilaskuormitusta on pyritty helpottamaan myös ohjaamalla potilaita korvaushoidon arviointipoliklinikalta korvaushoidon aloitukseen Laakson sairaalan alkoholivieroitusosastolle. Osastolla ei ole käytössään toiminta- ja ryhmätiloja tai erillisiä potilaille tarkoitettuja vetäytymistiloja. Potilaat ovat palautteissaan näitä tiloja osastolle myös toivoneet. Vieroitushoito-osaston tuntuma on, että kasvavien lähete- ja potilasmäärien sekä hoidossa huomioidavien tarpeiden perusteella todellinen paikkatarve osastolla olisi yli 30 paikalle. Asianmukaisilla ja riittäväillä tiloilla koettaisiin olevan positiivinen vaikutus myös hoidon laatuun.²⁷⁹

Vieroitushoitopalveluihin on ajoittain ollut ruuhkaa sekä kaupungin omissa että ostopalveluissa. Helsingin palvelulupaus on, että normaali kiireellisyysläheteellä hoitoon pääsee 21 vuorokaudessa ja kiireelliseksi luokitellulla läheteellä seitsemässä vuorokaudessa. Auroran vieroitushoito-osastolla on seurattu hoitoon pääsyn toteutumista lokakuusta 2019 alkaen. Pääsääntöisesti vieroitushoitoon pääsy on kaupungin omassa palvelussa toteutunut palvelulupauksen mukaisesti.²⁸⁰ Vuonna 2023 kiireel-

²⁷⁶ Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

²⁷⁷ Duodecim 2018; Päihdekokeilut, normaalia nuoruutta vai alkava häiriö <https://www.duodecim-lehti.fi/duo14288>. Luettu 21.2.2024.

²⁷⁸ THL, Nuorten päihteidenkäyttö ja päihdehäiriöt. <https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot/nuorten-paihteiden-kaytto-ja-kaytoshairiot>. Luettu 8.2.2024.

²⁷⁹ Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

²⁸⁰ Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

liseen hoitoon on päässyt keskimäärin neljässä päivässä ja kiireettömään 15 päivässä.²⁸¹ Poikkeuksia hoitoon pääsyssä on ollut koronasulkujen aikana, kun vieroitushoito-osastolle ei ole sulun aikana otettu uusia potilaita. Osastolla sulkujen aikana olleet potilaat on hoidettu normaalisti. Viivästyksiä on myös tullut, kun potilas ei olekaan itse ollut valmis tulemaan osastolle hoitoon henkilökohtaisista syistä, esimerkiksi sairastumisen, muuton tai päihteiden käyttöhalujen takia. Ostopalvelujen osalta Aurorassa ei ole tietoa onko potilas päässyt hoitoon luvatussa ajassa.²⁸²

Vieroitushoidon kilpailutetut ostopalvelupaikat ostetaan pääsääntöisesti sopimus-tuottaja A-klinikka Oy:ltä. Ostopalvelupaikat sijoittuvat Uudenmaan alueelle. Vieroitushoitoa tarjoavia ostopalveluyksiköitä on vähän tarjolla Suomessa.²⁸³

Suurin potilasryhmä Auroran vieroitushoito-osastolla ovat nykyisin korvaushoidon aloittajat ja korvaushoidon oheiskäytön vieroittautujat. Kaupungin strategiana on ollut korvaushoitoon pääsyn helpottaminen ja nopeuttaminen. Tämä näyttäytyy osastolla siten, että potilaat pääsevät osastolle nopeasti korvaushoidon aloitukseen ja kotiutuvat hyväkuntoisena kahden viikon hoitajakson jälkeen. Joidenkin viikkojen päästä potilaat tulevat osastolle takaisin korvaushoidon oheiskäytön vieroitukseen, kun käyttö ja tilanne eivät enää olekaan potilaan hallinnassa. Käytännössä näissä tilanteissa opioidilääkitys²⁸⁴ saadaan korvaushoidon kautta ja oheiskäyttönä käytetään muita päihteitä, esimerkiksi bentsodiatsepiineja,²⁸⁵ PV:tä²⁸⁶ ja lakkaa²⁸⁷. Korvaushoito on pitkäaikainen ja sitova hoitomuoto ja sen myötä pitäisi luopua päihteiden käytöstä. Mikäli korvaushoidon aloittava potilas ei ole ehtinyt valmistautumaan ja sitoutumaan siihen mitä korvaushoito tarkoittaa, on hoidon onnistuminen epätodennäköistä.²⁸⁸

Kaupungin päihdepalveluiden vieroitus- ja korvaushoitoon pääsyä helpottavat ja nopeuttavat toimenpiteet näyttäytyvät Aurorassa myös potilaiden jatkohoitoon, esimer-

²⁸¹ Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

²⁸² Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

²⁸³ Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

²⁸⁴ Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta 642/2023.

²⁸⁵ Bentsodiatsepiinit ovat lyhytaikaiseen käyttöön tarkoitettuja rauhoittavia reseptilääkkeitä ahdistukseen ja unettomuuteen. Bentsodiatsepaamivalmisteita ovat mm. diatsepaami, klonatsepaami, alpratsolaami ja oksatsepaami. Katukaupassa bentsodiatsepiineja myydään tabletteina, kapseleina ja jauheena ja niitä voidaan käyttää suun kautta, nuuskaamalla tai suonensisäisesti.

²⁸⁶ a-Pyrrolidiinivalerofenoni (a-PVP, alfa-PVP) eli PV on synteettinen huumausaine, joka on luonnossa esiintyvän khat-pensaan psykoaktiivisen huumeeksi luokitellun aineisosan kationin johdos. Alfa-PVP:tä esiintyy yleisimmin jauhe- ja tablettimuodossa ja sitä voidaan käyttää suun kautta, nuuskaamalla tai suonensisäisesti. Alfa-PVP luokitellaan erittäin vaaralliseksi huumausaineeksi ja se aiheuttaa voimakasta riippuvuutta.

²⁸⁷ Gammabutyrolaktoni eli lakka (GBL) on gamman (GHB eli gammahydroksivoihappo) esiaste, joka muuttuu ihmisen elimistössä gammaksi. Lakkaa käytetään yleisesti kemianteollisuudessa ja sitä voi olla ainesosana myös puhdistusaineissa ja ohenteissa. Katukaupassa lakkaa myydään kirkkaana nesteenä, jauheena ja tabletteina ja sitä käytetään suun kautta. Gammaa pidetään erittäin vaarallisena huumausaineena, lakka kuuluu kuluttajamarkkinoilla kiellettyihin psykoaktiivisiin aineisiin.

²⁸⁸ Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

kiksi päihdekuntoutukseen pääsyn odotusaikojen pidentymisenä. Tämä voi heikentää hoitoon sitoutumista ja siinä onnistumista. Auroran vieroitushoito-osastolla koetaan tärkeänä, että uudistusten vaikutuksia päihdeasiakkaiden koko palveluketjun toteutumiseen seurattaisiin.²⁸⁹

Auroran vieroitushoito-osastolla ei hoideta alle 18-vuotiaita. Alaikäisten päihdehoito on keskitetty lastensuojelulaitoksiin. Osasto tekee kuitenkin yhteistyötä nuorten päihdepalvelu Pysäkin kanssa.²⁹⁰

Auroran vieroitushoito-osaston tuntuma on, että päihteidenkäytön asiakas- ja potilasmäärät ovat lisääntyneet viime vuosina selvästi ja asiakkaat ovat aiempaa huonokuntoisempia sekä nuorempia hoitoon tullessaan. Osaston mukaan huumeidenkäyttäjille olisi selkeä tarve saada kriisi- tai pysähdyspaikkoja, joissa olisi mahdollisuus levätä tai nukkua sekä syödä ja peseytyä. Lisäksi tulisi olla mahdollisuus rauhassa pohtia omaa tilannettaan ammattilaisten ohjauksessa ilman, että se välttämättä johtaa vieroitushoitoon. Osaston mukaan on kuitenkin hyvä, että vieroitushoitoon halutessaan pääsee. Osastolle annetuissa palautteissa potilaat ovat kertoneet kokevansa Auroran vieroitushoito-osaston hyväksi ja motivoivaksi paikaksi. Osastolla ollessa asiat ovat ulkoisesti hallinnassa, kun potilaalla itsellään ei ole sisäistä hallinnan tunnetta. Potilaat myös kokevat tulevansa kohdatuiksi ja kuulluksi omassa asiassaan inhimillisesti.²⁹¹

2.6 Lastensuojelun asiakkaana olevat päihdeongelmaiset alaikäiset

Arvioinnissa selvitettävänä kysymyksenä oli, kuinka monen lastensuojelun huostaanoton ja sijoituksen taustalla on lapsen oma päihteiden käyttö ja paljonko lastensuojelulaitoksissa hoidetaan päihdeongelmaisia.

Helsingin lastensuojeluun tuli vuonna 2023 yhteensä 24 463 lastensuojeluilmoitusta. Lapsen päihteidenkäyttö oli 1 039 ilmoituksen syynä. Ilmoitukset koskivat 653 lasta. Yhdestä lapsesta voi tulla useampia ilmoituksia. Eniten ilmoituksia päihteidenkäyttöön liittyen tehtiin 13–15-vuotiaista, yhteensä 580 ilmoitusta 347 lapsesta. Toiseksi suurin ikäryhmä oli 16–17-vuotiaat, joista tehtiin 411 ilmoitusta 281 lapsesta. Myös 7–12-vuotiaiden ikäryhmään tuli 44 ilmoitusta 33 lapsesta.²⁹² Ilmoitusten määrissä ovat mukana myös ne ilmoitukset, joissa lapsi on satunnaisesti käyttänyt alkoholia ja esimerkiksi poliisi on tehnyt lastensuojeluilmoituksen. Kaikki ilmoitukset eivät välttämättä johda lastensuojelutarpeeseen. Lapsella tarkoitetaan tässä alle 18-vuotiasta, joka on myös lastensuojelulain (417/2007) mukainen määritelmä.²⁹³

²⁸⁹ Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Päihdepalvelut, Auroran vieroitushoito-osaston ylihoitajan, osastonhoitajan ja potilaskoordinaattorin haastattelu 23.11.2023.

²⁹⁰ Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

²⁹¹ Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Päihdepalvelut, Auroran vieroitushoito-osaston ylihoitajan, osastonhoitajan ja potilaskoordinaattorin haastattelu 23.11.2023.

²⁹² Lastensuojelun sosiaali- ja perhetyö -palvelun johtaja ja Tietojohdaminen ja tilastopalvelut -yksikön suunnittelija, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Teams-keskustelu 12.1.2024.

²⁹³ Lastensuojelulaki 417/2007.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Lastensuojelun vireillepanot ja -ilmoitukset käsitellään Lastensuojelu ja perhesosiaalityö -palvelussa yksilöllisesti sekä arvioidaan ja päätetään, onko tarvetta tehdä lastensuojelutarpeen selvitystä tai tarvitaanko kiireellisiä lastensuojelutoimia. Lastensuojelutarpeen selvitykset ja palvelutarpeen arvioinnit tehdään moniammatillisesti. Jo arvioinnin aikana lapsille sekä heidän perheilleen pyritään järjestämään tarvittavaa tukea ja apua. Lapselle nimetään vastuusosiaalityöntekijä, joka arvioinnin ja selvityksen perusteella toteaa, onko lapsi suojelun tarpeessa. Mikäli arvioinnissa todetaan lastensuojelun tarve, aloitetaan lastensuojelun asiakkuus. Ensisijaisesti käytössä ovat avohuollon tukitoimet ja palvelut. Mikäli avohuollon toimet eivät ole riittäviä tai mahdollisia ja lapsen etu vaatii, turvaututaan kiireelliseen sijoitukseen tai huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen.²⁹⁴ Helsingin lastensuojelun sosiaalityössä vakavasti päihkeitä käyttävien alaikäisten asiakkuudet on keskitetty Toivo-työryhmiin.²⁹⁵

Helsingissä lastensuojelun laitoshoidon järjestetään sekä omana toimintana että ostopalvelutuotantona. Päihdepysäytykseen ja -katkaisuun on omana toimintana Nauhalakallion lastenkodissa kaksi osastoa. Lisäksi Outamon lastenkodissa on yksi vaativan tason päihdekuntoutusosasto. Outamoon on avattu toinen päihdekuntoutusosasto tammikuussa 2024. Ostopalveluissa on kilpailutettujen laitoshoitopaikkojen 1.1.2023 alkaneen puitesopimuksen myötä käytössä 10 päihdeosaamiseen erikoistunutta vaativan tason yksikköä ja 17 erityistason yksikköä eri puolilla Suomea. Helsinki hankkii ostopalveluna näistä sijaishuoltopaikan, mikäli omasta toiminnasta ei lapselle soveltuvaa paikkaa voida osoittaa. Laitoshoitopaikkoja voidaan hankkia tarvittaessa myös suoraan hankintana Valtion koulukodeilta tai muilta palveluntuottajilta, jos puitesopimuskumppaneilta ei löydy lapsen tarpeisiin sopivaa paikkaa.²⁹⁶

Päihkeitä vakavasti käyttäville lapsille osoitetaan päihdeosaamiseen erikoistunut sijoituspaikka kiireellisissä tilanteissa saman päivän aikana. Väkivaltaisesti käyttäytyville vakavassa päihde- ja rikoskierteessä oleville lapsille uuden sijoituspaikan löytämisessä on ollut viiveitä tilanteissa, joissa senhetkinen sijaispaikka ei vastaa lapsen tarpeisiin.²⁹⁷

Terveystieteellisiä (1326/2010) tarkennettiin 1.1.2023 alkaen siten, että terveydenhuollon vastuulla on lapsen päihde- ja muiden riippuvuushäiriöiden ehkäiseminen

²⁹⁴ Tarkastusviraston arviointimuistiot 2020 Lastensuojelun sijaishuollon riittävyys s.5–6 ja 2021 Lastensuojelun avohuollon palveluiden riittävyys s.11.

²⁹⁵ Lastensuojelun johtajan kommentit muistiluonnokseen 11.3.2024.

²⁹⁶ Lastensuojelun sosiaali- ja perhetyö -palvelun johtaja ja Tietojohtaminen ja tilastopalvelut -yksikön suunnittelija, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Teams-keskustelu 12.1.2024; Kaupunginhallitus 6.11.2023 § 655.

²⁹⁷ Kaupunginhallitus 6.11.2023 § 655.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

sekä tutkimus ja hoito mukaan lukien vieroitus ja kuntoutus monimuotoisina palveluina.²⁹⁸ Lastensuojelun asiakkaana olevalla lapsella on siten oikeus saada terveydenhuollosta tarvitsemansa päihdehoito.²⁹⁹ Lapsen terveydenhuolto järjestetään sen hyvinvointialueen toimesta missä sijaishuoltopaikka sijaitsee.³⁰⁰

Kaupungin omilla lastensuojelun päihdeosastoilla on käytössä ostopalvelulääkärit ja -sairaanhoitajat. Suunnitelmissa kuitenkin on lastensuojelun päihdeosastojen lääkäripalvelujen siirto kaupungin omien päihdepalveluiden vastuulle, vastaamaan paremmin nykyistä terveydenhuoltolakia. Siirrolla pyritään myös siihen, että lasten ja nuorten päihdehoidot jatkuisivat saumattomasti päihdekatkaisujen jälkeen.³⁰¹ Puitesopimustoimittajilta edellytetään, että yhteistyörakenne paikallisen terveydenhuollon palvelujärjestelmän kanssa on sovittuna ja erikoislääkäripalveluja on myös saatavilla.³⁰²

Helsingin lastensuojelussa vakavan päihteiden käytön vuoksi sijoitettuna olevat lapset käyttävät harvoin pelkkää alkoholia. Yleisintä on kannabiksen ja suonensisäisten huumeiden käyttö sekä eri aineiden sekakäyttö. Lastensuojelussa pystytään katkaisemaan ja rajoittamaan päihteidenkäyttöä, muttei kontrolloimaan kokonaan lopettamista. Sijoitetuille lapsille voi tulla päihdeongelma myös sijoituksen aikana vaikkei alkuperäinen sijoituksen syy olisi ollut päihteidenkäyttö. Lastensuojelun mukaan alaikäisenä päihteidenkäytön vuoksi sijoitetut lapset eivät yleensä itse vielä näe päihteidenkäyttönsä haittoja. Päihteiden käyttö yleensä lisääntyy ja pahenee lastensuojelun sijoituksen päättyessä 18-vuotiaana, kun lapsen arjesta poistuu tiivis tuki ja kontrolli. Helsingissä sijoitettiin vuonna 2023 lastensuojelulain perusteella päihdekatkaisuun ja -pysäytykseen erikoistuneisiin lastensuojelulaitoksiin 78 lasta. Alaikäisiä huostaanotettuja lastensuojelun asiakkaita on viime vuosina menehtynyt päihteidenkäytön seurauksena vuosittain 0–2 lasta.³⁰³

Sosiaali- ja terveysministeriön korvaushoitoasetus (642/2023) ei rajaa vieroitus- ja korvaushoitoa pelkästään täysi-ikäisille. Huumeongelmien Käypä hoito -suosituksen mukaan alaikäisten opioideista riippuvaisten vieroitushoidossa voidaan käyttää samanlaisia lääkehoidon linjauksia kuin aikuisilla. Alaikäisten korvaushoitoon Käypä hoito -suositus ei ota kantaa.³⁰⁴

Alaikäisille lapsille asetetaan harvoin terveydenhuollossa diagnoosiksi päihteidenkäyttöä sairautena. Alle 18-vuotiaiden lääkkeelliselle korvaushoidolle ei myöskään

²⁹⁸ Kaupunginhallitus 6.11.2023 § 655.

²⁹⁹ Lastensuojelun johtajan kommentit muistioluonnokseen 11.3.2024.

³⁰⁰ Kaupunginhallitus 6.11.2023 § 655.

³⁰¹ Lastensuojelun sosiaali- ja perhetyö -palvelun johtaja ja Tietojohdaminen ja tilastopalvelut -yksikön suunnittelija, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Teams-keskustelu 12.1.2024; Kaupunginhallitus 6.11.2023 § 655.

³⁰² Kaupunginhallitus 6.11.2023 § 655.

³⁰³ Lastensuojelun sosiaali- ja perhetyö -palvelun johtaja ja Tietojohdaminen ja tilastopalvelut -yksikön suunnittelija, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Teams-keskustelu 12.1.2024.

³⁰⁴ Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta 642/2023. Huumeongelmat. Käypä hoito -suositus 2022.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

ole määritelty kansallisia kriteereitä ja selkeää ohjeistusta. Helsingin lastensuojelussa tähän asiaan toivottaisiin parannusta.³⁰⁵

Helsingin päihdepalveluissa ja lastensuojeluyksiköissä ei anneta opiaattikorvaushoitoa alaikäisille lastensuojelun asiakkaille. Erikoissairaanhoidossa (HUS) on ollut muutamia vuosia sitten yksittäinen kokeilu alaikäisten korvaushoitoon liittyen.³⁰⁶

Kaupungin omien sijaishuoltoyksiköiden sekä päihdeosaamiseen erikoistuneiden laitosten henkilökuntaa koulutetaan säännöllisesti vuosittain. Koulutusta järjestetään myös lastensuojelun muulle henkilöstölle. Vuonna 2023 koulutuksissa on painotettu muun muassa ajankohtaista tutkimusperusteista tietoa päihteiden käytöstä, päihteiden käytön tunnistamista, puheeksi ottoa, vieroitusoireiden tunnistamista ja hoitoonohjausta akuuttitilanteissa. Päihdeosaamiseen erikoistuneilta puitesopimustoimittajilta edellytetään vuosittaista hoito- ja kasvatushenkilöstöä koskevaa erityisosaamiseen liittyvää täydennyskoulutus suunnitelmaa. Palveluntuottajan on ylläpidettävä tietoja toteutuneista koulutuksista ja tietojen tulee olla tilaajan saatavilla.³⁰⁷

2.7 Päihdepalvelujen asiakaspalaute ja asiakasosallisuus

2.7.1 Sosiaali- ja potilasasiavastaaville tulee korvaushoitoa koskevia yhteydenottoja

Sosiaali- ja potilasasiavastaavien tehtävät on määritelty laissa.³⁰⁸ Tehtävänä on neuvoa sosiaalihuollon asiakkaita ja terveydenhuollon potilaita sekä heidän läheisiään asiakkaan sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annettujen lakien soveltamiseen liittyvissä asioissa. Lisäksi tehtävänä on neuvoa ja tarvittaessa avustaa muistutusten teossa, neuvoa vahingonkorvausvaatimusten tai muun oikeusturvaan liittyvän asian vireillepanossa sekä tiedottaa asiakkaan ja potilaan oikeuksista. Sosiaali- ja potilasasiavastaavat seuraavat asiakkaiden sekä potilaiden oikeuksien ja aseman kehitystä sekä laativat siitä vuosittain selvityksen toiminnan järjestäjälle. Selvitys annetaan tiedoksi myös kunnanhallitukselle sekä aluehallintovirastolle ja julkaistaan internetissä.³⁰⁹

Sosiaali- ja potilasasiavastaaville tulee vuosittain keskimäärin 1 900–2 300 yhteydenottoa koskien Helsingin sosiaali- ja terveystalouksia. Näistä vuosittain noin 300 yhteydenottoa liittyy psykiatria- ja päihdepalveluihin. Tarkkaa lukua pelkästään päihdepalveluita koskevista yhteydenotoista ei ole saatavilla. Asiakkaista suurin osa, noin

³⁰⁵ Lastensuojelun sosiaali- ja perhetyö -palvelun johtaja ja Tietojohdaminen ja tilastopalvelut -yksikön suunnittelija, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Teams-keskustelu 12.1.2024.

³⁰⁶ Lastensuojelun sosiaali- ja perhetyö -palvelun johtaja ja Tietojohdaminen ja tilastopalvelut -yksikön suunnittelija, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Teams-keskustelu 12.1.2024.

³⁰⁷ Kaupunginhallitus 6.11.2023 § 655.

³⁰⁸ Laki potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista 739/2023. Uusi laki, joka on tullut voimaan 1.1.2024. Laki liittyy hyvinvointialueuudistukseen alkaen 1.1.2023. Sosiaali- ja potilasasiavastaavien aiemmat nimikkeet sosiaali- ja potilasasiainmies on muutettu uudessa laissa sukupuolineutraaleiksi. Tehtävänkuvaa ja vastuita on uudessa laissa tarkennettu aiemmasta.

³⁰⁹ Laki potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista 739/2023. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

70 prosenttia, ottaa itse yhteyttä. Toiseksi eniten yhteydenottoja tulee omaisilta tai läheisiltä. Pääsääntöisesti yhteyttä otetaan puhelimitse. Yhteydenottokanavina toimivat myös sähköposti ja yhteydenottolomake. Valtaosa yhteydenotoista, noin 86 prosenttia, ratkaistaan lyhytkestoisella puhelinneuvonnalla ja ohjauksella.³¹⁰

Vuonna 2022 kaupungin päihdepoliklinikoiden toimintaan liittyvät yhteydenotot koskivat pääasiassa korvaushoitoa ja aiheina olivat asiakkaiden tyytymättömyys kohteluun, oheislääkkeen lopettamiseen, hoidon tiivistykseen sekä hoitoon pääsyn pitkitymiseen. Yhteydenottoja oli vuonna 2022 vähäinen määrä.³¹¹

Vuosina 2018–2021 yhteydenotot ovat koskeneet pääosin annettua korvaushoitoa, ja aiheina ovat olleet asiakkaiden tyytymättömyys kohteluun ja omiin vaikuttamismahdollisuuksiin hoidon ja hoitopaikan suhteen. Korvaushoidon on toivottu olevan kokonaisvaltaisemmin tukevaa kontrollin sijaan. Osa asiakkaista on kokenut, että työskentelyn olisi pitänyt olla suunnitelmallisempaa sekä tavoitteellisempaa siten, että tavoitteena olisi ollut korvaushoidosta irtaantuminen. Korvaushoitopaikan vaihtaminen ei aina ole onnistunut toivotusti ja korvaushoidon käytäntöjen on koettu vaihtelevan toimipistekohtaisesti. Asiakkaat ovat kokeneet tyytymättömyyttä myös korvaushoitolääkitykseen ja sen vaihtamisen vaikeuteen tilanteissa, joissa on tullut haitta- tai sivuvaikutuksia.³¹²

Lisäksi sosiaali- ja potilasasiavastaaville on tullut palautetta lääkejaon aikataulujen joustamattomuudesta ja paikallakäyntivelvoitteesta lääkkeen saamiseksi. Joitakin yhteydenottoja on tullut myös nuorten aikuisten vaikeuksista hoitoon pääsyssä laitostvieroitukseen.³¹³

2.7.2 Sympikkiset ja vieroitusosasto ovat saaneet positiivista palautetta

Helsingin päihdepalveluissa on käytössä Feedbackly-asiakaspalautelaitteet³¹⁴ sekä HaiPro-vaaratapahtumailmoitukset³¹⁵ ja SPro-epäkohtailmoitukset³¹⁶. Näistä saadut

³¹⁰ Sosiaali- ja potilasasiamiesten selvitykset kaupunginhallitukselle 2018–2023.

³¹¹ Sosiaali- ja potilasasiamiesten selvitys kaupunginhallitukselle 2022. Yhteydenottoja oli vuonna 2022 selvityksen mukaan vähäinen määrä. Luotettavaa tietoa todellisesta yhteydenottojen määrästä ei ole saatavilla, koska tilastointi ei ole onnistunut vuonna 2021 käyttöön otetun asiakastietojärjestelmän teknisten ongelmien ja virheiden vuoksi.

³¹² Sosiaali- ja potilasasiamiesten selvityskaupunginhallitukselle 2022–2021.

³¹³ Sosiaali- ja potilasasiamiesten selvitykset kaupunginhallitukselle 2018–2021.

³¹⁴ Feedbackly on asiakaspalautejärjestelmä, jonka menetelmillä voidaan kerätä asiakaspalautetta palaute-laitteiden ja verkkolinkkien avulla.

³¹⁵ HaiPro (haittatapahtumien raportointiprosessi) on potilas- ja työturvallisuutta vaarantavien tapahtumien sähköinen raportointityökalu, jonka avulla ilmoitetaan läheltä piti -tilanteista ja haittatapahtumista. Järjestelmä on tarkoitettu toiminnan kehittämiseen yksiköiden sisäisessä käytössä.

³¹⁶ SPro (sosiaalihuollon epäkohtailmoitusten raportointiprosessi) on sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalain 741/2023 25–27 § ja 29–30 § (aiemmin sosiaalihuoltolain 1301/2014 48 §) mukaisten epäkohtailmoitusten tekemiseen ja käsittelyyn kehitetty sähköinen raportointijärjestelmä. Järjestelmä on tarkoitettu ilmoitusvelvollisuuden toteuttamiseen sekä ehkäisemään epäkohtia ja niiden toistumista.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

raportit käsitellään päihdepalveluiden johtoryhmässä neljä kertaa vuodessa.³¹⁷ Feedbackly-asiakaspalautteiden tulokset ilmoitetaan NPS:n (Net promoter Score) suositteluindeksillä (päihdepalveluissa suositteluprosentti).³¹⁸ HaiPro- ja SPro-ilmoituksia seurataan yksiköittäin ja tapahtumittain. Lisäksi seurataan tapahtuma-aikoja ja -määriä, keskimääräistä tapahtumaan reagointi-aikaa, käsittelyn tilaa sekä koko käsittelyn kesto-aikaa.³¹⁹

Vuonna 2023 Feedbackly-asiakaspalautteita kerättiin 1.1.–18.12.2023 välisenä aikana. Auroran vieroitulososastolle palautteita tuli 155 kappaletta. Auroran vieroitushoito-osaston asiakaspalautelaite on ollut pois käytöstä tammi-huhtikuun ajan, joten palautteiden keräysaika on ollut lyhyempi kuin muissa päihdepalveluissa. Auroran vieroitushoito-osaston NPS-suositteluprosentti oli annettujen palautteiden osalta 55 prosenttia. Itäkeskuksen, Kontulan ja Sörnäisten matalan kynnyksen Sympis –päiväkeskuksissa palautteita annettiin yhteensä 3 964 kertaa. NPS-suositteluprosentti vaihteli 53–56 prosentin välillä päiväkeskusten kesken. Eniten palautteita annettiin Kontulan päiväkeskuksessa, 2 050 kappaletta. Päihdepoliklinikat Malmilla, Laakossa ja Vuosaaressa saivat verrattain vähän palautteita, yhteensä 113 kappaletta NPS-suositteluprosentin vaihdellessa 0–36 prosentin välillä. Auroran vieroitulososaston ja Sympis-päiväkeskusten tulosta voidaan pitää erittäin hyvänä NPS-suositteluprosenttien perusteella. Sympis-päiväkeskukset vaikuttaisivat olevan tulosten ja palautemäärän perusteella pidetty palvelumuoto, jota selkeästi halutaan suosittelua myös muille.³²⁰ Myös korvaushoitoyksiköiden sama asiakaspalaute on päihdepalvelujen päällikön mukaan ollut pääsääntöisesti hyvää.³²¹

Päihdepalveluissa käsiteltiin vuoden 2023 aikana yhteensä 211 HaiPro-vaaratapahtumaa. Määrään sisältyvät myös alkoholin käyttöön liittyvät palvelut. Huumeidenkäyttäjien palveluiden osalta eniten ilmoituksia tehtiin Auroran vieroitushoito-osastolta, yhteensä 35 ilmoitusta ja toiseksi eniten Sörnäisten Sympis-päiväkeskuksesta, yhteensä 29 ilmoitusta. Kaikista tehdyistä ilmoituksista 55 prosenttia oli lääke- ja nestehoitoon sekä varjo- tai merkkiaineeseen liittyviä haitta- tai vaaratapahtumia. Ilmoituksista 14 prosenttia liittyi väkivaltaan ja 13 prosenttia tiedonkulkuun tai -hallintaan. Tapahtumista yli puolet, 62 prosenttia, tapahtui asiakkaalle ja 38 prosenttia oli läheltä

³¹⁷ Feedbackly-, HaiPro- ja SPro-tulosraportit 1.1.2023 – 18.12.2023. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Terveys- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelujen ylihoitaja, sähköposti 21.12.2023.

³¹⁸ NPS (Net promoter score) on kansainvälisesti käytetty asiakastytyväisyysmittari, jolla mitataan suositteluindeksiä eli kuinka todennäköisesti asiakkaat suosittelisivat yritystä, tuotetta tai palvelua muille. Se kertoo yleisestä asiakastytyväisyydestä, mutta ei kerro asiakaskokemuksen syytä. NPS ei myöskään ota huomioon asiakkaiden erilaisia motiiveja, odotuksia ja tarpeita. NPS-suositteluprosentti (Customer Referral Rate) saadaan laskelmalla suosittelijoiden ja arvostelijoiden suhteellinen osuus koko vastaajien määrästä. NPS-tulos on hyvä, jos se on enemmän kuin nolla.

³¹⁹ HaiPro- ja SPro-tulosraportit 1.1.2023 – 18.12.2023. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Terveys- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelujen ylihoitaja, sähköposti 21.12.2023.

³²⁰ Feedbackly-tulosraportti 1.1.2023 – 18.12.2023. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Terveys- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelujen ylihoitaja, sähköposti 21.12.2023.

³²¹ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitosten arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

piti -tilanteita. SPro-epäkohtailmoituksia tehtiin vuoden 2023 aikana päihdepalveluissa vain kaksi.³²² Päihdepalvelujen johtoryhmässä seurataan ja käsitellään potilas- ja asiakasturvallisuuden tilaa huomioiden toteutuneet kehittämistoimenpiteet sekä tarpeet toimintakäytäntöjen muutoksille.³²³

Asiakkailla on myös mahdollisuus antaa palautetta asioimissaan palveluissa suoraan henkilöstön kautta sekä omien palvelu- ja asiakassuunnitelmien käsittelyjen yhteydessä. Lisäksi asiakkaat voivat antaa palautetta kaupungin internet-sivuilla olevan yleisen palautekanavan kautta. Tällöin asiakas saa vastauksen sähköpostitse. Päihdepalveluissa osallisuus tarkoittaa myös asiakkaan tiedon saannin turvaamista sekä yhteisöllisyyden ja asiakkaan aktiivisen roolin tukemista omassa palveluprosessissaan. Palvelujen kehittämisessä ja toteuttamisessa ovat mukana henkilöstön ja asiakkaiden lisäksi vertaiset ja kokemusasiantuntijat.³²⁴

³²² HaiPro- ja SPro-tulosraportit 1.1.2023 – 18.18.2023. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Terveys- ja päihdepalvelut, Päihdepalvelujen ylihoitaja, sähköposti 21.12.2023.

³²³ Päihdepalveluiden omavalvontasuunnitelma 8.5.2023. Saatavilla <https://www.hel.fi/static/sotepe/palveluiden-laadunvalvonta/omavalvontasuunnitelmat/paihdepalvelut/paihdepalvelujen-omavalvontasuunnitelma.pdf>. Luettu 13.2.2024.

³²⁴ Päihdepalveluiden omavalvontasuunnitelma 8.5.2023. Saatavilla <https://www.hel.fi/static/sotepe/palveluiden-laadunvalvonta/omavalvontasuunnitelmat/paihdepalvelut/paihdepalvelujen-omavalvontasuunnitelma.pdf>. Luettu 13.2.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

3 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kaupunki on vahvistanut huumekuolemia ehkäiseviä päihdepalveluja hyvin tuloksin opioidikorvaushoitoon ja vieroitushoitoon pääsyt osalta. Päihdepalveluissa on tehty useita toimenpiteitä huumeriippuvuudesta kärsivien hoitoon pääsyt helpottamiseksi, mutta vaikutuksia muihin päihdepalveluihin ei voitu arvioida. Arvioinnissa ei kyetty osoittamaan, onko huumekuolemien estämiseen liittyvää terveys- ja palveluneuvontaa lisätty, mutta arviointihavainnot viittaavat siihen, että neuvontaa on voitu tehdä aiempaa enemmän. Päihdepalveluissa on toteutettu kaupunkistrategian 2021–2025 mukaisesti toimenpidekokonaisuus, joka puuttuu kasvavaan päihteiden käyttöön inhimillisesti ja laaja-alaisesti. Kaupunkistrategian mukaan toimenpidekokonaisuuden tavoitteena tuli olla vähentää päihteiden aiheuttamia haittoja ja omalta osaltaan myös huumekuolemia.

Huumeriippuvuudesta kärsivien hoitoon pääsyä on pyritty helpottamaan useilla uudistuksilla

THL:n mukaan huumekuolemia voidaan ehkäistä tarjoamalla heille matalan kynnyksen palveluita sekä nopea ja vaivaton hoitoon pääsy. Kaupunki on toteuttanut useita huumeriippuvuudesta kärsivien hoitoon pääsytyn liittyviä uudistuksia, jotka on otettu käyttöön vuosina 2021–2023. Uudistuksista keskeisimmät ovat:

- Päihdepalvelujen ilman ajanvarausta toimivien vastaanottojen pidentäminen (2023)
- Oman päihdepalvelun perustaminen 13–23-vuotiaille nuorille (2023)
- Opioidikorvaushoitoon pääsyt helpottaminen (2021–2023)
- Uuden asiakkaan hoito tai palvelu voidaan aloittaa heti ensimmäisellä käynnillä, myös matalan kynnyksen palveluissa (toteutettu pääosin vuosina 2021–2023)

Asiakkaat saavat sujuvasti ja nopeasti lähetteen vieroitushoitoon tai ajanvarauksen korvaushoidon arviointiin tai päihdepoliklinikalle myös matalan kynnyksen palveluista. Uudistusten jälkeen päihdepalvelut on jatkanut nuorten ja aikuisten päihdepalveluketjujen kehittämistä sosiaali- terveys- ja pelastustoimialan vuoden 2023 toimintasuunnitelman mukaisesti esimerkiksi kehittämällä palveluketjuihin kuuluvien eri toimijoiden välistä työnjakoa.

Päihdepalveluiden vieroitus- ja korvaushoitoon pääsyä helpottavat ja nopeuttavat toimenpiteet näkyvät esimerkiksi laitosvieroitushoidosta päihdekuntoutukseen pääsyt odotusaikojen pidentymisenä. Päihdepalveluissa on tietoisesti asetettu palveluihin pääsy etusijalle palvelujen kehittämisessä. Alkuvaiheen palveluihin on siirretty esimerkiksi henkilöstöä. Tämä voi jatkossa näkyä henkilöresurssin puutteena myöhemmän vaiheen palveluissa. Päihdepalveluissa seurataan uudistusten vaikutuksia, ja jatketaan uusien toimintatapojen vakiinnuttamista ja palveluiden kehittämistä. Päihdepoliikklinikoiden asiakas- tai käyntimäärien kehitystä viime vuosina ei voitu arvioida saadun tilastoaineiston perusteella.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Ilman ajanvarausta toimivien vastaanottojen uudistusten vaikutuksia ei voitu arvioida

Päihdepalveluiden aikuisille tarkoitetut vastaanotot ilman ajanvarausta keskitettiin neljän eri päihdepoliklinikan sijaan yhdelle päihdepoliklinikalle syyskuun 2023 alusta. Samalla vastaanoton aukioloaikaa laajennettiin siten, että se on arkipäivisin koko virka-ajan auki. Aiemmin vastaanotot ilman ajanvarausta toimivat arkipäivisin kolmella päihdepoliklinikalla kahden tunnin ajan ja yhdellä päihdepoliklinikalla 3,5 tunnin ajan. Aukioloajan pidennys toteutti päihdepalveluille vuodelle 2023 asetetun tavoitteen. Päihdepalvelujen ilman ajanvarausta toimivien vastaanottojen uudistuksien vaikutuksista asiakkaiden tai käyntien määriin ei saatu riittävästi luotettavaa tilastotietoa, joten uudistuksen vaikutuksia ei voitu arvioida. Tiedon puute johtuu osittain tietojen kirjaustavoista ja asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotin raportointitavoista. Uudistuksista oli myös kulunut liian vähän aikaa, jotta vertailukelpoista tilastoa olisi ehditty tuottaa arviointiin käytettävissä olevassa ajassa.

Nuorille on perustettu oma päihdepalvelu

Nuorten päihdepalvelu Pysäkin perustaminen syyskuussa 2023 edistää kaupunki-strategian tavoitetta siitä, että päihdeongelmista kärsivien nuorten tulisi saada apua välittömästi. Koska palvelu oli arviointia laatiessa vasta perustettu, sen vaikutuksia nuorten huumeriippuvaisten hoitoon pääsyyn ei voi vielä arvioida. Lisäksi arviointiin saaduista tilastoista ei voinut luotettavasti päätellä, miten Pysäkin asiakkaiden tai asiakaskäyntien määrät vertautuvat ennen syyskuuta 2023 nuorisoasemalla asioineiden päihdeongelmista kärsivien asiakkaiden tai heidän käyntiensä määrään.

Nuoria pyritään tavoittamaan päihdepalvelujen piiriin tarjoamalla heille Pysäkillä myös yhteisöllisiä palveluita ja joitakin päihteiden käytön haittoja ehkäiseviä terveyspalveluja, esimerkiksi hepatiitti C:n testausta. Alaikäisten päihdehaittoja vähentävän työn sisällöstä tai mahdollisesta Pysäkin eri palvelujen ikärajoista ei vielä joulukuussa 2023 ollut johdon linjauksia. Myös yhteistyökäytäntöjen sopiminen lastensuojelun palvelujen kanssa oli kesken.

Päihteitä käyttäville nuorille tarkoitettu erillinen palvelu edistää myös henkilöstön päihdeosaamisen kehittämistä toimialan vuoden 2023 toimintasuunnitelman mukaisesti. Aiemmin henkilöstöllä on ollut hyvin vähän tilaisuuksia ylläpitää päihdeosaamistaan, koska nuorisoaseman asiakaskunta koostui pääosin mielenterveyspotilaista.

Korvaushoitoon pääsy on helpottunut ja vieroitushoitoon pääsee nopeammin

Kaupunki on helpottanut huumeriippuvaisten pääsyä opioidikorvaushoitoon. Korvaushoidon arviointiprosessiin pääsyä on helpotettu ja prosessia on tehostettu. Tästä osoituksena on, että opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikan ja korvaushoidon asiakasmäärät, sekä korvaushoidon suoritekontaktien määrät ja samalla kustannukset ovat kasvaneet vuonna 2023 vuoteen 2022 verrattuna. Korvaushoidon lisääminen on pääosin toteutettu ostopalveluna. Korvaushoidon arviointiprosessi voidaan nopeimmillaan suorittaa yhden päivän aikana, ja laitoksessa korvaushoidon aloittavat asiak-

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

kaat pääsevät aloittamaan lääkityksen keskimäärin 15 päivän kuluessa. Nuoret asiakkaat asetetaan etusijalle laitoshoidon jonossa: he pääsevät vieroitushoitoon viikon kuluessa hoidon tarpeen arviosta.

Vieroitushoitopalveluihin on ajoittain ollut ruuhkaa sekä kaupungin omissa että ostopalveluissa. Auroran vieroitushoito-osaston vuosina 2019–2022 toteuttaman seurannan mukaan asiakkaat ovat yleensä päässeet vieroitukseen kiireelliseksi luokitellulla läheteellä seitsemässä vuorokaudessa ja ei-kiireelliseksi luokitellulla 21 vuorokaudessa. Vuonna 2023 kiireelliseen vieroitushoitoon on päässyt keskimäärin neljässä päivässä ja kiireettömään 15 päivässä, joten vieroitushoitoon pääsy on nopeutunut.

Terveysneuvonta tavoittaa entistä enemmän aikuisia päihteidenkäyttäjiä

Suoraan huumekuolemien estämiseen liittyvää terveys- ja palveluneuvontaa on annettu ainakin Sympis-päiväkeskuksissa ja Nuorten päihdepalvelu Pysäkillä. Terveys- ja palveluneuvonnan saatavuutta heikensi Sympiksen Itäkeskuksen toimipisteen väliaikainen sulkeminen vuoden 2024 alussa. Sulkeminen johtui siitä, että toimipisteelle jouduttiin etsimään uudet tilat. Tätä arviointia laatiessa suunnitelmassa on avata toimipiste uudessa sijainnissa huhtikuun 2024 alussa. Päiväkeskuspalvelun puutetta pyrittiin paikkaamaan lisäämällä liikkuvia terveysneuvontapalveluja.

Arviointiaineiston perusteella ei voi suoraan päätellä, onko kaupunki kehittänyt huumekuolemien estämiseen liittyvää terveys- ja palveluneuvontaa strategiakaudella 2021–2025 verrattuna edelliseen strategiakauteen, koska vertailutietoa neuvonnan määrästä ja laadusta ei ole. Terveystuonon asiakastietojärjestelmään kirjattujen hoito- tai palvelutapahtumien määrän kasvu päihteidenkäyttäjien päiväkeskus Sympiksessä kuitenkin viittaa siihen, että aikuisten terveysneuvonnan antamiselle on ollut aiempaa enemmän tilaisuuksia. Lisäksi vuonna 2021 aloitettu liikkuva terveysneuvonta on parantanut huumeidenkäyttäjien terveysneuvonnan saavutettavuutta. Sympis-päiväkeskusten asiakasmäärien tai käyntien kehitystä viime vuosina ei voitu arvioida, koska arviointiin ei saatu käyntilaskennan tietoja vuosilta 2021–2022.

Tilojen saamisen vaikeus on suurin este päihdepalvelujen kehittämiseksi

Arviointiaineiston perusteella päihdepalvelujen kehittämisen suurimpana esteenä ovat vaikeudet sopivien tilojen saamisessa päihdepalvelujen käyttöön. Tiloja on vaikea saada, koska kaupunkilaiset ja yrittäjät vastustavat päihdepalvelun tilojen sijoittamista lähialueilleen. Tilojen saamisen ongelmat haittaavat sekä henkilöstön että päihdepalvelujen asiakkaiden toivomaa palveluiden alueellisen kattavuuden parantamista. Tilojen saaminen yksityisiltä vuokramarkkinoilta on osoittautunut vaikeaksi, eikä kaupungin omassa omistuksessa ole riittävästi päihdepalveluille soveltuvia tiloja.

Osa päihdepalveluiden vuoden 2024 alussa käytössä olevista tiloista oli tarkoitukseensa nähden epäkäytännöllisiä. Kaupunginhallituksen vuonna 2020 hyväksymän toimitilastrategian mukaan kaupungin tulisi omistaa erityisesti sellaiset lakisääteisten palveluiden tuottamiseen tarvittavat rakennukset, jotka muodostavat palveluverkon

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

pitkäaikaisen rungon. Esimerkiksi on tulkinnanvaraista, pystyvätkö päiväkeskuspalvelut vastamaan arviointia laatiessa käytössä olleissa tiloissaan sosiaalihuoltolain mukaisesti asiakkaan perustarpeisiin, koska niistä puuttuu esimerkiksi peseytymismahdollisuus. Päiväkeskuksia koskeneen vuoden 2023 lakiuudistuksen myötä kolmannen sektorin päiväkeskuspalvelut ovat supistaneet toimintaansa, joten kaupungin järjestämistä palveluista on tullut päihteitä käyttäville asiakkaille entistä tärkeämpiä.

Osasta päihdepalveluita on vaikea saada potilaille psykiatrista hoitoa

Arviointihavaintojen mukaan osassa päihdepalveluita voidaan hoitaa lieviä mielenterveysongelmia. Nuorten päihdepalvelu Pysäkillä hoidetaan mahdollisesti tulevaisuudessa myös nuorten päihteidenkäyttäjien keskivaikeita mielenterveysongelmia, koska nuorisoasema on ruuhkautunut. Pysäkillä on hyvät valmiudet mielenterveysongelmien hoitamiseen, sillä joulukuussa 2023 osa henkilöstöstä oli siirtynyt mielenterveysasioihin keskittyneeltä nuorisoasemalta. Potilaille on vaikea saada psykiatrista hoitoa vieroitushoidon aikana, ja yleensä vieroitus pyritään hoitamaan ensin. Vieroituspotilaan jatkohoitopaikka psykiatrian avohuollon palveluissa on kuitenkin yleensä saatu sovittua hyvin. Potilaat eivät kuitenkaan aina hakeudu tai kiinnity suunniteltuun palveluun. Symppiksistä on vaikea saada asiakkaita psykiatriseen hoitoon.

Neljä prosenttia lastensuojeluilmoituksista johtui lapsen päihteidenkäytöstä

Helsingin lastensuojeluun vuonna 2023 tulleista noin 25 000 lastensuojeluilmoituksesta neljä prosenttia johtui lapsen päihteidenkäytöstä. Helsingissä sijoitettiin 78 lasta lastensuojelulain perusteella päihdekatkaisuun ja -pysäytykseen erikoistuneisiin lastensuojelulaitoksiin vuonna 2023.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

LÄHTEET**Arviointikäynnit ja haastattelut**

Auroran vieroitushoito-osaston osastonhoitajan ja lähihoitajan sekä päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 29.11.2024.

Nuorten päihdepalvelu Pysäkin johtavan sosiaalityöntekijän ja osastonhoitajan sekä nuorisoaseman kehittämiskoordinaattorin haastattelu 4.12.2023.

Päihdepalvelujen päällikön, projektiasiantuntijan ja kehittämiskoordinaattorin haastattelu 25.5.2023.

Päihdepalvelujen päällikön, psykososiaalisen työn päällikön, projektiasiantuntijan, päihdepalvelujen ylilääkärin ja päihdepalvelujen ylihoitajan haastattelu 4.10.2023.

Symppiksen päivätöiminnan osastonhoitajan ja johtavan sosiaaliohjaajan haastattelu 18.1.2024.

Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti opioidikorvaushoitojen arviointipoliklinikalle 1.12.2023.

Sähköpostit ja Teams-keskustelut

Auroran vieroitushoito-osasto, osastonhoitaja sähköposti 19.1.2024.

Controller, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan talous- ja suunnittelupalvelut, talouden ja toiminnan suunnittelu, sähköposti 9.2.2024.

Lastensuojelun sosiaali- ja perhetyö -palvelun johtaja ja Tietojohdaminen ja tilastopalvelut -yksikön suunnittelija, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Teams-keskustelu 12.1.2024.

Nuorten päihdepalvelu Pysäkin osastonhoitajan kommentit muistioluonnokseen 27.2.2024.

Psykososiaalisen työn päällikön ja projektiasiantuntijan kommentit muistioluonnokseen 8.3.2024.

Päihdepalvelujen projektiasiantuntija, sähköposti 13.3.2024.

Päihdepalvelujen psykososiaalisen työn päällikön kommentit muistioluonnokseen 10.3.2024.

Päihdepalvelujen päällikön kommentit muistioluonnokseen 6.3.2024.

Päihdepalvelujen ylihoitaja, sähköposti 21.12.2023.

ARVIointIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Päihdepalvelujen ylihoitajan kommentit muistioluonnokseen 7.3.2024.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan tilapalvelupäällikön kommentit muistioluonnokseen 8.3.2024.

Symppiksen päivätoiminnan osastonhoitajan kommentit muistioluonnokseen 26. ja 28.2.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Hyvinvointivaikuttajat-osaston Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yksikön erikoistutkija, sähköposti 3.10.2023.

Tietohallintopalvelut-yksikön suunnittelija, sosiaali- terveys- ja pelastustoimiala, sähköpostit 23.–24.11., 4.12., 13–14.12.2023 ja 4.3.2024.

Tilastokeskuksen yliaktuaari, sähköpostit 4.5.2023 ja 15.2.2024.

Muut lähteet:

Huumeisiin kuolleet (B-luokitus) 2006–2021. Tilastokeskus, kuolemansyyt. Helsinkiä koskevat tilastot on saatu sähköpostitse Tilastokeskuksen yliaktuaarilta 4.5.2023 ja 15.2.2024.

Huumeongelmat. Käypä hoito -suositus 2022. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Päihdelääketieteen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Saatavilla <https://www.kaypahoito.fi/hoi50041#K1>. Luettu 6.2.2024.

Kailanto & Viskari (toim) 2022. Huumekuolemien ehkäisyn Suomen malli. Suosituksia huumekuolemien ehkäisyksi. Työpaperi 6/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kailanto, S. & Viskari I. (toim) 2023. Huumekuolemien ehkäisyn Suomen malli Suomen malli – Toimenpide-ehdotuksia ja ohjeita käytännön toteutukseen. Ohjaus 13/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Karjalainen K., Hakkarainen, P. & Salasuo M. 2019. Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet 2018. THL tilastoraportti 2/2019.

Karjalainen K., Hakkarainen, P. & Salasuo M. 2023. Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet 2022. THL tilastoraportti 15/2023.

Kasvun paikka. Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025.

Koronan hiljentämässä Helsingissä. Aikuissosiaalityön palvelut koronapandemian aikana 2020–2021. Nuorten palvelut ja aikuissosiaalityö, Sosiaali- ja terveystoimiala, Helsingin kaupunki 3/2022.

Laki potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista 739/2023.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl. 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Lastensuojelulaki 417/2007.

Leemann, L. & Hämäläinen, R.-M. (2015). Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla www.thl.fi/sokra.

Markkula J., Karlsson N., Ollila H., Strand T. (toim) 2022. Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 5/2022.

Mielenterveyspalvelut. Etsivän lähityön, yhteistyökumppaneiden ja asiakkaiden näkemyksiä mielenterveyspalveluiden saavutettavuudesta 2023. Etsivä lähityö, Sosiaali- ja terveystoimiala, Helsingin kaupunki.

Mäki N. 2023. Kuolleisuus huumausaineisiin on kasvanut Helsingissä ja koko maassa. Helsingin kaupunkitieto. Saatavilla <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/kuolleisuus-huumausaineisiin-on-kasvanut-helsingissa-ja-koko-maassa>. Luettu 12.2.2024.

Päihdelääketieteen yhdistys ry 2023. Opioidikorvaushoidon hoitosuositus. Saatavilla <https://www.paly.fi/korvaushoitosuositus/>. Luettu 21.2.2024.

Päihdepalveluiden omavalvontasuunnitelma 8.5.2023. Saatavilla <https://www.hel.fi/static/sotepe/palveluiden-laadunvalvonta/omavalvontasuunnitelmat/paihdepalvelut/paihdepalvelujen-omavalvontasuunnitelma.pdf>. Luettu 13.2.2024.

Simojoki K. 2018. HCV-hoito korvaushoitopotilailla. Näytönastekatsaus. Julkaistu: 12.04.2018. Saatavilla <https://www.kaypahoito.fi/nak08955>. Luettu 15.11.2023.

Sosiaali- ja potilasasiamiesten selvitys kaupunginhallitukselle 2018.

Sosiaali- ja potilasasiamiesten selvitys kaupunginhallitukselle 2019.

Sosiaali- ja potilasasiamiesten selvitys kaupunginhallitukselle 2020.

Sosiaali- ja potilasasiamiesten selvitys kaupunginhallitukselle 2021.

Sosiaali- ja potilasasiamiesten selvitys kaupunginhallitukselle 2022.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta opioidilääkkeillä 642/2023.

Tarkastuslautakunnan arviointikertomus 2022.

Tarkastusviraston arviointimuistio 2020. Päihteiden käyttäjien palvelut.

Tarkastusviraston arviointimuistio 2021 Lastensuojelun avohuollon palveluiden riittävyys.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

THL (päiväämätön). Psykososiaalisten hoitojen kirjaaminen terveydenhuollossa. Tiedä & Toimi. Toimenpidekoodit mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Saatavilla <https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/toimenpidekoodit-mielenterveys-ja-paihdepalveluissa/lyhytohjeita-kirjaamiseen>. Luettu 21.2.2024.

Tilastokeskus 2023. Suomen virallinen tilasto (SVT), Kuolemansyyt (verkkojulkaisu). Saatavilla <https://www.stat.fi/julkaisu/ckte7a0005dj90d09soc5utvm>. Luettu 13.2.2024.

Toimintasuunnitelma 2023. Sosiaali-, terveys ja pelastustoimiala.

Valtioneuvoston asetus tartuntataudeista 2017/146.

ARVIINTIMUISTIO 25.3.2024

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2023 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

LIITTEET

Liite 1. Korvaushoidon kustannukset, kaupungin oma toiminta ja ostopalvelu 2018–2023, käyvin hinnoin³²⁵

Kustannus	2018	2019	2020	2021	2022	2023
korvaushoito / kaupungin oma toiminta	2 035 911	2 047 156	820 019	1 960 276	1 938 826	2 669 939
korvaushoidon lääkkeet / kaupungin oma toiminta	762 385	734 614	844 708	700 799	940 811	1 105 201
yhteensä	2 798 296	2 781 770	1 664 727	2 661 075	2 879 637	3 775 140
korvaushoito / ostopalvelu	1 657 322	1 609 976	1 966 386	2 223 461	2 412 205	2 794 756
korvaushoidon lääkkeet / ostopalvelu	404 768	403 579	660 659	1 045 069	1 452 303	1 871 198
yhteensä	2 062 090	2 013 555	2 627 045	3 268 530	3 864 508	4 665 954
korvaushoidon kustannukset yhteensä	3 693 233	3 657 132	2 786 405	4 183 737	4 351 031	5 464 695
korvaushoidon lääkkeet yhteensä	1 167 153	1 138 193	1 505 367	1 745 868	2 393 114	2 976 399

³²⁵ Kustannustiedot saatu controllerilta, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan talous- ja suunnittelupalvelut, talouden ja toiminnan suunnittelu, sähköposti 9.2.2024